

Õ- Í ÈÉ ÝÐÕ ñýõäççë
2009/4 (30)
Õëñúí áçððäýëëéí äóääð 244
Æèè 4 óääà òýäëýääýí ý.
8 ääü æëäýý

Ñýõäççëéí ðääàèöëéí ç° äë° è

Ä.Ñí éí í ä Åð° í öëé ðääàèöí ð /ÕÝ- È-úí ääðää/
Ö.Äúýäðèø èä Í àðëéí àè-æéí ääðää /ÕÝ- È-úí àðèäð ðäð äðáí ò

Æèø ççä:

Æ.Äì äðñáí ää /Ø-Ó-í ù àèäääì èéí æéí öýí ý æèø ççí Äèäääì è-ð,
Õóóëü ççéí ø èí æéýð óðääì ù äí èòí ð,
í ðí ô äññí ð, ñ í äñýí òóóëèéí öýöëéí æèø ççí /

Ñ.Íí äðáí äýðýë /Ø-Ó-í ù àèäääì èéí æéí öýí ý æèø ççí Äèäääì è-ð,
Õóóëü ççéí ø èí æéýð óðääì ù äí èòí ð,
í ðí ô äññí ð, Ì ÕÈÑ-úí ÕÇÑ-èéí çàðèðäè/

Ë.Äààñàí /Õóóëü ççéí ø èí æéýð óðääì ù äí èòí ð,
í ðí ô äññí ð, Í ÕÈÑ-èéí äýä çàðèðäè/

Í.Ì °í ðääò /Í - Á-úí Õ° æëééí Õ° ð° èá° ðèéí Õçí èé
ýððèéí ø èí æéý- /

Ë.Ì °í ðöýöýä /ÕÇÄÕS-í ù ÕÝÕ- Õ-èéí Äæëúí àèääì ù ääðää/
Ð.Í þ óí öýöýä /Õýäëýëééí òçðýýéýí æéí ñýõäççë ççéí äääø,
äí èòí ðáí ò

**Ñýõäççëä öýäëýääñýí í èéòèýëééí ääóóèää, ççýë ñáí àà í ù
çí öèí ä-èéí °° ðèéí ççýë áí äí è áí éí í .**

ÀÁÓÉÄ

Ñ.Àéí àãë
-í äýñí éé õ° í òèéí ýðòèéí òòòàé í ééã èò, òàì ãàèèàèò,
çí äýñí éé áàðèì ò áé÷èèòòóññàí í ù 3

Á.Áí èí ðñàéòáí
Õççòàèéí áéà ì àòáí àèéí ø èéòáýè 16

Á.Äýèäýðì àà
Õýðýæýá÷ àà òççí éé ýðòèéí òçðýýí ä° äççèýóí ù 26

Á.Î þóì àà
Õð ð áà òççí éé °ì ÷èéí áàðòòáí ýðòèéí õð õ° è 34

Ì í í ã è Óèñù í Áð° í òèéè° ã÷èéí èáýýè àí ð
Áð° í òèéè° ã÷èéí òàì ãù í ãàçàð, Õççí éé ýðòèéí
-í äýñí éé Èí ì èññ, Í -Á-ù í õ° ãæèèéí õ° õ° éá° ð
òàì òòáí çí òèí í áàéãòéñàí
“Õççí éé ýðò áà Õççí ä ñóðòàè” -í äýñí éé ÷óóèãáí ààñ
ãàðãàñàí ç° àè° ì æéí õýðýæèèòèéí òàéèàí 56

Òàí ù òàí èí ì ýäýòçéä
Õççí éé ýðòèéí í ýðò òì ù, í í ù òàééáàð 79

– Í ÄÝÑÕÍ ÈÉ Ö^a Í ÕÈÉÍ ÝÐÕÈÉÍ ÕÕÕÄÉ
Î ÈËÄÏ ÈÒ, ÕÀÌ ÄÄÄÈÄÈÒ, – Í ÄÝÑÍ ÈÉ ÁÀÐÈÌ Ò
ÁÈ×ÈÄÒ ÕÕÑÑÁÍ Í Ü

N.Áéí àāzè
Ì ÕÈÑ-èéí ÕÇÑ-èéí àí èõ ðáí ò

– Í äýñõí èé ö^o í ö
í àòèí í àèüí ù à ì áí ùø èí ñòáí
national minority

– Í äýñõí èé ö^o í ö äýæöýí áý?

Äýèòèéí òèñ í ðí í ä í yáàà òççí ýýñ äýýø çí äýñõí èé ö^o í ö öýè, ñí ç, ø àø èí ø çðèýäýðýý í èí í òí í ñýèæðàð áçèæçä í ðø èí áàèäää Õ^o í ö òí í ðí í äí í áí èí í í èí í ðòí é òàðèèòàð òàðèèòààí ä áéà áéáí èéöýý í í òèí ä ýèæäää òçèýýí ç^o àø^o ð÷ òçí äýðäýèöýé ðáí ààð ýääàè í üí èí í ñí ç çýðýæýý í ðø èæáàéæää çää çàéèø æé áí òàððàð àñóóääè þì . – Í äýñõí èé ö^o í ö èéí òóðáé í èèä èò^o í ö äðèéäðçðöýè í ýæäí ýè í yá í èèä èòí ä òçðýýäçé áàéæää á^o ð^o ä òí äí ðòí èéí òí ä ö^o í ö æé áýððø ýýè òéèæðäää Õðàééääè, Çàðèì çí äýñõí èé ö^o í ö áéà äààñáí ààòí í ì èòóèñáí èñí í, çàðèì í üýðð çàééí í ì æéí áàéèää òàäæèáí çèäñýí áí è çàðèì òí òèí èäí èä ö^o í ö òççä í ü òóðáéí óèñü í òí äí ðòí é í òàäáýáñäðð àæð^o ðá^o äýñáýè òàððàé áóàððòàé àí üààð÷ áàéäää Õýáí èé çàðèì öýñýá í ü^o ðñàèéí òççð ñí ç èü ä òàäæèáí ðàí æàèæø òààñáí äýýð áóóèæñáí áàéääááí è í^o ð^o öýñýáí ü àí áí ýðèà, äí ì í ä öýéáýðýýð àä÷ çèäñýí áàéð æèø ýýöýé. “– Í äýñõí èé ö^o í ö” äýñýí í èèä èòí äÈðäýí èé áí èí í óèñ^o ðèéí ýððèéí òóðáéí èí í

óèñúí Í àèòúí 27 äóääàð ççéèä òí ì ù, í èí òáí í “óñààòàí, ø àø í ù áí èí í òýéí èé ö° í ö” òýí ýýí çààñáí¹.

Áýöáyý öóòàéí óèñàä í ðø èí ñóóäääáýæçààñáí í ù öóòàéí óèñúí í óóääáýáñáýðò óääàí òóääòàáí ä í ðø èí áàéñáí òýí ýýö óòáí äàäóéæ áàéääà á° ä èí áýö áí èñí í ø àèòääàí í ù ø èí ýýð ö° í ö áçéýá í ýí ýääýö çàì ààð öóòàéí óèñúí í óóää áýáñáýðèéí áçðýí áçòýí áàéääèä àð öè çáì àè ó-ðóóèàðäçé áýæççñýí òýé òí éáí í òí é þì . Áýá- Õçí èé Ýððèéí Õí ðí í í ù 23 äóääàð Áð° í òèé Ç° äè° ì äèä í ðø èí ñóóääà óñààòàí, ø àø í ù, òýéí èé ö° í ö òèéäòí äí ðòí ééí ò àñóóääè í ù öóòàéí óèñúí í ö° ö° ñ ääðäðø èéäáýðýýñ çè òàì ààðàð á° ä òàðèí í áúáèèä ø àèäóòúí çí äñýí áýýð òí äí ðòí ééí ò áí èí ì äèí é áí èí òú äòðñäñáí . Õñ çààèòúí “ö° í ö° ä áàäòäää òçì ççñò òèèí áçèäèéí áóñàä äè ççí èéðýý òàì òààð” áýñýí í ù ö° ö° öä° öóòàéí ö° í ö° ä áàäòäæ öóòàéí ö° í öèéí í í öèí ä ø èí äèéä ääóéñáí, ýí ýðçç í í öèí ä í òääääèäí çéäýö òçñýé ýðí ýèçèýèòýé ö° í ö òýí ýýí òí äí ðòí ééñí í áàéí à.

í áýñòí èé ö° í öèéí òàèàðð òàì äèéí òçáýýí ýé öýðýæýääýæáóé òí äí ðòí ééí èòú ä äóðüääàè “öóòàéí óèñàä çí í öèèí ò áàéð ñóóðü ýçýèäýääé á° ä òí äí ðòí é çí áýñòýí, óñààòàí, ø àø èí ø çòèýá ýñáýé òýéí èé öóáüä í èí í ò òçí àì ààñýèäðäääóóáü òçì ççñèéäö° í ö òýí ýýí ý” áýñýí òí äí ðòí ééí èòþì². á° ðí ýáòí äí ðòí ééí èòú ä “Õçí èé ýððèéí í èí í óèñúí í ýððí ì ù, í í ù ääðúí áàèàä”-ä äàðàðð áàéääèäð òí ì ù, í èñí í áàéí à. í çí ä: “í áýñòí èé ö° í ö áýáýáí ù öóòàéí óèñúí òçí àì ùí äèééýí òýé òàðüöóóèàðä òí í í ù òóáüä ö° í ö áí èí ò òýé, àðñíí ù ° í ä, ñí ç èðäýí ø èèéí òýý òóáüä ýèääàðð° ð ðñäééí ° á° ðí ° ö áàéääèü äóääääèðð òçñýé ýðí ýèçèýé áçòèé òí äí ðòí é áçéýáðçì ççñèéä

¹The Rights Minorities, The Individual Application of Human Rights Law, Cup 2002, p 845
² Fact Sheet No18, Minority Rights, UN Office of the Nigh Commissioner, p 8

Í àèùí 27 áóääð çúéää çààñáí ýððýý ýäéýó í ù í ðí èõí ã- óéñóóáí óñääð òí äí í è áí èí í í óòääáýñäýðééí áúðýí áúðýí áàéääèä ñàää ó-ðóóèàð , ñäé õýì ýýí ççñýí⁴. Í äýñòí èé õ°°í ð° ä òàì ààð- áóé í óòääéí óóáóè èðäýäèéí òóòàéä í óòää áýñäýððýý àì üäðàð, òçúí èéõýý í °° òèéääð èäèð äýð ò ýòòñääé õýðýäýý áàéääää° ð° ä òýáí èé óóüü °° ðð° çàñáí òí äí í ò ýððééí àñóóääè áàéääí èí õü ä í èí í óéñùí ýðð çúéä òçéýýí ç° äð °° ðä° ð.

Í äýñòí èé õ°°í òèéí ýððýä ýì àð àñóóääè òàì àð- áàéääà áí èí õü ä Èðäýí èé áí èí í óéñð ðèéí ýððééí òóòàé í èí í óéñùí í àèùí 27 áóääð çúéää óñààòí ù , õýéí èé áí èí í ø àø í ù õ°°í ðí ü äàðààòü óñääé ýððýý ýäéýðééäòí ðüæáí èí òäé õýì ýýí çààñáí . Çúí ä:

- ñí , èí í áàðèì òèàð, òàääèèáí çèäýð
- ø àø í àà ø çúðýð, ø àø í ù òàà çáí çéèèéä çéèäýð
- òçúí ð-éýí ýð òýéýðýý ýðèð

Õçúí èé ýððééí òí ðí í í ü 23 áóääð Áð° í òèé Ç° äè° òí äüæ áí èí òäé” õýì ýýð çààèòü äòàééääðèàðääà òýäèéäýðð Í àèòí ü ýððòýé áàéèõü çàäääääéé á° ð° ä òàðèí ýí ýðçú ýððýý ýäéýðééä õí ðèðäé äýñýí í ü ýñðýäýðýý ýððýý ýäéýðééäòí ðèð áí èí í ç° ð-èð° ñí ðí èõí ã- óéñóóá òàì äàèèàòü ä ø ààðääæ áàéääà òýðýä õýì ýýí ççñýí . Í °° òàèèàñ í ðí èõí ã- óéñóóá í ü °° ðèéí òóóèù òí äí í ò, ø çúð, äéèýðäýð ýðð ò ýäèèéí áàéäóèèèäðóóääð äàì äóóèáí õ°°í òèéí ýððééä ç° ð-èðäéé áàéè çúðýä òçéýýðééí çýðýäýý ð° í äè° í äèéí ýðäýäýýñ ç° ð-èð° ñ òàì äàèèàð ýäðýä çúðýäð çéýýæáéääè áí èí õü äí í òí èñí í áàéí à.

Í äýñòí èé õ°°í ð° ä í èä æáàéääà äýðð òñääé ýððééáí èí í óéñùí òçúí èé ýððééí ýðð çúéä àä- ççýðäýý ýí ýí ü äààóó áàéääè àèø á° ð° ä

⁴UN NRC General Comment No23, ò àðà 3.2
⁵Malcolm N.Shaw, International Law, Fifth Ed, 2003, p. 278

ç° áð° í ò°° í òèéí °° ðèéí í í òèí ãø èí æ óèàì æèèèàà òààæèèàì çèäýõ áí èí ì æèéáí èã æáàéæàà ýàààè òýì ýýí ççäýã Áýñýí òýàèé ÷ í ðí èõí ã- óèñóóä í ù ò°° í òèéí ýððèéã òàì æàèèò ýàòààà ýáðýã òónææ èðæ òýì æýýààààò òì òèí èáí èã Ì àèòù í 2.1, 26 áóæàð ççéè ççèèèèã ççýí òàí æò ççðýæýé á° Æ° á áóñàà ò°° í ò áí èí í òçí àì ù í áóñàà òýñæýñ ààáóó áàéèèè í èã æáí èçí ø æçéááì òààðàð , ñòì é.⁶

1992 í í á Í - Á-ù í Áð° í òèé Áññàì áèáéæàñ áàòàèñàí Ò°° í òèéí ýððèéí Òóí òàæèèè çààòàà:⁷

• Í áýñòí èé ò°° í ò° á òàðúýàèèæààã òçí áçð °° ðèéí ñí , èù í í èí èõí ñ òçðòýð, ø àø í àà ø çòýð, ø àø í ù çàí çéèýý æçéóýòäýð, °° ðèéí ò° ð° èò òýéýýðýý ýì àð ÷ ýèæààððèèèæçéáýýð ýððèò ýððòýé.

• Í áýñòí èé ò°° í ò° á òàðúýàèèæààã òýí áí èí ã- ñí , è, ø àø èí , í èéáýì , ýàèéí çàñæéí áí èí í ò° ðèéí àì ùäðàèè èèýáðòýé í ðí èõí ò ýððòýé.

• Í áýñòí èé ò°° í ò° á òàðúýàèèæààã òýí áí èí ã- çí áýñí èé òóóèù òì æòí ñ ì æèà òàðð èàððçé æððì ù í ààáóó ò°° í òèéí ýððèéã ò° í ãñ° í ø èèááýððèéãààòèèèèèè èèýáðòýé í ðí èõí ò ýððòýé.

• Í áýñòí èé ò°° í ò° á òàðúýàèèæààã òýí áí èí ã- ò° ðèéí áçèæéí áóñàà æø ççä, òççí ÷èýí ò°° í òèéí áçèæéí æø ççä, ýñðçè áóñàà óèñù í çí áýñ, òýè ñí , è, ø àø èí ø çòèýã í ýæýé èðäýàòýé ýì àð í ýã àèèã-èèèæçéáýýð ýðð ÷° è°° òýé, ýí òèéí òàðèèèèèè òì èáí í òì é áàéò ýððòýé.

• Í áýñòí èé ò°° í ò° á òàðúýàèèæààã òýí áí èí ã- äýýððò ýððççèèèè ààí æàððàà ýñðçè °° ðèéí áçèýæð òàì ààðàð áóñàà òçí ççñòýé òàì òðáí ýì àð ÷ àèèã-èèèæçéáýýð ýäèýð ýððòýé.

⁶Ççèèò 3-èèè ççí ý çç. Òàðà 6.2
⁷Í áýñòí èé, óññàòí ù, ø àø í ù áí èí í òýéí èé ò°° í ò° á òàðúýàèèæààã òçí ççèéí ýððèéí òóóáé Òóí òàæèèè, Í - Á-ù í ÁÀ 1992, 2, 3-ð ççèè

Ì °í òõñ Òóí òàæàèä ö°°í òèéí ýðòèéäòàí æò, òàí æàèäò òçðýýí ä òçèýýæáàèæà ò° ðèéí ççðæéí òàèààð òõñæñàí . ° çí ä:

- Ö°°í òèéä°° ðèéí î í òèí äð èí æýý èèýðòèééýð, °° ðèéí ñí , è, öýè, ø àð èí , óèàì æèàè, çàí çàí ø èàà ò° æççèýð òààòàé í° òö° èèéä áçðäççèýð
- Ýð öýéýý ñòðàð, ýð öýéí èèöýý òàèààð çí òèð çààààð-èèæà àààð çí òèñòí é áí èí ì æèéäí èä ò
- Óòàéí í òòàäýãñäðòòí ðð èí áàéæà ö°°í òèéí òççð, óèàì æèàè, öýè, ñí , èí î ì ýáýð ýäàèù äò° òèçèýð, í èéä èéí òàèààð ì ýäéýæéä î èä ò òààòàé áí èí ì æèéäòòàéí ö°°í ò° ä ýäèççèýð
- ° í äýñí èé áí äèí ä , ò° ò° èá° ðèéä áí èí äñðóóèàð, ò° è° äè° ò, öýðýæççèýð ýäòäàà ö°°í òèéí òóóèù , ñí ù àð èäñí í èðòèù äáí òààðáí ççýð
- Ö°°í òèéí àñóóäèààð ì ýáýýéýè, òððð èàæà ñí èèèòí ò çí ðèéä î ð áóñàä òèñòóáòàé òàí òðáí àæèèäð
- Óóí òàæàèä çààæñàí ýðòèéäòçí äýðäýð ýäàèù äò° òççèýð
- Í èí í óèñùí äýðýý öýéýèöýýðèéí °í í° òçèýýñýí ççðäýý áèèèççèýð.

Í èí í óèñùí í èèýýä î èí í áàðèì ò áè-èè çí äýñòí èé, óñààòòí ù , àðññ çí äýñ áí èí í ø àð í ù áçèæçèèéí î í òä é ýðòèéí àñóóäèù ä òõñæñàí áàéäàä Óòàééäàè, Ö° ðè° ð òñòæò äýì òöýðäýñ òðüä-èèáí ñýðæèéýð, òèéí äýì ò öýðýä çèèäýä-èéäð èéðäýð òóòàé Èí í ááí òè 2 äóæàð ççèè, Àðññ çí äñýýð àèää-èèäð áçð öýéáýðèéä òñòæò òóòàé î èí í óèñùí Èí í ááí òèéí 2 áí èí í 4 äçäýð ççèè, Ýäèéí çàñàä í èéäýì , ñí , èùí ýðòèéí òóòàé î èí í óèñùí ì àèòùí 13 äóæàð ççèè, Èðäýí èé áí èí í óèñ ò° ðèéí ýðòèéí òóòàé î èí í óèñùí ì àèòùí 27 äóæàð ççèè, Öççðàèéí ýðòèéí òóòàé èí í ááí òèéí 30 äóæàð ççèè, Þ Í ÁÑÈÍ -æéí Áí èí äñðí èùí òàèààð àèää-èèäðòàé òýì öýðòóòàé èí í ááí òèéí 5 äóæàð ççèè, ° í äýñòí èé, óñààòòí ù , ø àð í ù áí èí í öýéí èé ö°°í òèéäòàí æàèäò

Í äýñòí èé ö° í òèéí ýððèéí òóòáé í ééä èò, òàì äàèèèèò çí äýñí èé òóóèü òí äöí î ì æä

Í äýñòí èé ö° í òèéí ýððèéä òçðýí òàèààñ í ù àâ÷ ççáyè, 1924 í í ä ààòèèäæñàí Àí òäòäð Ì í äñýí òóóèüä: "...àðä òçí ýí ä óñàà, ø àø èí , ýðýäýé, ýí ýäýéäýð ýèäààðäçé í ýäýí àèèè ýððèéä ýäèçèäýè çí òèí í" äýæçí äýñòí èé ö° í òèéí ýððèéí òàèààð àí òí ù í ééä èò òóóèü ýðð ççéí òçðýí ä ààòèèäæñàí áàéí à.

1928 í í ù 12 äóäàð ñàðúí 14-í èé ° äð° ñ 1929 í í ù 1 äçäýð ñàðúí 14-í èé ° äðèéäðçðýè òóðàèèñàí Õèñúí V Èõ Õóðàè, Ì ÀÕÍ -úí VII Èõ òóðèúí ø èéääýðèéä òóóèü-èàí ààòèèñàí áà ýí ýðçç Èõ òóðèèàñ äðñàí òí äöí î èä, ñççèéí çää Ì í í ä è óèñàà òàðúýàèèäæäæ áóé ä° ðá° ä, èàçàð, óðèàí òáé, áóðèää, òí ðáóá, ààðúäí ää çýðýä áàää ýñòàí óóäü ä ääóóððàí äí ðí ì æí ò ýäääè äð÷ áàéäàäø ççí æýí , Í äñýí òóóèüä àðä òçí í èéä çí äýñ óñàà, ø àø èí ø çðéýä ýðýäýé ýí ýäýéäýð í ù ýèäààððèàí ääóóððàæðýððýä÷ áí èí òäçé äýæçàèñàí ò÷ðààñ ýí ýí ù ì áí àé òóñäàð óèñúí ýðð ÷° è° , èðýýäçéí çí ðèèòí ä í äð çí òèðäçé äýæòýí äýæýýä ççí ýýñ òí èø ýè áàéèèèä äðä í èí í ä òàí èèòóóèè í ééäðóéæ áçðí ° ñ° í çí äñí î ò, Í äñýí òóóèéí , ñí î ð àæèèèäðí ù ççéðýé áí èí òü äàí òààðóóèæý. Õóðàéí Èõ Õóðàèè èàçàð èðäýäèéí ò° è° è° è í ðí èòí æ Õèñúí Áàää Õóðèúí ò° è° è° ä° ð ñí í ä ää æáàéæý.

1930 í í ù 6 äóäàð ñàðä òóðàèèñàí Õèñúí VI Èõ òóðèèàñ äðñàí òí äöí î èúí 17 äóäàð ççéèä áàää ýñòàí óóäüí äóí ä àæ àðóé, áí èí äñðí è, ñí , èúí ñàèáàððýáóóèäð òóäüñäèð àðää òýí æýí ççäèéä í í èèí í ççýðèéí çýðýäýý òí ðáóá, èàçàð çýðýä çí äýñòýí ýñòí ù ýðð

¹¹ Á.Ñàðàé. Õóäüñäèèí ààðàð Áäýí ° èæèí èàçàð, óðèàí òáé-óóä. Ýðäýí ýò. 1999. 20-ð òóóäàñ

÷° è° ò ã õ ç ï ä ý ò ä ý í , ° ò ð ñ à è é í ç à ñ à ã ç à ò è ð ã à à ã è ð ä ý à è é í ä ó í ä ñ í ã ó è è à ð ý à ó ó è æ á à é ò í ù ç ç è ò ý é ä ý æ í í ò è í í ò ý ï ä ý æ ý ñ ý í á à é í à .

1930 í í ù 7 ä ö ä à ð ñ à ð ù í 1-í ä Ó è ñ ù í Á à ã ã Ó ó ð è ù í Õ ý ð ä ç ç è ý ä : è ä " Á à ã ã ý ñ ò í ù ç ° ä è ° è " - è é á á à é æ ó ó è æ ý . 1931 í í ù 1 ä ç ä ý ð ñ à ð ù í 3-í ù ° ä ð á à ò è à ã ñ à í ". Ó è ñ ù í Á à ã ã Ó ó ð è ù í Õ ý ð ä ç ç è ý ä : à è é í æ ç ð ù í ä ç ð ý í " - ä " Á à ã ã Ó ó ð è ù í Õ ý ð ä ç ç è ý ä : à è é í Á à ç ð ù í à è è á à à ò ý ð æ è ä ý ð ò è ý í ä ç è ò ý ò ä ý ò ý ó ä ý ä ç ç ä í ù : ... Á à ã ã ý ñ ò í ù ç ° ä è ° è ä ý æ ò ó ñ ã ñ à í á à é í à . 1930 í í ù 9 ä ç ä ý ð ñ à ð ù Ó í ä ä õ í ò í ä è à ç à ð , ó ð è à í ò à é í ò è ° ò è ° ä : è ä í ð í è ò ñ í í È à ç à ò ó ó à à ä ð è í ý ð ð æ ç à ð í ó ò à ä ò ó à à ð è è æ ° ð ò ó è ñ ù í è í ì è ñ ñ á à é æ ó ó è à ã à æ ç ò í ä í ð ò í é æ ç à ð í ó ò æ é ä ò ó à à ð è è æ ° ä : á à é æ ý .

1931 í í ù 1 ä ç ä ý ð ñ à ð ù í 1-í ä ò ó ð à è ä ñ à í Ç à ñ æ é í æ ç ð ù í 16 ä ö ä à ð ò ó ð à è á à à í à à ð Ó è ñ ù í VI È ò Ó ó ð è ù í ð è é ä ä ý ð è é ä ò ý ð ý æ ç ç è ý ò ç í ð è è ã í ð Ó è ñ ù í Á à ã ã Ó ó ð è ù í ä ý ð ä ý ò ä ý Á à ã ã ý ñ ò à í ù ç ° ä è ° è è é í ç í ä ý ñ ò í è é ò ° í ò è é í ä ó í ä ý à ó ó è ñ à í ç è è à æ è è à ã à í ù ò à è à à ð ò è è è ò ä ý è è é ä à ð ò ý è ò ý ä è à ç à ð , ó ð è à í ò à é : ó ó à ù í í ð í í í ó ó æ é í ç à ñ à ã ç à ò è ð ã à í ù ò í ã ò í è ò í í ä à ð ä : è è ñ à í ð è í ý ò ý è ä ý ð ý ð á à è æ ó ó è à ð , è à ç à ò ó ó à ù í ð è í ý ç ý ï ð è è æ ç à ð í ó ò à á á í è í í á ý è : ý ð ò ñ í ù à ñ ó ó à è ù ä ð è é ä ä ý ð è ý ò , ò à ì ð à è á à é æ ó ó è à ð , æ ç à ð ò à ð è à è à í ý ð ò è ý ò è é ä ý ð è ý ò , ñ ó ð ã ó è ù , ñ í , è ù í æ ç ð ó ó à ù ä á ç ð í ý æ ç ç ä ä ý ð á è é á í è ã ò á í è í ì æ é ä ò à í æ ð , ó á à ð ã ò ý ï æ ý í ç ç à è é ä ò ° ð è ò è à ç à ð ò ý è ä ý ð ý à ó ó è à ð , è à ç à ð ù í ò í ð ó ó ñ ó í á à à ò í è á í æ à í è á ç ò è é ó ó è ù ò í ã ò í ì æ é ä ò ó ñ ã è é è à í ñ ý ò ý ò í è é ä á ý è ò ä ý ò , í à ì ò ð ç à ñ æ é í ó à è ð ä è à ã à ä ý ä ð ç ç è ý í à æ è è ó ó è à ð , ç í ä ý ñ í è é á è : è ä ç ñ ý ä ç è ì ý ä ý ò ý à ä è ù ä à ð è è æ ð , ç í ä ý ñ ò ý í ý ñ ò à í á ç ð è é í í í ò è í æ é ä ò à ð ã à è ç à í à æ è è à ð , ç í ä ý ñ í è é à ñ ó ó à è ù ä æ à ð æ è ä ç è ä ý ð ä ý ä ý ð ç ç è ý í ò ç ì ç ç æ ç è ý ò ý ä í í ò ä é é í í à í ò à à ð à ð ç ý ð ý ä í è í ì ð ó à è à ñ ó ó à è à à ð ð è é ä ä ý ð ç ç ä æ à ð ã æ ý .

1931 í í ù 3 ä ö ä à ð ñ à ð ù í 13-í ù ° ä ð è é í Ç à ñ æ é í Á à ç ð ù í 4 ä ç ä ý ð ò ó ð à è á à à í ù ò í ã ò í è í ð è à ç à ð ò í ð ó ó à ù í ó ó ò à è ò ó ñ ã è ä ç ð í ç ç ä

áàèèàääá. Óèñúí Áàää Óóðèúí Òýðäççÿä-äèéí äçðì èéí "Õàñàäúí òí ø óóäúí ñòì úí óóðèóóà áà òýäáýýðèéí äçéöýòäýð ääçðóóà áí èí ò ñòì úí çàðèðääàí óóäúí óóðàé" òýì ýýòýí ý äçðì èéí 1 äçáýýð äçèäèéí ýóí èé ççéèä: "Áí Ì ÀÓ-úí Ì í äñýí óóóèèéí äð- áà äð-èí í ýääçáýýð ççéèèéí , ñí Ì ð òàñàäúí òí ø óóäúí ñòì úí òº äççáýä ñòì úí Óóðèóóà áà Ì °í òýäáýýðèéí äçéöýòäýð ääçàð áí èí ò ñòì úí çàðèðääàí óóäúí äàéäðóéí à...

Àðààí äððàääóääàð ççéèä: ...Õàñàäúí òí ø óóäúí Óóðèóóäúí òí äí í èóóäúí ääääððçç Óèñúí Èð Óóðàé áí èí í Áàää óóðèóóà òèéäýä Ì °í Áàää Óóðèúí Òýðäççÿä-äýýñ òç-èí äçé áí èä ò áàº ð-èº ò áí èí í , äýäçí äýñòí èé òº í òèéáí í òä èéí í àä- ççñýí í ù òàðääääàääéí à.

1931-1934 íí óóää çí äýñòí èé òº í ò áí èí ò èàçàòúí 4 ñòì ù ä ø éí ýýð äàéäðóéäýý. 1934 íí ù 10 äóääàð ñàðä óóðàéäñàí Óèñúí VII Èð óóðàéä èàçàð èðäýäýýñ 7 òçí , Óèñúí Áàää Óóðèúí äè ççí ýýð 3 èàçàð òçí ñí í ä ääççýý. 1936, 1939 íí óóää èàçàòúí äóí ä òçí àì , Ì àèúí òí í èéí ä ýààäääç èàçàð èðäýäýýñ óèñúí äòàòàð äààð áí èñí í áà ääý-óóäúí Ì àèúí äóððààççýý.

Ì °í 1939 íí íí ñ èàçàð ýð-ççä àðì èä öýðäèéí àèáà òààð áí èñí í áàéí à. Ì çí ýýñº í ° èàçàð èðäýäýýñ òàòàð äàäääççé, öýáí èéäöýðýä ýáóóéäääççé áàéççýý.

1940 íí ù 8 äóääàð ñàðúí 16-í ä çí äýñòí èé òº í òèéí Áäýí -ª èäèé àéí äääàéäðóéäääççýý.

1949 íí ù 2 äóääàð ñàðä óóðàéäñàí Óèñúí XI Èð Óóðèààn ñí í äðèèèèä ø éí ý ñèñòàí ýýð ø èéäáýð ääð- çí äýñòí èé òº í òº ñ 4 òçí , Óèñúí Áàää Óóðèúí òº èº èº ä-ºº ð 1 òçí ñí í ä ääççýý. 1951 íí ù 6 äóääàð ñàðä ø éí ý ñèñòàí ýýð ýààääñàí Áí Ì ÀÓ-úí ÓÈÕ-úí ñí í äðóéüä Áäýí -ª èäèé àéí äàñ ñýðýýýí ä èäóó 15 òçí ÓÈÕ-úí äáí òàòàðð

nĩ í ã ãĩ æáàæáy. Óèì ààð ÓÈÕ-ùí ýéæòñĩ í ãóèèòáàä Àáyí ^a èæé àéì ãàñ çí äýñòí èé ò^o í ò^o è è áàéì ãà ñĩ í ã ãĩ í àæèèèàæáàèñàì áà àí òí ù àðä-èèñàì ñí äñýí òóóèèéáààòèàòää 15 òçí, 1992 í í í ñ òí èø óáàà ààðààæéì Óèñúí Èõ Óóðèùí ñĩ í ãóèèèàð ÓÈÕ-ùí æø çí ýýð çí äýñòí èé ò^o í ò^o ñ 3 òçí ñĩ í ã ãĩ í àæèèèàæáàéì à.

Ì äí ñ æéì òç-èì ò^o ð èá^o ð çéè-èèæ áóé Ì í í ã è Óèñúí òóóèù òí ãòí ñ æèà “çí äýñòí èé ò^o í ò^o” òýì ýýð òññæéèñàì òí äí ðòí èèì èò áàèääæçé. Ì í í ã è Óèñúí òóóèù òí ãòí ñ æéì ñ ýäýéèèéì í ýãñýí ñàì ä áçðòäýãñýí òóóèù òí ãòí ñ æóáàùã ççýöyá Ì äí ñ Ì ð òç-èì ò^o ð èá^o ð ò^o ð ä^o ã^o æ^o æáóé 395 òóóèù, ÓÈÕ-ùí 923 òí ãòí ñ è, Çàñæéì ãàçðùí 2656 òí ãòí ñ è áàéì à. Ýäýýðýýñ ç^o áð^o í çí äýñòí èé ò^o í òðýé òí èáí ñ òí è çàèèòóóá í ù äí ð äòðàñàì áàéèèàð òññæãñàì áàéì à. Ì í í ã è Óèñúí Ñí, èùí òóðæé òóóèù áí èí í áóñàä òóóèùä “çí äýñòí èé ò^o í ò^o” äñýí çã çñýá ø óóà òýðýæýýçé áí èí ä- “çí äýñòýí ýñòàì” áí èí í “ò^o ä^o æéì òçí àì ùí” äñýí áð^o í òèé òòãùí òçðýýí ä óáí èéã èò òí ù, Ì èí ãĩ æ òññæãñàì áàéääã Ì í í ã è Óèñúí ñí äñýí òóóèù, áí èí í áóñàä 5 òóóèù, ÓÈÕ-ùí òí ãòí ñ èí ñ ð ààòàèñàì 3 ò^o ò^o èá^o ð, 1 òí ãòí ñ áí èèì ã, Çàñæéì ãàçðùí òí ãòí ñ èí ñ ð ààòàèñàì 7 ò^o ò^o èá^o ð òòñ òñ çí äýñòí èé ò^o í òèéì àñóóáèèàð çàðèì çàèèòù äí ðóóèñàì áàéì à.

Äçã ýèò

- Ì í í ã è óèñí ù çí äýñòí èé ò^o í òðýé óèñ ñ ðí ù òóáùä ò^o í òèéì ýððèéã òáí ãàð, òáì ãàèèàð òàèèàðð ñ èí í óèñúí í èéòýýð òçèýýí ç^o áð^o ð^o ð^o í òýì òýì æýãñàðèéì áèèèççèýð ççðýãðýé.
- ñí äýñòí èé ò^o í òèéì ýððèéã òáí ãàð, òáì ãàèèàð, ò^o òçèýýí äýì æèð òàèèàðð ò^o ð^o ñ áàðèì èèàð ñ ýãñýí áí èèì ã, áàðèì ò àè-èã áàèðçé áàéì à.
- Èàçàð çí äýñòí èé ò^o í òèéì ò^o á áí èñí í Àáyí ^a èæé àéì ááí ù ò^o á^o ñ òýò àèñèàãñàì, äýä áçðýð ò^o æ^o çé, òí ñ ñ òí í çèèäýð àæ àðóéì áàèðóèèèã áàèðçé çýðýááèèèè ù èàçàð èððýä áí èí í òýáí èé áóí ä àì ùààð-áóé ò^o í ò^o á àæèèçéäýé, ýáóóðàèè í ýðäýæýð, ýðçèè

ì ýí äýý ðàì ãàèóóèàð, ñðð÷ áí èì àñðí ò ýððýý ýàèýðýà í ù èðýýðýí òààãýé í ° è ° ãçççèæááéí à.

- Áóñää î ðí í í óòàð ò àì üààð÷ áóé èàçàð èðãýà í ù çí äýñòí èé ò ° í ðèéí ýððýý, òððàèéáàè ° ðèéí çàí çàí ð èè, ñí , èì í áàðèì òèàð, ýð òýéýýðýý ñóðàèòàð, òàðèèòàð àñóóáàè èðýýðýí òýçãàððèàãàì àè ááéí à.

- Õ ðèéí ççãýñ çí äýñòí èé ò ° í ðèéí ýð òýéýýðýý áí èì àñðí è ýçýì ð èð, òàðèèòàð, ì ýäýéýè àààð ýððèéí òýðýãèèòýà áí òààðàè ðàì áóóèæ çàðèì í ýäçí ðèòóóèàè ðèéæ òððàèéáàè ñççèéí æèççýà ì í í ã è ñóðàð áè÷ãçèèèèàçàð òýéýí à î ð÷óóèàì ñóðàèòàð òýðýãýæ ááèãà áí èì à÷ ì í í ã è òççðãççýà çí ðèóéáí , òýáí èé óèàì æàè, çí ýð ççèñ, àì üàðàèùí î ð÷èì à òéèóóðèáí áí èì àñðóóèñáí ñóðàð áè÷æéã òýð òýäýð í ù î ð÷óóèàð í ù èàçàð òççðãççèéí ýðýè òýðýãýýí à òýð áçð í èéòýðãýé ááèãàñóáàèãà òàðóóèèà.

- Èàçàð èðãýèéí ýð òýéýýðýý ì ýäýéýè àààð ýðð çí àñýí äýý òýðýãèèòýà ááéí à. Ýí ý í ù áçðýèäýý òçí èé ò ° æèè áí èì í ýððèéí òýðýãèèòýà í ù ñ ° ð ° ð í ° è ° è ° ò òç÷èì ççèè áí èæááéí à.

- Ñççèéí çãà èàçàð èðãýèèèèò ðèéí àèááí , ñí ù òýéýð ç ° à ýðüæ áí àí è ñáí ààãà ì èéã ì æòí è èýððèèéýð, òí ð èæ áè÷èæ ñóðàèòàà ò ° ð ° ñ áí ðàèðí é äýì æýã òóñèèèòàà ççççýððãýé, èàçàðóóá ÷ ò ° àèéè ° í ðè÷ýè ççðãýè æðãðãýé ááèãà í ù Õçí èé ýðð, àðð÷èèèèùí ñóáàèãàì ù ò ° á, ð ááèòàðùí ò ° æèèéí àãá òèàãàñ 2008 í í ä ðèéñýí “Èàçàð çí äýñòí èé ò ° í ðèéí ýððèéí òýðýãèèò” ñóáàèãàì ààñ òàðàãàæááéí à.

Õççõýí ççáí ýýñ àâ÷ ççâyë, áèà ì àõáí àèéí ø èéòäýë ýðò çää õýçýý áèé áí èñí í í ù õì àí ðõì èçé áí èí à÷ Ì Ý^a ò ì í ò Õççóóí ä áè÷èçãñýí , òõõáéí çáèéí , ñ ñõðòàòõóóí ù õýì õýì æýý áí èñí í Ñí èí ì í í òààí ù ççéð õýõýí çãñèéí áí òèéí 13:24 äýõ õýñýãò “Ñààààçãàð òççí èéã õì òèñí í í ð òççí èé ñçí ñèéãòàì ààñ çãðçãõ áí èí í ”, 29:15 äýõ õýñýãò “Ñàààà, çýì èýë í ù ì ýðãýí óõààí ù ãð ðççéí ý. Õççõèééã^o ð^o ð í ù í ðõèáí è ýõèéí õýý í ççðèéãóèéèçãí à.” äýççààñáí³ í ù áèà ì àõáí àèéí ø èéòäýëèéã ýðò äýýð çáýñ àø èçèàñáí äýæ ççýõ áí èí ì çõí é. Äðàè, Ðí ì , Áçèí àò çýðýá ñí , è èðãýí ø èéã ø ççõ áí èí í áí èí àñðí è ù í òçãò èí à àø èçèàçèááéñáí çèø ýý áèé. Õí äðõóéááè, Ì Ý^a IX-III çóóí ä í ðø èæ ááéñáí Ñí àðòàä òççýë çí ðèã áèà ì àõáí àèéí òç÷ ÷ àáè ù ä èõýñäýð çí ðèèã í ð òçì çççèéí í ýã õýñýã áí èã í , áèà ì àõáí àèéã^o ðçí^o ð ò ð àø èçèààãá ááéñáí⁴. Ðí ì ù í ýçýí ò ççðí èé çää 40 òçðõýë óààà í óðõó, ì ò èééã òàø óóðãàð, ñààààààð, áóðçãñààð õí í ç í äýýð í ðí í èã ðø èéòäýëèéãõýá çõðàì ñàðèéóèàðòàð ðí èí í í èéòèéãáéèèçãòàà àø èçèààãáí èñí í í í õèí çõí é.

Áóí ààä çóóí ù çää ýõýá ýð òççõäýý òçì ççæççéýõýá áèà ì àõáí àèéí ø èéòäýëèéãàø èçèãò, áóñàä äýð áçèèéí çèø ççä, í àñáí ä òçðñýí òçí ø èéòäýë í í í ò áí èí ì çõí é ááéñáí áí èí à÷ çáí çéèééã^o ð÷è^o ð, òçì ççæççéýõýá çð í ò è^o ãçé õýäèé áí èí à÷ ýðòí èé óèàì çèàèèà òààçèèààð èðñýí ááéí à.

Áí çèéí ýì ÷, ò èèí ñí ò è÷ Æí í Èí èè 1690 í í ä áè÷ñýí “Õççí èéã í èéã õõí é õí èáí í õí è ýññá”-äýý “òççõýá áí è ýõýñýì àð í ýáýí í ýäèýã óð ÷ ààààðçé õí í ñí í òàçãáí ì ýò ðð ðã^o ã òéè ðð ðè^o ñ í ççéýð äççõýí ááéèãáççéáí èí òãçé” äýñýí ñàí ààãáí ò äýãø ççèñýí . Õýðáýýð 1693 í í ä áè÷ñýí “Áí èí àñðí è ù í òàèàððõçàðèì áí àí è” áçõýýäýý “ýõýá

⁴ <http://bibref.hebtools.com/?book=%20Proverbs&verse=23:13-14&src=!>
⁵ <http://www.zona-pellucida.com/wilson02.html>

Òàðèí Í - Á-ùí Òççðàèéí ýððèéí òóòàé èí í ááí òí ä í ýääýí í ðñí í òèñóòà çí äýñí èé ðóóèü òí æèí ì ì æèéäèí í ááí òòí é í èéöççèäýááí èí ä- òòñ ðóóèèéí òýðýæèèò òàí æèèòäçé òçâð èí ä áàéò, çàðèì òèñ çè í èò ì ì ò òí òèí èäí è æðñààð áàéí à.

2000 í í ä òèéñýí ñóààèæàæàð Æí Ó-ùí 50 ì óæéí ýöýä ýð äí òðí ì òççðäýä áèä ì àðáí àèéí ð èéòäýè í í í ò í ü ççéòýé äýæ òàðèòèñáí áàéí à. Èäí ää Õèñàä, ýöýä ýð, ðóóèü ì ñí ü àñðáí òàí æàèèäâ- 2 - 12 í àñí ü òççðàèéä í çðäýí æððàðð àèæààòü ä ç° äð° ðä° ä (áçñ, òýéýý, ñàààà òýðýæýðèéä òí ðèæèí äí ä). ì óæóòä çí äýñí èé òýí æýýí èé çí òèòóóèèèòü ä óèàì -àí æàòæð áí èí ì æòí é áí èí ä- í äí í ä í ð èèí òí òèí èäí è æððààäçé. Èò Áðèòàì èä ýöýä ýð òççðäýý àèæààò, í ðí í èäí òü ä (áçñ, ñàààà, ñàì äýò ì ýò ççéèñ àð èæèàòü äç° äð° ðä° ä) Æí Ó-ùí í ýäýí äàèè ðóóèèèð ç° äð° ðä° ä.

Ñóðæóóèèéí áèä ì àðáí àèéí ð èéòäýèèéä Æí Ó-ùí 20 ì óæèä⁸ ðóóèèèð òí ðèæèí í äçé áí èí ä- Æí ×Ó, Õðáí òààñ áóñàä Æàðí í ü í áçò òèñóòä, Èäí ää, ßí í í ,^a ì í ° ä Æò ðèè, Øéí ý Çàèàì ä òí ðèæèí ñí í äæýý. Ñèí æäí òð Õèñàä ñóðæóóèèéí ò° ääççàèéä ñàðèèæà áàò ì óóòàé áí è áàéí æà ñàààààààáí èí ä- í òèäóóäü ññàààààòü ñóóèèèð òí ðèæèí äí ä áàéí à.

Ø ççðèéí áèä ì àðáí àèéí ð èéòäýè í ü Æò ðèè, Æçè òèàèéí çàðèì òýñýð áàèñààð áàèæààä áí òààðàð òýðýäýé. Õí äðóóèèèè, ðóó-èí Æðèòàì èéí í óààä äýáñäýð áàèñáí Æí òñááí à, ì àèàéç, Ñèí æäí òð, Õàí çàí è çýðýä òèñàä ð ççðèéí áèä ì àðáí àèéí ð èéòäýèèéä òýðýæýñýð áàéí à. ì àèàéç, Ñèí æäí òð Õèñàä òí äí ðòí é äýí ò òýðýð ýðýäýé òçì ççñò òí ðèò ýèüí í ýí ýääýé ýèààð ñàààààò ð èéòäýè

⁸ <http://privateschool.about.com/cs/forteachers/a/beatng.htm>

í í í í áí ā Ñèí Æàí óðúí ñàààààò óóðø èàāī āāyēōēē āàōēí òyēyēōñyí òí òēí ēāí ē áí ē 1994 í í ā ÁÍ Ó-úí èðāyí Ì àéēē Í .Õāēā òōēæēēāò, ñī , èü ā ñçéòāyō āyí ò òyðæēí ò° è° 4 ñàð òí ðēð, 3,500 ñēí Æàí óð áí èēàðúí òí ðæóēü, í çðāyí òí í ā í āyýð 4 ñàààààò ø èéòāyē í í í í æ āçéòyōāñyí yāāāē áēēyý. Ñàóāúí Àðāá, Èðái, Ñóāái, òí éā Í èæð çyðyā Èñēài úí óēñóóāāā òyðæēí òçí ā, ò° í Æí° ñ òài ààðái, ø ççðyýñ òàø óóðāàò ø èéòāyē í í í í āí ā 2009 í í ā Í àēēñòài ù çàðēì òyñyðòóóēü ç° ð-èí, áēà ì àðái àēéí ø èéòāyē í í í í ò āāā āñái ø ççð áàēæóēææēóóēñái áàéí à.⁹

Áēà ì àðái àēéí ø èéòāyēēēēāyí æā-èā “Áēà ì àðái àēéí ø èéòāyē áí ē áóñāā ò° ðāēēéí ø èéòāyēyýñ āçéòyōāyōyā òóðāài, çàðāēēāçé, òāāēæçé áàēāēü ā òí ðēð āāáóó òàēòàē” āyæ ççāyā Õàðēí ÁÍ Ó-úí Ñyòāyēççé-àēéí Õí ēái í í í í ñ ñóðæóēü, í āñái ā òçðyýāçé yòāyýāēēā çàñái òçí ççæççyó ò° ā, òççðāēéí àñðài æēí æàçàð çyðyā ò° ðēéí áí ēí í òóāēéí òyāø èēéí òççðāēēāòāēài æēāāā áí ēí āñðí ē í ēāí āí ā æàçàð áēà ì àðái àēéí ø èéòāyēēēēā òyðyæyðēēā yñyðāççyōyæ “Áēà ì àðái àēéí ø èéòāyē áí ē òyððæē, ø ààðāēāæāçé ççéē á° Æ° ā° ðēēæ° òçí āyòāyō çí yéyí æēēāáóóðóóēāò áí ēí ì æí éā í ñ æāí à° ø° ðð° è, áàēñāā āēü ā ò° ðççææ òçñyýāçé çái çéēēēā° ð-è° ò áóñ òēài áí ðāóóēàò áí ēí í . áēà ì àðái àēéí ø èéòāyē áí ē áēà ì àðái àēéí òç-èððēēéyē çéēāyæ òççðāēēāñóðæòàē àā àāēē” āyñyí áàéí à.

Õàðēí á í í° ā Àò ðēēēéí Èāéí Õí óí ù èð ñóðæóēēéí í ðí ò āññí ð, áēà ì àðái àēéí ø èéòāyēēēēā yí æā- Áāāēā Áái àòàð “Õçí ççñēēā òí ðā òí ù òyí í yāyí áóñāā òçí ççñēéí òçñyýāçé çái çéēēēāæðæñí ù ò° è° ° ðēéí °í -èéí çàðēì òyñæēā° Æ òēēāðç-yýð çààæááéí à āyñyí çā Áí ē yēæā í ù ø èéòāyēēēēāí í í í ò yðð ì yāyē áçðēē òçí èē òóóēü

⁹ Walsh, Declan. “Video of girl’s flogging as Taliban hand out justice”, The Guardian, London, 2 April 2009.

õí äðóóéàõää ñàõèèæä ààòàèäñáí (30% í ù äýðòýý, 22% í ù ñóðæóéüä), äóóéæäàðòàé áàéæäàäýé (60% í ù äýðòýý, 46% í ù ñóðæóéüä) äýæ òàðèòèñáí áàéí à.¹³

Ì í í æ è Óèñàä 2003 í í ä òèéñýí ñóäàèæäáí ä í ðí èõí æ-ýöýáýòèéí 89%, òççðäççäèéí 79% í ù äýð äçèèéí íð-èí ä òççðäèéí ýñðýä òç-èððòèéýé òýàèéí çýæäýé áí èñí í äýäæéäòçèýýí ç° äð ° ð-ýý.¹⁴

Í -Á-úí Õççðäèéí ñáí áí èíí Àçèéí Í èíí óèñúí Ñóäàèæäà (Òàèèáí ä Óèñ) í àðúí Çççí Àçè, Í ì õí í äàèèéí áçñèéí 9-17 í àñí ù 10073 òççðäççäèéí äóí ä òèéñýí òàðòóóéñáí ñóäàèæäàæäð Ì í í æ è Óèñàä í ðí èõí æ-äúí 7% í ù ° ðèéí ýöýáýòòýé çí äóóéäááí èí òü ä òí æí í æýý. Ì ° í í ðí èõí æ-äúí 9% í ù ýöýáýòòýé çí äóóéñáí òàèèäð áàæ ì àðòàé òýèæ-àäàäæççé ø àèòæäáí ù ä“áàæ çí äáí áó-ðààñ” äýæ òàèèäðèèñáí áàéí à.¹⁵

Í -Á-úí Õççðäèéí ýðòèéí èí í ááí òèéí òýðýæèèèéí òàèèäð Ì í í æ è Óèñúí èèòäýèèéí Õççðäèéí ýðòèéí õí ðí òýèýèöýýä æðæñáí ç° äè° ì æèä:

“Õí ðí í í ù Ì í í æ è Óèñàä òççðäýä áèä ì àðáí àèéí ø èéðäýè í í í æóóéèð ýäàèè áàéñàð áàéæäà á° æ° ä äýð äçèèéí íð-èí ä òýðýæýæðýäð ñýí , áí èí áñðí èúí òóóèü òí æí í ì æ í ð àèèáí , ñí ð

¹³ Beazley, H., S. Bessell, et al. (2006), What Children Say: Results of comparative research on the physical and emotional punishment of children in Southeast Asia and Pacific, 2005, Stockholm, Save the Children Sweden
¹⁴ Sandvik-Nylund (2003), Regional Assessment: Violence against children in East Asia and the Pacific region, Bangkok: UNICEF. Cited in Nogami, N. (2005), Discipline and punishment of children: a rights based review of laws, attitudes and practices in East Asia and the Pacific. Save the Children Sweden Southeast Asia and the Pacific, regional submission to the UN Secretary General's Global Study on Violence against Children, Stockholm, Save the Children Sweden
¹⁵ UNICEF (2001), Speaking Out! Voices of Children and Adolescents in East Asia and the Pacific

õí ðèæí ñí í òýàèé ÷ ñóðæóèù áóñàà áàéæóèèàãí í ð÷èí à ýí ý ð èéòäýèèéãóýðýæýñýýð áàéæàà ñàí àà çí áí èæáàéí à. Ì °í Ì í í ã è Õèñíí òóóèù òí æí Ì ì æèä ãýð áçèèéí òçðýýí äýð áèà ì àðáí àèéí ð èéòäýèèéã òí áí ðõí é õí ðèæí í ãçéä áí òààðàè òáí áóóèàð ð ààðàèàæòàé áàéí à.”

“Õí ðí í í ù Àèø ççí Õèñíí ããýð áçè, ñóðæóèù, áóñàà áàéæóèèàãí ààòù òççðàèéí áèà ì àðáí àèéí ð èéòäýèèéí í í í æáóóèàòààñ òðùä÷èèáí ñýðæèéýð, òççí òýé òýì òýð, ãýð áçèèéí òçðýýí äýð áèà ì àðáí àèéí ð èéòäýèèéí òóóèèàð õí ðèæí òù ãø ààðààæáàéí à. Àèø ççí Õèñíí ù áèà ì àðáí àèéí ð èéòäýèèéí òàèààðð Ì èí í í èéòèéí òáí àèàãí ã ° ð÷èí òèéí òóèä òççí ççæèéí òç÷èððèéèèéí áóñ, àèùòáðí àðèä àðæóáí òóòàé òççðàèéí í ðí èòí í áçèè é èéòèéí áí èí ãñðí è, ì ýäýæèéáí ýì ýæççèýð àýí çí òèí í áàéæóèèàð, ççí èé òóèä òð ðèéí áóñ áàéæóèèèàãí òàí òùí àæèèèàæàãáýðæççèýð, ñòí é.¹⁶” äýæýý.

Èéí ýýñ òççðàèéí áèà ì àðáí àèéí ð èéòäýèèéã àð èæàæ èðñýí ýðòí èé òèàì æèàèù ãòàèàòùí òóèä òèñ í ðí òóáí í äýèäýðççèæáóé àðæí í í ýááí è ð èéòäýèèéí òççí ççæèéí (ýì ì àðèè¹⁷ òççí ççæè, ýáðýä òççí ççæè äýæí ýðèýð í ù áèé) àðæà àæýý. Çàðèðáí òðø ààñáí çáí çéèä ð èéòäýè òí áí ðõí é òýì æýýäýýð í ° è ° è ° ò áí èí ì æí é áí è ð èéòäýèèéí òççí ççæèéí òàòí èé í ù ° ðèéí ýð òýèèèã ñóð÷ ýðýèæáóé òççðàýä ì àð çð í ° è ° òýé çéè÷èèäýã¹⁸. Ýáðýä òççí ççæè í ù òççðàèéã òççí ççæççèýð ýì àð ÷ òýèáýðèéí ð èéòäýè òýðýæýýäýæççè í í òèí æí é. Õáéð ýí òðèééýèýýð òàèðááí çàèàòù àèèýððèééýð á ° ð ° ä ýðýáýð í àð òççðýäòýéäýý ì àð í ýæòí èáí í òí æí Ì æ òççðàýä àð òè çáí àèòèééýð,

¹⁶ Õççí èé ýððèéí äýðýýí èé áàéáóóèèèàãí í ç° àè° ì æ, Õççí òàèéí ýððèéí òí ðí í . 2005 í í ù 9 äçäýýð ñàòù í 21, CRC/C/15/Í ýí .263, òí ðáóáààð èéòäýèèéí òàèààð òýí àèð, í àðà. 29, 30)
¹⁷ ° ° ðèéã° áóñáí í í ðí í á òàáúæ ÷áàò áàéáàè; áóñáí í çí àèí í á í èèáí áí á ÷áí àð òàí ò ñàí àà çí áí ò
¹⁸ Toner, Ignatius J. (1986). “Punitive and non-punitive discipline and subsequent rule-following in young children”. Child and Youth Care Forum 15 (1): 27–37. doi:10.1007/BF01118991. http://www.springerlink.com/content/r00u746076w16067/.

ÕÝÐÝÃËÝÃx ÁÀ Ò- Í ÈÉ ÝÐÕÈÉÍ
Õ- ÐÝÝÍ Ä ª Ã- ËÝÕ Í Ü

Á.Äýëäýðì àà
NÝÇÄÑ-ù í áàæø

Õýðýæýã- äýæöýí áý?

Õýðýæýã-èéäýì àð ýððöýé ýñýðèéäýðèèðààñ
°ì í ° “õýðýæýã-” äýæ öýí áý äýãæéä þ óí ü
òçðççí ° äççëýðí üç° á áí ëí á óó. Ì í í ã è óëñü í
õýðýæýã-èéí ýððèéäðàì äàèèðð òóðàé òóóèèéí
ääæð “õýðýæýã-” äýæáàðàà, àæèè, çéè-èèäýýãçééääýðèýé, àæàðóéí
çéè àæèèèääàì ü áóñ, ç° äð°í òóàèéí áí ëí í äýð áçè, àðóéí
õýðýæýãýý òàì äàðà çí ðèóèáí çàðèèèæç òóàèèèáí àâ-, çéè-èèççèè
áàéääà, ýñðçè õýðýæýæ áàéääà òóàü òçí èéä öýéí ý öýì ýýí
ðí ì ú, í ëñí í áàéääà ÁÍ ÕÁÕ-ù í õýðýæýã-äèéí ýðð àð æéäðàì äàèèðð
òóðàé òóóèèä¹ “õýðýæýã-” äýãæéäððñæééáí òí ì ú, í ëí í äýé áí ëí á-
“õýðýæýã-èä àì üäðàèüí õýðýæýýí äýý òààààð òóàèèèáí áààð,
õýðýæýð áóþ ó çéè-èèäýý òçëýýðýä òççí èé ýðð àð èáí ü òóñ òóóèèä
ðàì äàèèääàí à.” äýæçààæýý. Í ÕÕ-ù í Õýðýæýã-èéí ýððèéäðàì äàèèðð
òóðàé òóóèèä² “õýðýæýã-” äýáýáí ü àð èáí ëí ò çí ðèèèä äýéäýðð äæððçç
òóàèéí õýðýæýýí äýý çí ðèóèáí áàðàà áçðýýæýðççí èéä (àæèè,

¹ Ýí ý òóóèè í ü 1993 í í ü 10 äóääð ñàðü í 31-í èé ° äðèéí VIII òóääðàáí ü Äçð Õèñü í Àðäü í
Õ-è°-è° ä-àðéí Èð òóðèü í áàéí äü í òí ðí í í ü IV òóðàèèääáí äñ áàðèääàñáí . 1994 í í ü 1 äçáýýð
ñàðü í 1-í èé ° äð° ñ õýðýæèñýí . 8 áçèýã 55 ççéèðýé.
² Ýí ý òóóèè í ü 1992 í í ü 2 ñàðü í 7-í ä áàðèääàæ, 1993,1996,1999,2001,2004,2006,2007 í í óóää
ðóñ òóñ í ýñ ýðð, °ð-è° èð í ðæýý. Í èéð 4 áçèýã, 46 ççéèðýé. /Õääääðàæüí ü é Çæí í í çàü èðà í ðàà
í í ððàáèððäýý/

çè÷èèäýýí èé çð ä çí) çàðèàèæ í èæ àà÷ áóé òáü ò çí èéä òýéí ý òýí ýýí òñ òñ òí ù, í èæý. ÷ çí ýýñ ççýýä äýýðð ðððàí òéñí í òóóèéí à “òýðýæýã-” äýäæéä áàðäã àðóóèäüí òóäüä èæèè òí äí òí èéñí í í ü òàðàæàæ áàéí à. Äýöäýý äýýððýýñ òí äðóóèäí ààðàò ä çã ýèðèéä òèéä. Í ýæçäýýðð: Õýðýæýã- áí è ò çí á çð àèð þ ì . Äæððçç áàðäà, á çòýýæýðççí èéä òóäèèäæ àññáí òóäèèäæ àäàòàð çàðèàèæ äýðýý, òýèèèýý áàéæòèñáí , çí èéäð èñ° í ýñäýè òðüä÷èèæàã ò ãñ° í , ì ° í àæèè, çèè÷èèäýýä ò çððñýí , äýðýý, òýèýèòýýðèéäáàéæòèñáí òóäü ò çí þ ì . Õí , ðáóæàðð: á çð è ð ðèèéí áàðäà, àæèè, çèè÷èèäýý áàñ àèð þ ì . Ýí ý í ü ç° äð° í òóäèéí áí èí í äýð á çè, àðóéí òýðýæýýí ä çí ðèòèàæññáí áàéð , ñòí é þ ì áàéí à.

Ì àðèäèè æéí òóàè ä òýðýæýã- äýäæéäòàí àé á çòýýæýðççí èéä òýðýæýæ ã è àð èæàààðò çí ççñ òýí ýýí ççñýí áàéäãä Ì ° í ò ççí ÷èýí Ýí ýòðýæéí àòãà èð òáèðäãã-, ýí ýòðýä í ðí ü ýóýä òýí ýýí ò çí äýýæäýä Ì àòàò à Äáí àè í ü “Õýðýæýã- áí è áèäí èé òàí æéí ò çí äýð çí ÷èí þ ì . Õýð áèäí ýýñ òàí ààðàðæ çè òàðèí áèäí èé çèè àæèèèäæà ò ççí ýýñ òàí ààðí à, òýð áèäí èé àæèèè ñààä áí èäí æçè òàðèí ÷ áèäí èé òàí æéí ã è çí ðèèã ì ° í . Õýðýæýã-äýä çèè÷èèñí ýýðýý áèä ò ççí ä äýí æýã çççèýýçè òàðèí ÷ ýñðýäýð áèä ò ççí ýýñ äýí æýãàããð áí èí ì æèèèèèäýí ä ì èã äí äþ ì àà” òýí ýýæýý. ÷ í ýóýýð ÷ òýðýæýã-èéä òàè ä ð ðð ì æèèèè ä í ü ççè , ñí ü ãñóóàè, òýðýæýã-æçèäýýð ýí àð ÷ áèçí ãñ ýäàæàðæ çè í ü ì ýäýýæ Õýäýðýð òýðýæýã-èéí ýððèéäòàí æàèèð ýðð ççèí òàðèèòàà í ü çàð çýýèèéí í èéä èéí òàí æéí ÷òàè òèèðð ì èéã èòü í í ýäþ ì . ð ð ð ð òýèäýè Õýðýæýã-èéí ýððèéä òàí æàèèð òóóèü äýäýäí ü òýðýæýã-èéí ò ççí è ñí í èððèè äòàí æàèèð çí äñýí çí ðèèã òí é áàéäããæ Äýä- ò ° í ° æéí í ° òò° èä òýðýæýã-áèéäòàí æàèèð ãñóóàè ð äèèè° í àí üäðè äýýð á çðí ýý òýðýæèðæçèäýýñ òýðýæýã-èä òí ðèðí ò òí òèí èäí è ° á ð èðýð òòñàí í ýí ýæýæáàéí à. Ñýðäýè ýí çýæ ççèýí òýðæççè æð-, òí ðèðí ä-èä í ü ò ççä ççè áàéð í ü ã è ð è ° á áí èæýý. ÷ í ýóýýð ýí ý ãñóóàèèä

ái òààðèàà òàí áóóèàðãé áí è Æí í í .Õ.Êáí í áàèæéí (1962) òýèñýí -èýí "áèáí èé çí äýñí èé ýðð àð èðð àð óé òéèæðààà áàéí à". Õýðýð "Õýðýá òýðýæýã-äýä -àí àð ì óóàé áàðàà áçòýýæýðççí çàðàð, ì °í òýð °í ä° ð çí ýòýé áàðàà áçòýýæýðççí òóààèääò, àð óéãé áàéääè ì áòáí æàãé ýí èéí áçòýýæýðççí òóààèääò òí òèí èáí è áçðò òççí èé ì °í Æ äýí èé çðýæýæ òççí èé ýðççè ì ýí ä, àð óéãé áàéääè àèääæàæ òèí ààð çí äýñí èé ýðð àð èä òí òèðí ò áí èí í " òýí ýýñýí áàéääè Êí äýä í èéòèýèéí òýý çí äñýí àñóóàè áí èí ò òýðýæýã-èéí ýððèéí àñóóàèä àí òààðèàà òàí áóóèü. Õýðýæýã-èä ýððýý ì ýäýæ í èéã æ òòáí ñàðèäò ì ü ýððýý òàí æàèäò çí äýñ áí èí ò þ ì .

Õýðýæýã-èéí ýðð

Àí àðèèéí áð° í òèéè° ä- Æí í í .Õ.Êáí í áàè í ü óèñü í òàà çí äýñí èé ýðð àð æéäòáí æàèäò ççáí ýýñ ýí æéí àí àðèè èðäýí -òýðýæýã-èéí ýððèéä òýí òäýðæççéýí áàðàèæààæóóèæ Àí àðèèéí òýðýæýã-èéí ä° ðà° í çí äñýí ýððèéääí òèáí òóí òàæàñàí àèèýý. " çí ä:

1. Àð óéãé áàéð ýðð – òýðýæýã- í ü ýðççè ì ýí ä áí èí í àí ü í àñ, àí üäèääèàà àð óéãé áàðàà, áçòýýæýðççí ýýð òáí æóèèð ýððòýé.
2. Ñí í ä èò òèéð ýðð - òýðýæýã- í ü áàðàèæàðàé, ø ààðèèæà òáí æàñáí áàðàà, áçòýýæýðççí ýýñ ø èèýð, ñí í ä ò ýððòýé.
3. Ì ýäýýéýè áààò ýðð – òýðýæýã- í ü çí ýí ç° ä ì ýäýýéýýð òáí æàæàð ýððòýé.
4. Ñí í ñã ò, áóóèæàð ýððòýé – òýðýæýã-èéí òçñýè ñí í èððí è í ü ò° ðèéí áàéæóèèääü í áí àèí ä á òñææàð, ñòí é.

Êáí í áàè áí è òýðýæýã- äýäæéäòòòàéí óèñí ðí ü ò° æèèéí ä è òçèðççð äýäæéáí ýäýðñýí òàèðààã- þ ì . " çí ýýñ òí èð àðàáí æððáí æèèéí áàðàà áð° í òèéè° ä- Æáðàèä Õí ðä äýýðð ä° ðà° í ýððèéä òýðýæýã-èä ýðð áçð òòáí ñàðèäðãé áàéí à òýí ýýí òàà áàðü ýðð áí èí ò òýðýæýã-èéí áí èí àñðí èü í ýððèéá í ýí ñýí . Ýääýðð ýððççä ç° áð° í

àì áðèè í ðí í ä è çèè÷èèæ áàéñáí á° ð° ä óèì ààð òçðýýáý ýéýõ
ø ààðäèààä óðäáí ääðñáí þì . Èí äýä çóóäàä í ðí ù 240 áàéäóéèàä
ðóó÷í ù Í èí í óèñùí òýðýäýä÷äèéí áàéäóéèàä³ äí ð í ýäýí
òýðýäýä÷äèéí í àéí áí ýððèéäèí äèèðí éäí ð ääñáí äðäñáí áàéí à.

1. Ñóóðü òýðýäýý
2. Àþ óèäçé áàéó
3. Í ýäýéýè
4. Ñí í ä èò
5. Õ è° è° è
6. Ä ì äí è
7. Õýðýäýä÷äèéí áí èí äñðí è
8. Ýðçè í ð÷éí

Äýýðð ýððççäýä ñóóðèèàí Í ýäñýí ñ í äýñòí èé áàéäóéèàä 1985
í í ù ä° ð° ää çäýð ñàðä Õýðýäýä÷äèéäòàí ääèèò àçðì èéäáàòàèñáí
áèéý⁴.

**Ì í í ä è óèñùí òýðýäýä÷äèéí ýððèéäòàí ääèèò
ðóóèü ýðð ççéí í ð÷éí**

Ì í í ä è óèñ çàð çýýèèéí ýäèéí çàñäèéí òàðèèòàí à ø èèæéí
í ðñí í ð òýðýäýä÷äèéí ýððèéäòàí ääèèò òóðàé àñóóäàè ò° äè° ðñ° í
ð° è° äè° ð° òí èéä èéí çäýñ èèçç òóðòààð òàäèääàä Õýðýäýä÷äèéí
ýðð àð äèéäòàí ääèèò í èéäýí èýä áí èí ò ò° ðèéí áóñ áàéäóéèàäü ä
1990 í í ù 10-ð ñàðä áàéäóéèäýý. Óèì ààð 1991 í í ä “Õýðýäýä÷äèéí
ýððèéäòàí ääèèò òóðàé” òóóèèéäáàòàèèæ 1992 í í ä “Õýðýäýä÷äèéí
ýððèéäòàí ääèèòàä áàðèð òèàð çí äñýí çàð÷éí ”-ù äðçéýýí ç° äø° ð÷-

³ The Consumers International (CI), former International Organisation of Consumer Unions (IOCU)
⁴ <http://youngconsumers.blogspot.com/2008/12>

1993 í í ä “Ì í í ä è ú í ò ýðýæýä:-æéí ýððèéí òóðæé òóí òàä”, 2003 í í ä “Òýðýæýä:-èéí ýððèéäðàì äàèèàð òóðæé” òóðèéèäð èí ý:-ýí í àèðóóèæ ààðàèñàí àèéýý. Õççí :-ýí Ì í í ä è Õèñúí Èð Õóðèààñ 2008 í í ä 43 áóäàð òí äì í è äèðäì Ø óààððäá òí òðº èäºº í èéäðýí àí çí ðèòóóèèð äàçðúí í ýðèéäºº ð:-èºº í “Ø óààððäá òðºº èäººº í , òýðýæýä:-èéí òººº äàçàð” àí èä í òýðýæýä:-èéí ýðð àð äèéä òàì äàèèàð àñóóäèù ð :-èä ççðýä ù í ýí æòñäæýý. Çí èé ñàòóó 2009 í í ù ñççèýýð Çàñäèéí Äàçðúí òóðàèäààí ààð “Òýðýæýä:-æéí ýððèéäðàì äàèèàð çí äýñí èé òººº èáºº ð”-èéä òýèýèòýí ààðèäàä àáéí à. Äýýððýýñ ççðýä òýðýæýä:-æéí ýððèéäðàì äàèèàð òººº èéí àí äèí ä , ýðð ççéí ñóóðù çí äýñ òàì äèèððæé òààèäææýý òýí ýýí äçä ýæ àí èí òí ð àí èæýýº. Ì í í ä è òèñúí òýðýæýä:-èéí ýððèéäðàì äàèèàð òóðæé òóðèééí 2 áóäàð äçèäèéí 5-11 äçäýýð ççéèççäýä òýðýæýä:-èéí ýððèéäðòñäì çí ðèòóóèèð ðèéæýý.

Ì í í ä è òèñ, Ì ÕÓ, ÁÍ ÕÀÓ-ú í Òýðýæýä:-èéí ýððèéäðàì äàèèàð òóðèéí äàòù òýðýæýä:-èéí ýððèéí òàèàðð çàèèòóá

Òýðýæýä:-èéí ýðð	Ì í í ä è òèñ ÕÝÕÕÕ	Ì ÕÓ ÕÝÕÕÕ	ÁÍ ÕÀÓ ÕÝÕÕÕ
Ñóòù òýðýæýý	ÕÝÕÕÕ-ä çààèò ààèòäçé.	ÕÝÕÕÕ-ä çààèò ààèòäçé.	ÕÝÕÕÕ-ä çààèò ààèòäçé.
Àð òèäçé àáéääè	5-ð ççéé. x àí àð àð òèäçé àáéèèù à òàí äèñàí ààðàà òýðýæýð, àæèè çèé-èèäýýýð òàí äèèèàð òýðýæýä:-èéí ýðð	7-ð ççéé. Ààðàà, äçðýäýäçççí , àæèè, çèé-èèäýýí èé àð òèäçé àáéèèùí òàèèàðð òýðýæýä:-èéí ýðð	7-ð ççéé. Òýðýæýä:-èä òààààð òóàèèàí ààò àá òýðýæýð, çèé-èèäýý òççýýðäýý àè à òàí àù òèéäýýä ýà òººº í äºº àð òèäçé àáéèèò ýððòýé.
Ì ýäýýéýè	7-ð ççéé. Òýðýæýä:- ààðàì ù òàèèàð çí ýí çºº ñí í ä èò òèéòýà òòñèàð àí àèò ì ýäýýéýýð òàí äèäàð ýððòýé.	8-ð ççéé. Ààðàà, äçðýäýäçççí , àæèè, çèé-èèäýý àí èí í çèèääýðèýä:-, òóàèèäàä, äçèòýòäýä:-èéí òàèèàð ì ýäýýéýè ààò òýðýæýä:-èéí ýðð	8-ð ççéé. Òýðýæýä:-èä òóàèèàí ààò, òýðýæýð òààààð àðð ò òýðýæýð çèé-èèäýýí èé çí ýí àí àèò àáéèèù à ì èèä æí ýäò ýððòýé.

º Ääçèäçè àà. Æ.Õèèí. Í .Õóí äàèàñàé òàí . Òýðýæýä:- ýðð, ýðð ççéí çí ðèòóóèèð àà òàì äàèèèèð. Ì äèèèèí à ñýòäççé. 2009 í í ù 12 áóààð ñàð

<p>Ní í ã èò</p>	<p>7-ð ççéé. Öýðýæýá-áaðaái ú òaéaað çí ýí ç° á ní í ã èò òeéoya óónéaað áí áeò í yáyyéeyýð òaí ãããaað ýðóoyé.</p>	<p>10.1-ð ççéé. Öýðýæýá-í ú ãeðýoáya-ééí °ã° í í yáyyééééá aø èæái ç° á ní í ã èò òeéó ýðóoyé.</p>	<p>9-ð ççéé. Öýðýæýá-éa òaáaað aa çéé-ééeyya ní í ã ò ýðóoyé.</p>
<p>Ö° è° è° è</p>	<p>5.5-ð ççéé. Öýðýæýá- -ái ááçé áaðaa, áæé, çéé-ééeyýí ée òeí aañ ç° ð-éæã° í ýðóoyý öýðýæýá-ééí ýðóeéá òaí ããáeaað -éæýéyýð çéé áæéééáãaa ýáóóéáaa ç° ðeéí aóñ ááéáóóééáãaað áai aóóeái òaí ããéóóeáð ýðóoyé.</p>	<p>4-ð áçéyá Öýðýæýá-ééí ýðóeéá ç° ðeéí áa ç° ðeéí aóñ ááéáóóééáãaa òaí ããáeáð. 40-46-ð ççéé.</p>	<p>12-ð ççéé. Öýðýæýá-éa °° ðeéí óóóeú, ní ú ýðó aø ãaa òaí ããáeáð í ééã ééí áçéyáí ééá óóóeú, ní í ð ááéáóóeáð ýðóoyé.</p>
<p>Áí í áí è, ç° éá° ð</p>	<p>10-ð ççéé. Áaðaa, áæé, çéé-ééeyýí á áí á éái é éeyðñýí òí òeí éái éa öýðýæýá- Éðýí ée óóóééí 254, 349 áçáýýð ççééá çaañái òaáòaaí ú áí òí ð áí áeúí ø áaðáéáãaa ãaað ýðóoyé. 6-ð ççéé. -ééaaýðeyá-, óóaaéáãaa-, áçéðýoáya-ééí áóóóáaáñ ò-éðñai ýí òí ðúá aðééáóéáð, òí òeðéú á í° ð° í ç° èççéyó öýðýæýá-ééí ýðó</p>	<p>17-ð ççéé. Öýðýæýá-ééí ýðóeéá ø ççóyð òaí ããáeí á. 13.6-ð ççéé. Ø ççóyñ í ýðýí æýá-ééí ãaaðñai áí áeúí ø áaðáéáãaa òaí ããñai áí è çééááýðéyá-, óóaaéáãaa-, áçéðýoáya-ýñ ççðýý áéáé ççéyýáçéí òeí aañ óóaaéí áaðaa áçóyýáýðççéí ée çí éeí áçí æéí 50 óaaúaaé öýí öýó öýí æýýí ée òí ðaóóéééá í í ãaaóéæ öýðýæýá-éa ãaaðaaéæ °ã°.</p>	<p>11-ð ççéé. Öýðýæýá-éa òaáaað óaaéaaí aa- öýðýæýñýí áa çéé-ééeyý öçéyýñí ýñ áí éæ áeá í áóái áú áa ýá °° ð° í ð í á í òeðí è ò-éðñai ááéaaé óóóeú, ní í ð ç° éa° ð áaað ýðóoyé. 15-ð ççéé. Öýðýæýá-éa òaáaað aa çéé-ééeyý í° í öýðýæýá-áeéí ýðó aø æéá òaí ããáeáð áæéá öýí áeò óaaéò ýðóoyé.</p>
<p>Öýðýæýá-ééí áí éí áñðí è</p>	<p>9-ð ççéé. Öýðýæýá- öýðýæýýí ée ní , é yçýí ø èð, ýí ý òaéaað ñóðaað áí éí èðí í ã í ð òaí ããaað ýðóoyé.</p>	<p>3-ð ççéé. Öýðýæýá-ééí ýðóeéá òaí ããáeáð ñaaéaað áaaú öýðýæýá-ééí ýðóeéí áí éí áñðí è í ú óeñúí áí éí áñðí eúí ñaaí áaaðúí áaaóó áð° í òeé áí éí áñðí eúí áí éí í áí æíí óóaaéúí ñóðáéóaað ýaaãaaæ áí éí í. í° í öýðýæýá-ééí ýðóeéí óaaéaaðó í yáyyéyé °ã° á ááéáóóééáãaað áai aóóeái ýáóóéæ áí éí í.</p>	<p>13-ð ççéé. Öýðýæýá-éa öýðýæýý áa öýðýæýá-áeéí ýðó aø æéá òaí ããáeáð óaéúí òí éái ãai è áçéé í ýáeyæéái éí ð ýðóoyé. Öýðýæýá-éa òaáaað aa çéé-ééeyýí éeóyý óóaaé í ýáeyá aa öýðýæýó í ýðáýð éééá -aðí aéí ýçýí ø éæ óaaáaðúá ç° á° ð öýðýæýæ, áeáý òaí ããáeáð óóai ñóaa áyyø èççéyó ýðóoyé.</p>

Õ Í ÈÉ ÝÐÕ 2009/4

<p>Ýðççè í ð-èí</p>	<p>Í í á è Õenúí ñí ãñýí õóõèééí 16.2-ð ççéé. Ýðççè , àþ óéæçé í ð-èí á àì ùàðáð, í ð-í ù áí òèðáí è, ááéääéúí òýí òýè áéääääàðàñ òàì äàèóóèàð ýððýé.</p>	<p>ñí ãñýí õóõèééí 26-ð ççéé. Õèñàñ àì ùàðáèúí í ð-èí òí èðí í áà àì ù àóóéí í ð-èí í ° õóèééá òàì äàèèáí ñàéääóóéæ áí òèðáí èò áà í èí í í èéòýá òí ð ò° í ° è ó-ðóóèàð áóñàá òí ðáóóèáèú á ñýðæééýí çàñí à.</p>
---------------------	---	--

Äýðð áóðñí ààñ äàáí à ÁÍ ÕÀÓ-úí Õýðýæýã-æéí ýðð àð äèéä òàì äàèèàð òóóèé õóóéüä ààðààð ýððççäèéäçààæ° ä-ýý. Õýðýæýã-èä ýðð òýæ ýðð àðèèääà òèéõ ýððòýé. Õýðýæýã-èä òààààð òóààèäáí àààð áà çéè-èèäý òçèýýðäýý ñ-áí àðúí áàòàèääàòàé, çí ý òáí ø ççé çí òèñòí é, òýí äèèòí í í ã-òí é çýðýãð òààðääàð òóààèäáí í ° õ° èèéä ýäèýð ýððòýé. Àéääèèäääàð àðèèääà òèéõ àæèèèäääàäç° äð ° ð° òæçé áàéõ ýððòýé. Õýðýæýã-èä òààààð òóààèäáí àààð áà òýðýæýð, çéè-èèäý òçèýýð çäà òççí èé í ýð òççí ä áà çí äýñòí èé çàí çàí ø èè í ù òççí äýðäýäýð, ñòí é. (ÁÍ ÕÀÓ-úí ÕÝÕÕÕ 10,14-ð ççéè)

Òàðèí Í ÕÕ-úí Õýðýæýã-èéí ýððèéä òàì äàèèàð òóóèé õóóéüä çààääñáí áí òààðèèä òáí áóóèèàðæçé áàéõúí àðääæçé çàðèí í ýãçààèõú ä áóðäüý. Í ÕÕ-úí ÕÝÕÕÕ-èéí 15 áóääàð ççééä ñýòäýè ñàí ààí ù äýí òí ðú ä àðèèääò òóóèé çààñáí áàéääáí ù èðýýýí ñí í èðòí èòí é þì . ñ-èèääýðèýã-, æçéòýðäýã-, òóààèèää-èéí áóðóóèé çéè àæèèèäääàí ààñ òýðýæýã-èä ñýòäýè ñàí ààí ù äýí òí ð ó-èðñáí áí è òççí èéääáóðóóèé ýòäýýá í ° ò° í ° ò° ò ççðýäýé. Áóðóóèé ýòäýýäèéí ýä ì ààðèèèúí äýí òí ð ó-ðóóèèñáí òýí æýýí ýýñ çé òàì ààðáí ø ççð ñýòäýè ñàí ààí ù äýí òí ðúí òýí æýýá òí äèíííí. Ì áí áé òèñúí òýðýæýã-æéí òóáüä ñýòäýè ñàí ààí ù äýí òí ð ó-èðñáí í ° õ° èä Èðäýí èé õóóèééí ääþó äýí òí ðí àðèèèèèèèèèè í ýòýí äèýè äèèèèè ýðð í ù í ýéèòýé þì . Ì ° í Í ÕÕ-úí "Õýðýæýã-èéí ýððèéäòàì äàèèàð òóóéü"-ä òóñääääñáí òýðýæýã-èéí ýððýä ñ-áí àðúí ø ààðèèèèè òàì äàñáí áàðàà

áçòýãäýõççí èéã ñí èèõ ýðõ áàéääã ðì áàéí à. Çí òèõ ÷àí àðù í ø ààðäèèää òàí äãñàí òçí ñí èé áóñ áàðàà áçòýãäýõççí èéãòýðýäýã- ñí èèõ ýððòýé. Õýðýà òòòàéí áàðàà áçòýãäýõççí í ù òýéáyð, î âí ð òýì äýý, òýá ì àýã °í Æ, ðàçì áð áí èí í èæ áçðäýè í ù í èéòýðãçé áàéääè òýðýäýã- 14 òí í í äéí äí òí ð ñí èèõ ýððòýé. Äýðäýý òòòàéí áàðàà í ù òí ñ° æòýðýäýýãçé, ø èí ý áàéð, áàðààí ù ø î ø ä , òýì äýã èàò èí í áí , ýðèèáò, òòààèääæääñí ù äãýð÷èýð òàèí í , ÷àèçýðýãáàéò , ñòí é. Õýðýà òýðýäýã-èè òàèí í áàéðãçé áí è äýð÷èéí ì ýãççèæéã í î òí èã î áí èã í àà÷ ççýæáí èí î .(Í ÕÕ-ùí ÕÝÕÕ 25)° Èéí ýððçç ð ðèééí òýðýäýã-èéí ýðð° í ä° ð ð æèèòýé î ðí òóääá í ýéýýí áàéääã áàéí à.

Ì í í ä è òèñ, î ÕÕ, Áí ÕÀÕ-ùí òýðýäýã-èéí ýððèéã òàí äãèèáò òòòèèòää òýðýäýã-èéí çí äñýí í àéí áí ýððççäýýñ òí , ð í ù òòñäãääàãçé áàéí à. Áð í ù ýäóó, áóóðàé î ðí ù òóáüä òýðýäýã-èéí çí äñýí òýðýäýã òàí äã òí èí í ýðççè î ð÷èí ä àì üäðàò ýðð ì ù òàí äãääò ì ° òò° è áçðääýäçé áàéí à. Õýðäýý ýäãýð ýððççäèéã òòòèè÷èèæ° ñ° í ÷ äýéýý ýí ýí ù áýéýãòýì äæéí ø èí æýé òýì òýì äýý áí èí ò òàèòàè ðì . Õòòàééääè , ì í í ä è Õèñùí ñí äñýí òòòèéí 16.2 áóääð ççèéã çààñí ààð "Ýðççè, àð òéãçé î ð÷èí ä àì üäðàò, î ð÷èí ù áí òèðáí è, áàéäèèéí òýí òýé àèäääãàðààñ òàí äãèèòòèèð ýððòýé." áí èí à÷ýí ýí ù òòí òàãð àèè ðì àà. Õ° æèæáóé áí èí í ° í ä° ð ð æèèòýé î ðí òóáüí òóáüä äýýððí àéí áí òýðýäýã-èéí ýðð áçðí ýý òòñäãääòùí ñàòóó àì üäðàèä áèèèéýý î èäí ááàéí à. Õýðýäýã- áí è òòòàéí òèñ î ðí ù ð° æèèéí ä è òçèòççð ðì äýãæéãääòèí ° äççèýýá í èèòèýéýý ð ññ ã.

⁶ www.rambler.ru

Òª Ð ÁÀ Ò - Í ÈÉª ì ×ÈÉÍ ÄÀÐÕÁÍ
ÝÐÕÈÈÍ Òª Ðª È

Á.Í þ ói àà
Ì ÓÈÑ, ÕÇÑ-èéí Í èí í óèñú í
ýðõ ççéí òýí òèì èéí ááæð, áí èõí ðáí ò

Í í í èúí ðóáüä àà÷ ççâyè ð° ð áà òççí èé
°ì ÷èéí ààðõáí ýðõí ù ààðáàõü ð° ðè° ñ áçðááýá
áàéí à.

- í ýõýì æýèèèáõðüä÷èèáí òáí æðáàñ ààðõáí áàéõ ýðõ.
- ø ççðèéí ààðõáí ýðõ (áóñàä óèñúí ø ççðèéí ø ççí ø èéááýðèýèõýýñ ààðõáí áàéõ ýðõ).
- ø ççðèéí ø èéááýð æçèõýðäýõýýñ ààðõáí áàéõ ýðõ.
- ð° ðèéí °ì ÷èéí ààðõáí ýðõ.

Í ýõýì æýèèèá õðüä÷èèáí òáí æðáàñ ààðõáí áàéõ ýðõ í ù í ýá
óèñúí ýá ð° ð° í æéí í ýõýì æýèèèéí ø ààðáèááü á òóðáéí óèñúí
ç° áð° ð° è æçéáýýð ýì àð í ýáýí àèááèèááüí àðáà òýí æýý
(í ýõýì æýèèèá òáí æð æððì ààð òýðýæýõ àðáà òýí æýý) òýðýæýõ
çàì ààð òáí ææáí èí òæçé áàéõáá í ðø èí í . Í ýõýì æýèèèáõðüä÷èèáí
òáí æðáàñ ààðõáí áàéõ ýðõèéí çàð÷ì ù áõýðýæýñýí í ýéýýá çàðòáè
õí òèí èáí è í ù Ç° áè° èðèéí “Ðí ññèý” ð° è° áí í á òí ù òýðýá¹ áýæççáýá
Ýí ýðçç òýðæéí í ° ðø° è áàéáàè ààðáàõü áàéáàèòáè áàéñáí þì . 1948

¹ Áí áóñèááñèèé Ì .Ì .Ì áæáóí àðí áí í á ÷àñòí í á ÿ ðááí : Ó÷ááí èè. Ì ., 1999.
ñ.150-151.

í í ù 3 áóääàð ñàðùí 18-í à Àì àðèèèéí ø ÿö Ì üþ-Éí ðèèéí óñáí í í ã óí ù áóóääèä èðñýí Ç° áè° èðèéí “Ðí ññèý” ò° è° á í í ã ö ù á àèðöì æèæ ýí ý çèèäèýý ò° è° á í í ã ö äàèèèä áàéð çää õí ð çí ð-èä-áyðòýè ààñáí äýæ äàðääñáí í ýòýì æýèèèä õí èáí í ò í è äýæ òàééáàðèèæýý. Í ýòýì æýèèèä òáí äàð æòðì ààð ò° è° á í í ã ö ù á áàðüòààèèæýý. ÇÕÓ-ùí çàñæéí äàçðùí äàèèèäðààð Ç° áè° èðèéí ýè-èí ñàéáùí ýàí Áí Ó-ùí ò° ðèéí äáí àðòàì áí òùí àí òààðàèèä äààääà òèñàä òàì ààðàð ò° è° á í í ã ö ù á ø ÿöèèéí ààðòáí ýðð ýáýèäýá ó-ðààñ áàðüòààèèæáí èí òäýè äýäæéäáí òààðóóèæ Àì àðèèèéí ýðð áàðèè-äùí ò í í° áòðáñáí çèèäèèéí ýñðýáýñýðäýöýè èèýðèèèèñýí áàéí à. çí èè áàðàà Áí Ó-ùí ò° ðèéí äáí àðòàì áí òùí ì ýáýæèýýð 1948 í í ù 4 äýäýð ñàðùí 6-í ù ò° ä° ð í üþ-Éí ðèùí Áí ðí í ä áà° ì í ò° ä ì óæèéí õí èáí í í ù ø ÿö ò° è° á í í ã ö ù á àèðöì æèñí èèä òýðýáñýðäýè áí èä ò òóòàè èèèäýð äàðääñáí áàéí à.

Ì ° í 1969 í í ù 12 áóääàð ñàðùí 10-í ù ò° äðèéí æèèèéí Äýýä ø ÿöèèéí ø èèäáýð áí èí ò “Áí èèèèéí çàñæéí äàçðùí ýñðýá í ýòýì æýè” (*Decision by the Supreme Court “X x. The Government of Bolivia”*)² òýðæèèäáòðüäàæáí èí í. Äýýä ø ÿö 1969 í í ù 12 áóääàð ñàðùí 10-í ù ò° äðèéí ø èèäáýðýýý “Áí èèèèéí Çàñæéí äàçðùí ýñðýá áóèèí æèéí í áð òèéí èí ì í áí èéí ” òýðýäð áóèèí æèéí í áð òèéí èí ì í áí èéí (the Guifl Oil Company) àèááí ÿ ñí ù áóñ ò° è° è° ä-èä àð èäðàèèäàð ø èèäáýðèýñýí Áí òí ò àääñòùí õí ðäóääàð äáí àðòàì áí òùí ø ÿöèèéí óðüä-èèñáí õí ðèèèèä° ò° ð-èèñ° í á° ð° á æèèèéí ø ÿö æèèèéí í òàà äýáñäýðýýð äàì æóòèáí Áí èèä ðóó èèäýñýí áàðàà, ì àð èí , àèèääà èéí ì äýæéí à-àáí ä òàì ààðóóèáí äýðýý áàéäóóèèäòù á õí ðèèèí ñí í ø ÿöèèéí óðüä-èèñáí õí ðèè áóð ó çàòèèðàì äàðð ø ÿöèèéí ø çí ø èèäáýðèýèðèéí ýðð òýí æýý áòóó

² Materials on jurisdictional immunities of states and their property. New York, United Nations, 1982. P. 250-251.

õáí ãæèõãé (lack jurisdiction and competence) áàéí à ãñýí çí áýñèýéýð òýðýñýõãé áí èã æý³.

Áí Ó-úí Æààààá óèñóáúí ààðõáí ýðõèéí òõõáé õõõèéí à Æààààá óèñúí òì ÷-èéãõðüã-èèéáí áèòççì æýõ° ð æõðì ù ãõõñãñáí áàéääã Óõñ õõõèééí 1610-úí "d"-ã çààñí ù ààãõó Áí Ó-ã õõääèääàí ù çéè àæèèèääà ÿáõõèèàõà à ð èæèàð Æààààá óèñúí òì ÷-èéã àèèääà í ýõì æýèèéí ààãõó ççõèéí ð èéääýð Æðàõààñ° òì í° áèòççì æýõýã ààðààõ òì òèì èáí èã ààðõáí ýðõ õàì ààðàõãé:

à/ òýðýã Æààààá óèñ ð ççõèéí ð èéääýðýýñ° òì í° ðèéí ààðõáí ýðõýñýý ð õõã òàòæèçñáí áí è (òàòæèççè ù ãáõõààð í° òõ° è áàéñáí àã-áõõààãããé).

á/ ýã õ° ð° í Æ áèòççì æýõ í ù Æààààá óèñúí ýñðýã ð ççõèéí ð èéääýð Æðãð çí ðèèæù á àãõõèñáí òì òèì èáí èã. Èéí ýýñ Áí Ó-úí õõõèè òì æì íì æéí ààãõó õðüã-èèéáí õáí Æàð àðãã õýì æýýí èé õýéáýðõýéãýð Æààààá óèñúí òì ÷-èéã áèòççì æýõ ÿáããè Áí Ó-úí õõääèèääàí ù çéè àæèèèääàí à àð èæèàããàð õ° ð° í æéí õõáüã áí èì òì æì é òì .

° ð óèñúí ð ççõèéí òàðüýàèè ù ãç° àð° ðñ° í óèñýí ýóèñúí í òàãã áýñãýðð áàéðð ñáí ° ðèéí ýã õ° ð° í æéí õõáüã í ýõì æýèèéí ð ààðãèèãã ã õðüã-èèéáí õáí Æàð ã çðãýèæ õçéýýí ç° àð° ðã° Æãé. Óðüã-èèéáí õáí Æàð èéí àðãã õýì æýý í ù õõõáéí Æààààá óèñúí ð õõã èéýðõèèèñýí ç° àð° ðèéí í° òõ° èã è Æãõõççì áí èì òì æì é òì ðì 4.

Õ ð áà õýããýðèéí òì ÷-èéí ààðõáí ýðõèéí ð ççì ð èéääýðèýèèéí òõõáé Í -Á-úí èí í ááí òèéí 18 áõããàð ççéèã "ð ççõèéí ð èéääýð

³ Ibid P. 250-251.
⁴ Áí ãõñèàáñèèé Í .Ì . Èì òì óí èòàð ãñ ñõããðñòàà. Ñ.20.

**xèèèéí Áýýä ø ççðèéí 1968 í í ù 10 äóäääð ñàðù í 22-í ù ø èéääýð,
“Þ ã ñèääù í ýè÷èí ñàéääù í ýñðýä öýðýä”
(Decision by the Supreme Court “X v. The Embassy of Vugoslavia”)⁷**

Ýí ýðçç öýðæéí áí èæ ° í ð ð ñ ° í í ° ð ð ° è áàéääè äàðààöü áàéääèðàé. 1968 í í ä Õ í éáí í í ù Áçää í àéðàì äàðÑí òèàèèñò Þ ã ñèää Õèñù í ýè÷èí ñàéääù í ýàì áí ä çéè÷èéäýí èé ð ° èñ ° è ° ðèéäø ààðñàí í ýðýì æýýèéí ø ààðèääää äàðääæý. 1968 í í ù 5 äóäääð ñàðù í 30-í ù ° ä ° ð Ñàì öüýä æéí 6 äóäääð Õ ° ä ° èì ° ðèéí ø ççð (the Sixth Labour Court of Santiago) ° ° ðèéí ø èéääýððýý ýí ýðçç öýðæéí ðóäüä ø ççí ø èéääýððýèð áàéðäçé á ° ð ° ä “ì áí àé ýðð ççéí çàð÷ì ù í äääóó äääääù í ýè÷èí ñàéääù í ýàì ø ççí ø èéääýððýèðýýñ ààððàì áàéð ýðð ýì áü ä ýáýèäýä” äýæ çààæýý. Ýí ýðçç çàð÷èì àéááí ðàää÷-äù í ýððýä í èéä èéí ÷óðàì ýì àð ø àèðääàì í ° è ° èñí ° ° ñ çè ðàì ààðàì ð ° ä ° èì ° ðèéí ýðð ççéí ðàðèèðààì ù ðóäüä ÷ áçðýí öýðýæýääýð á ° ð ° ä ° ò í ° äóðñàí ø ççí ø èéääýððýèðýýñ ààððàì áàéð ýððèéí ýñðýäáàéí à. Ñàì öüýä æéí Õ ° ä ° èì ° ðèéí ø ççð (the Santiago Labour Court) äääæ çàèèääð ø àðàì ä “ðàðèðóðää÷ í ù í í òä é ýðð ýì áààð ðàì äääèääñàí áàéð ò÷èð ø ççä÷èéí äóðñàí í èí í òèñù í ýðð ççéí çàð÷ì ù äöýðýæýð, ñòì é”⁸ äýñýí çí äýñèýéýð àì ðàì ø àðì ù ø ççðèéí ø èéääýððèéä äýì ææýý. Áýýä ø ççð (the Supreme Court of Justice) Õ ° ä ° èì ° ðèéí ø ççðèéí ø èéääýððèéä öýðýä ðàðèðóðää÷ í ù Ááí èéí öýèýèðýðýð ñí, ððí í áàðèèñàí ð ° ðèéäð ° è ° èñ ° í ýè÷èí ñàéääù í ýàì áí èí òü äðì äðì í ä í äçé áóð ó í ýðýì æýýä÷: òççí ä àð èáí èí ò çéè÷èéäý ççççéýðäýý öýððçç Öýèýèðýððò çààñàí ààððàì ýððýýñ òàðääèçàð ò í ýä ÷ òì ðèì èäèù äðì äðì í ä í äçé äýñýí ø àèðääàì ààð ð ° ä ° èì ° ðèéí ø ççð

⁷ Materials on jurisdictional immunities of states and their property. New York, United Nations, 1982. P. 250.
⁸ Ibid. D. 250.

ì áí àé óēñāā àēī ēī ì àò ð° è° è° ā:ēēí ýāēýō í í öā é ýðō ÿì áāāñ
¿¿äýēōýé èēì ýðō¿¿ ì àðāāí ù āð° ā° èì ° ðēēí ø ¿¿ð öýí áí öýēýēöýæ
áí ēī ðā¿é āýñí èēāāēāāāààèē āýæ¿¿ýō ÿì àð ÷ ¿í äýñēýēā¿é áāēí à° āýæ
ōī āōī í æýý.

**Áí æē è óēñū í Èí í āí í æēí ðōāāēāāāí ù ø ¿¿ðēēí 2004 í í ù 3
āōāāð ñāðū í 11-í èé ° èēāāýð. Ñí í í ù óēñū í “Ì àðóáái è”
ēī ðī í ðāò áà Ì í í ā ē óēñū í “Áóýí òī ēāēí ā” ÖÖÈ-èēí
çýýēèēí āýðýýí à Ì í í ā ē óēñū í çāñæēí āàçàð áààèēāā
āàðāāñāì öýðýā (“Marubeni Hong Kong and Sorth China Ltd.v
Mongolian Government”, Court of Appeal-Commercial Court,
March 12, 2004, [2004] EWHC 472 (Comm))¹⁰**

Öýðæēí áí èæ° í ð ðñ° í í ° ðö° è áàēāēù āōī ā÷ áóðāāðōāā Ñí í í
óēñū í “Ì àðóáái è” ēī ðī í ðāò 1996 í í ù 3 ñāðā Ì í í ā ē óēñū í “Áóýí
ōī ēāēí ā ÖÖÈ-òàē áàðāà ð° è° ò í ° ðö° èöýēāýýð ðōāāēāāð, ðōāāēāāí
āāàð āýðýý⁹ 258500 (Deferred Payment Sales Contract “DPS1 Con-
tract”) áàēāóóēæýý. Áýðýýí èé áàāóó “Ì àðóáái è” ēī ðī í ðāò í ù “Áóýí ”
ēī ì í áí èā 18 ñāý 811 ì ýí āā 670 àì . āī èēāðū í ° ðð° āá¿ðēē ñ¿æā ýēèēí
¿ēēāāýðēēí òī í í āð° ð° ð° ì æēēāí èēē¿¿ēñýí áāēí à. “Áóýí ” ēī ì í áí è
ð° èá° ðēēí ýōí èé ðāāāì ðōāēēāāýðýý áàēāóóēñí ù áàðāà 60 òí í æēí
āí òí ð, ¿ēāýð öýñæēā18 ñāðū í áàðāà áóp ó 1998 í í ù 6 áóāāð ñāðū í
24-í ° ð ñýðēýí çóðāāí ñāð ðóòàì ā ðōāāāæí èéò 12 óāāāæēí ð° è° èð° ð
áàðāāóóēāð, çýýēèēí ¿ēāýāāýēä òī ðēðí èöñí í ðōāēàð ò¿¿ òí í òí æ
áàēó ¿¿ðýā-èýé ò¿ēýýñýí áàēí à.

Ýí ý āýðýýóýé òī ēāí āóóēāì Ì í í ā ē óēñū í ñāì æēí ñàēā 1996 í í ù
5 áóāāð ñāðū í 11-í èé ° ā° ð óāāýðýýí èé ¿¿ðýā-èýēýýñ ¿¿áýí āàðāð

⁹ Ibid. Ð. 250.
¹⁰ <http://www.vlex.co.uk/vid/2001folio-946-52637508>. Àēāāāì è ÷ Ñ.Í àðāí āýðýē
Ýí ý öýðýām ø èí æýý÷ýýð í ðī èöæýý.

ð° éá° ð, òí î òí î í ú òàèààð áàòàèæà, Óóóèü ççéí ñàéä ýí ý áàòàèæàí ú òàèààð äçã ýèò æðææý.

“Áóýí” èí î í áí è äýðýýäýð òçèýýñýí ççðýä-èýéýý äçèòýòäýýäçéí óèì ààñ “Ì àðóáái è” èí ðí î ðàò Ì í í æ è óèñúí çàñæéí æàçðú ä áàòàèæàí ú òàà äàæóð ð° éá° ð òí î òí î í æ í òèéðééäðçñ-, ì áí àé çàñæéí æàçàðò 2000 í í ú 8 ñàðààñ òái äàæýðýéæýý. Ì í í æ è óèñúí çàñæéí æàçàð áàòàèæàäðóóóèü áóñ, ýðò ì ýäéýý òýððççèææðæñàí áàðèì ò áé-èè äýæ ççýæ ð° éá° ð òèéðýýñ òàðææèçæýý. Èí äýä 2001 í í ú 8 áóæàð ñàðúí 17-í ú ò° ä° ð “Ì àðóáái è” èí ðí î ðàò Áí æèéí Áýýä ð ççðééí Óóàèèààí ú ð ççð, Èóèí ñ Áýí ð ñàéáàð, Ðí éàè ð ççðýä Ì í í æ è óèñúí çàñæéí æàçðúí ýñðýái ýðýì æýè æðææýý. Ì í í æ è óèñúí çàñæéí æàçàð “Ì àðóáái è” èí ðí î ðàòúí æðæñàí í ýðýì æýéä “Áí æèéí ð ççðééí òàðúýàèèü äðçèýýí ç° äð° ð° òäçé” äýñýí òàðèó òàèéáàð æðæñàí áí èí ä-2002 í í ú 7 áóæàð ñàðúí 22-23-í ú ò° äççäýä Èí í áí í ä ð ççðééí òàðúýàèèü ä òýì áí ð èéäáýðéýð òóðàè áí èæ ì àðæàí ú ä “Áí æèéí ð ççðýýð Áí æèéí òóóèèéí äàæóð òýì áí ð èéäáýðéýí ý” äýñýí ð èéäáýð æðææýý.

Áí æè óèñúí Èí í áí í æéí òóàèèààí ú ð ççð 2004 í í ú 2 áóæàð ñàðúí 2-17-í ú ò° äðççäýä áí èæ ð èéäáýðýý 2004 í í ú 3 áóæàð ñàðúí 11-í èé ò° ä° ð æðææýý. ð ççð Ì í í æ è óèñúí çàñæéí æàçðú äçýýèèéí áàòàèæà æðæñàí äýæ ççæýý. Óàðèí áàòàèæà æðææä-èéí ç° äð° ð° èäçéäýýð äýðýýí èé òí ð òàè çí äñýí äýðýýí ä í ýì ýèò ò° ð-è° èò ì ðóóèæ òýð í ú áàòàèæà æðææä-èéí ýðò àð èè òí òèðí è ò-ðóóèæ áí èçí ð äçé áí è òççí èéä áàòàèæàí ú äàæóð òçèýýñýí ççðýä-èýéýýñýí ù-è° è° èí ò° äýñýí æèð èäòí æí î ñí í Óí èí ñ, Áðóí èèèéí ýñðýä (Holmes v. Brunkill) 1877 í í ú òýðæéí äàæóð “Ì àðóáái è” èí ðí î ðàò, “Áóýí” èí î í áí è 1998 í í ä Ì í í æ è óèñúí çàñæéí æàçàðò ì ýäýæýðäçéäýýð äýðýýí ä ò° ð-è° èò ì ðóóèñàí òóè Ì í í æ è óèñúí çàñæéí æàçðú ä ççðýä-èýéýýñ ù-è° è° èñ° í ð èéäáýð æðææýý.

**Í í í ú Äýä ø ÌÌòèéí 1928 í ú 12 äóääàð ñàðú í 28-í ú
ø èéäâýð, “ÁÍ ÕÄÕ-ú í ýñðýãì àòóýì à í àðú í òýðýä”
(Decision by the Supreme Court “Matsuyama et al. V. Republic
of China”)¹¹**

Õýðæéí áí èæ° í ð ðñ° í í ° òò° è áàéääè í ú äàðààòü áàéääèòàé.
Í ýòýì æýã- í ú òàðèòòàã-ààñ ò° ð° ñ í èã ñí í áðàééí áàéñáèèéí
ò° èá° ðèéá ø ààðäæý. Áí òáí áí èí í òí , ðäóääàð ø àòí ú ø ÌÌò
òàðèòòàã- ° ðèéí ò° äàðòáí ýðòýñ òàðæèçààãý è á° ð° ä ø ÌÌòýä
ýì àð í ýãý çààèò ° ð° ãý è ãýæ ø èéäâýðèýæý. Õèñú í Äýä ø ÌÌò
áí í ä ø àòí ú ø ÌÌòÌÌäèéí ýãýýð ø èéäâýðèéí äçã ýèòèéã äýì ææ
áàéääàääà ì ýáýæýýä “ø ÌÌòýñ òðüä-èèáí àãñáí àðæã òýì æý áí èí í
ø ÌÌòýä òàéòóá òçðýèòýí èðýò° äðèéãòí àèí ñí í í ú Íí í ú äýä ýðò
ì ýäèééãòýðýæçýèðòýé ýí òýí òçç áàéò á° ð° ä ýí ý ó-ðààñ ø ÌÌòÌÌä
ääàääú í ò° ðä çààèò° ã- áí èí òãýé” äýæý. Ø ÌÌò òààø í ú “Õð ° ð
òèñáä çàòèðàääò , ñãý è á° ð° ä äääàää òèñ çè ò° äè° òýä ò° ð° í ð° ñ
áóñáä èðãý èéí ðí òãññú í òàðèòòàáí ä Íí í ú ø ÌÌò ø èéäâýðèýèèéí
çàð-èì ä í ðí ò , ñãý è. Í èí í óèñú í ýðò ççéãýýð òí äòí ñí í ýí ý æðàì
í ú ç° áò° í ì áí àé ø ÌÌò ø èéäâýðèýèòýä ñàéí áóðààðàà, áèá ààáí
çàòèðàääñáí òí òèí èáí èä áí èí ì æð é ð ì . Ýí ýí ú òýéýèòýýðòçààñáí
áàéæáí èí ò áóp ó òýí áí ççýæááéääà òí áí ðòí é í ýòýì æýèééí òóáüä
í ýä óääà (ad hoc) òççí ä òàðüýàèääàòàà èèýðòèééæ áí èí ò ð ì .
Òýãòäý èí äýæèèýðòèééýòí ú Íí í ú ò° ðèéí òóáüä áóðáñáí äääàää
òèñáä ýì àðò òèéñýí áàéò , ñòí é. Õýðýä äääàää òèñ áí èí í Íí í ú
ñóáüáèòú í òí ðí í ä òýéýèòýýð áàéñáí - äääàääú í ò° ðí ú Íí í ú ø ÌÌò
ø èéäâýðèýèòýä çàòèðàääàòàà òí òèðñí í - ýí ýí ú äóðáñáí äääàääú í
ò° ð òýðýäâýýðýý ì áí àé ø ÌÌò ø èéäâýðèýèòýä çàòèðàääàò ÌÌòýæýé
äýæççýð áí èí ì æéáí èã òãýé” äýæòí äòí æý.

¹¹ Materials on jurisdictional immunities of states and their property. New York, United Nations, 1982. P. 339.

of America) çéè àæèèàæàããõýðýæççèæááéæý. Èéí òçç àããããã ï òðèéí ààðòáí ýðòýé òí éáí æáóéàí í ýòýì æýã-àèéí í ýòýì æýéèéí ò ààðäèàã ãõáí æòààñ òàòæçñàí ààéí à.

**×èèèéí Áýýä ø ççðèéí 1969 í í ù 9 äçãýð ñàðù í 3-í ù
ø èéäáýð, “Õýòàà ù í çàñæéí æàçðù í ýñðýãõýðýã”
(Decision by the Supreme Court “X v.
The Government of China”)¹⁴**

Áýýä ø ççðèéí 1969 í í ù 9 äçãýð ñàðù í 3-í ù ò äðèéí ø èéäáýðýð ý ï í ù í àð-áí òàæéí ×èèèä Õýòàà ù í çàñæéí æàçðù ãõ è ò èæáóé ýè-èí ñàéä Õó Õóí Èè-æéí ýñðýããðãñàí í ýòýì æýé áçðèé òýðæéí òàèààð Ì áãðí Àãòèðá Ñàðààæéí òí éðæéí ò ã ò èí òðèéí ø ççðèéí (the Pedro Aguire Cerda District Labour Court) ø èéäáýðèéãðç-éí æç é áí èã æý. Ýí ýðçç òýðýã Æýýä ø ççð èí èí í óèñù í ýðð ççéí òçãýì ýè òçéýý ç ò ã ò ðñ ò í çàð-í ù í àãòó òóñæãð òí æí í ñí í çí äýñòýí , òýããýðèéí çàñæéí æàçð ò ò óèñù í ø ççðèéí ø ççí ø èéäáýðèýéòýã çàðèðàæãð , ñæç. Õóòáéí çí äýñòýí áá òççí èé çàñæéí æàçðààñ ççðýã-éýéýý òýðýæççéýð òàèààð ø ààðããð ø ççðýýñ æãóóðð (extrajudicial) òýðýãñýé áèé æççààæý.

**×èèèéí Áýýä ø ççðèéí 1975 í í ù 6 äóããð ñàðù í ñàðù í 2-í ù
ø èéäáýð, “Èóáù í çàñæéí æàçðù í ýñðýãõýðýã”
(Decision by the Supreme Court “X v.
The Government of Cuba”)¹⁵**

Áýýä ø ççð 1975 í í ù 6 äóããð ñàðù í 2-í ù ò äðèéí ø èéäáýðýðýýý “À.Ñáí áðì áí ù Èóáù í ýñðýããðãñàí í ýòýì æýé áçðèé” (A.Senerman

¹⁴ Materials on jurisdictional immunities of states and their property. New York, United Nations, 1982. P. 250.

¹⁵ Materials on jurisdictional immunities of states and their property. New York, United Nations, 1982. P. 251.

versus Republic Cuba) òýðæéí òàèààð Ñàí òúýã òí òùí òààáóààð äáí àðòí àí òùí ø ççòýýñ ààðàñàí òí àòí í èùã "ð" ðèéí ñóóðù ýððèéí àí òí ð ýððòýã ààéð çàð-èì òýðãççéýð ààéð ñóóðèéãýçýèãýãó-ðààñ ýí ýðççýððòýã ààéð çàð-èì í ù óèñ áçðèéã° ð àèèààà óèñù í ø ççí ø èéããýðèýèòýýñ ð° è° è° àãñ° í (exempt from the jurisdiction of any other State) ãýæççýð çàèèð ãçé çí àýñèýèéãáóé áí èã àí ãð ì . Í èí í óèñù í ýðð ççéí çàð-ì ù àãýýãýèñýí ýí ýðççø èí æýýñ° ð° ð° ð óèñù í ø ççí ø èéããýðèýèòèéí çéè àæèèèàààí ù çí òèðóóèàèòùí òýð òýí æýý ø àèòààèèààòóè òóñààð òí àòí í ñí í óèñ° ð° ð óèñù í ø ççóýððì ýàèèéí ø ççí ø èéããýðèýèòýã çàðèðàààð , ñãçé ãýñýí çí àýñèýèýýð òç-èí ãçé áí èã æýý.

Ø àààèéí Áýýä ø ççòèéí 1957 í í ù 5 äóààð ñàðù í 1-í èè ° äðèéí ø èéããýð, "Áí ÕÀÓ-ù í ýñðýãòýðýã"
(Decision by the Supreme Court "Beckman v. Chinese Peoples Republic")¹⁶

Ýí ý òýðæéí í ýòýì æýã-èè Áýí àà Èí òàí ññí í ù òççðäççä áóð ó ° àè° ã-èè áí èí òÈàðèí Áàèí áí áí èí í ÝééÁàèí áí í àð Ñòí èã èùì òí òùí ø ççóýã Áí ÕÀÓ-ù í ýñðýã í ýòýì æýýè ààðàæýý. Õýã 1954 í í ù 10 äóààð ñàðù í 4-í à Ñòí èã èùì òí òí à ààéðð èèòàé çàðèì çè ð° àè° ð ýã ð° ð° í àèéã çòèèéí ààèàèèòàé ààèñàí ýóýã í ù òýáí èé ç° àð° ð° èãçéãýýð, òýáí èé ýñýðãççéýæ ààèñàí ð Áí ÕÀÓ-ä òóààèèñàí . Õààð í ù òýã ýí ý òóààèèààà àð èãçé áí èñí í ð° àèéãçé 1954 í í ù 9 äçãýð ñàðù í 17-í ù ° ä° ð Ááí àèéí ç° àè° è ç° àð° ð° è í èã ñí í í ù òóóèù áóñ ààèñàí ãýæýý.

Ø àààèéí Áàí ò óèñù í ààààà òýðæéí ýàì Áí ÕÀÓ-ù í ýè-èí ñàèáùí ýàì àí à àñóóèàà òàáùñàí ù ààðàà òóñ ýè-èí ñàèáùí ýàì ýí ý

¹⁶ Materials on jurisdictional immunities of states and their property. New York, United Nations, 1982. P. 426.

í ù äèì èì ì àò äàððàí ýððèéä ò° í ä° æ áàéí à òýì ýýí ì ýäýääæýý. Ñòì èä èùì òì òùí ø ÷÷ð ÷÷í èéääýì æýä ÁÍ ÕÀÕ-ùí ýñðýä ääðäñàí í ýòýì æýèèéí °ðð° äè° ñ òàðäèçæýý. Ø ÷÷ð °°ðð° äè äòðäñàí ì àðäàí í ù ÁÍ ÕÀÕ-ùí òòàèäàí äàñàí ýí ý óèñùí Ýè-èí ñàèäùí ýàì í ù çì ðèóèèèòàè àð èæèææáóé °ì ÷-èéí àñóóäèù äò° í ä° æáàèæä í ù Áçää Í àéðàì äàð Õýòàä Àðä Õèñ äàððàí ýððòýé ó-èð ýí ý çì äýñèýèýýð ø ÷÷ðýýñ òýí àì òýéýèòýðèéä òì ðèæì ñì í ó-èð òì òùí ø ÷÷ð Áçää Í àéðàì äàð Õýòàä Àðä Õèñää ääðäñàí í ýòýì æýèèéí ø äàðäèääñàñ òàðäèçææáàéí à." äýæçààæýý.

Äàäæçàèèäò ä ì äèì ì ð äàäæçàèèäò ø ÷÷ð òýí àì òýéýèòýýä òì òùí ø ÷÷ðèéí ø èéääýðèéä° ð-è° òäçéäýð òýäýð çèäýýæýý. Äýä ø ÷÷ð °ì ÷-èéä Áçää Í àéðàì äàð Õýòàä Àðä Õèñ óèñùí òàä ýè-èí ñàèäùí ýàì í ù çì ðèóèèèòàè àð èæèææ áàèæä òì ðèì èäì èä ýí ý ø àèòäàí àð Èàðèí àí èì í Ýéè Áäèì àí ù ääðäñàí í ýòýì æýéýýñ äàððàí ýðð äçðèé áàéí à äýæ ççýæ ääæçàèèäò ø àðì ù ø ÷÷ðèéí òì äòì èù ääýì æýý¹⁷.

**Ääèüäèéí Èäí ì ì èùäèèèéí ääæçàèèäò ø ÷÷ðèéí
1956 ì í ù 5 äóäàð ñàðùí 29-í èé ° äðèéí ø èéääýð,
Ää Ääèèðèéí ÁÍ Õ-ùí ýñðýä òýðýä"
(Decision by the Court of Appeal of Leopoldville
"De Decker v. United States of America")¹⁸**

Ääæçàèèäò ä ì äì è ääðäñ- 1953 ì í ù 10 äóäàð ñàðùí 5-í àñ 1954 ì í ù 4 äçäýð ñàðùí 12 òçðòýè Í ýäñýí óèñùí ì ýäýèèèéí àèáàí ä ì ì ùí ñàí ÷-èéí òóñèàðàð àæèèèæ òççì ÷-èýí Í ýäñýí óèñùí

¹⁷ Materials on jurisdictional immunities of states and their property. New York, United Nations, 1982. P. 426-427.
¹⁸ Materials on jurisdictional immunities of states and their property. New York, United Nations, 1982. P. 209-210

æēī ēī ī àò àèààí ū àèààí òòò ààèòàí ààéæý. Õ ñàèéí ø àèòààí ààð òççí èé òī ī èēī èòū ā äóñääàð áí èā ñí ū ààðàà òýðýð ãýðý ç° ð-ñ° í òýé òī èáí ääóóèáí í ° ð° í ð° èá° ðèéí òóðæé í ýòýì æýè äàðääæý. Í ýääñýí óēñ Áàèüæéí Èī ī ā æéí ø ççòèéí ø ççí ø èéääýðèýèèéí òàèààð í ýòààèè ° ãñ° í áàéí à. Ççí èéā Èáí ī ī èüüàèèèéí í ýääçýð ø àòí ū ø ççòèéí 1955 ī ī ū 10 äóääàð ñàðŭí 14-í èé ° äðèéí ø èéääýðýð äýì æææ áçðýí ýðòò óēñàñ òýðýæççèñýí äääààüí ð° ðèéí çèèèèèèä õýí àí òýèýèòýò ýðò õýì æýýæé áí èī õü äçààæý.

Äääæçàèèèèè ø ççò ø èéääýðòýý äàðààð çí äýñèýèèèè çààæý. Èī ī ā æéí ø ççò Áàèüæéí áí èī ī äääààüí ýòäýäèéí òýðæèèè ççí ø èéääýðèýí ý. Äääààüí ýòäýä äýñýí í ýð òī ī ū, ī ī ä òóäü ýòäýä (to physical persons) ð° àèéæé èī ðī ī ðàòèè ààéæóóèèèè (to corporate entities), äääààüí ð° ð òàí ààðàäèè à. Í ° ð° òàèèèè äääààüí áçðýí ýðòò ð° ðä òàðüòàí æé ýàèäýäòàí ààò ççýè ñàí ààí ä ñóóðèèñàí ī èī ī óèñŭí ýí ý óèàí æææ óēñ òī ī ðī ī äüí òàðèèèèè ñàéí ī èèè èòī èä çàèèè æé á° ð° ä í ýääí ýè áàèèèèèè òçèýýí ç° äø ° ð° ääñ° í. Äääààüí ð° ðèéí áçðýí ýðòò áàèèèèèèè òī èáí ääóóèáí òýääýðèéí òýðæççí, æēī ēī ī àò ð° è° è° æ-èä ø ççí ø èéääýðèýèèèèèè ààðòàí ýðò ýáýéí ý. Ýí ý ààðòàí ýðòèèè èèèè çàí çàí ø èè õýì ýýí ççäýä Í ð-èí çàèéí ççýè ñàí ààí ū àäæóýèèè äýä òóñæé áóþ ó òýð- àòòæé -èì ýýæé áàéææ ááí àð èèèèè¹⁹ òóàèéí ýðò ççéí ääæó òóäü ýòäýä (as a private person) ø èäçèèèè çèèèñýí áí è ààðòàí ýðòýñ äääóð áàèèèè èī ī. Ýí ý òī òèī èäí èä òàðèèèèèè-ð° ð° ðèéí ààðòàí ýðòèèè èø çí äýñ

¹⁹ Àèàààì è- Ñ.Í àðàí äýðýè “ááí àò èèèè” (èàðéí beneficium) äýñýí í ýð òī ī ū, ī ī í ū “àø èä í èī æ-, ° ð° ð òýèáýè äýðýý áóþ ó òóóèü, ñí ū áóñàä çí äýñèýèèèè ýä ð° ð° í ä° àø èèèèè- ýòäýä, òççí í -èýí èðäýì æýýääñýí ° í -èèèè èèèèè áóé ýòäýä, àèèèèèèè áóþ ó ààðààèèè í äýðýäýð ò í ° í ä° ààä-” äýñýí óðààðèè äýæ òàéèèèèèèè. -Í àðàí äýðýè Ñ. Ýðò ççéí òī èü áè-èè. Õī ð äàòü òýáèýè. Óèàáí áààðàð, 2008. 81 äýò òàè.

í eéäyí eyáí ü Ç° äë° èòèéí áàéäóóèèäàäóáüí ò° ò° è á¿ðèéí °ì ÷èéä áèò¿¿ì æýó áí ëñí í þì . 1938 í í ü 2 äóäàð ñàðä “Ñí ñèò ðí ñ” í eéäyí eyáç° äë° èòèéí “Í í ëðí ññèé” óñáí í í ä öü äáèò¿¿ì æñýí ááéí à. 1938 í í ü 4 ä¿äyð ñàðüí 26-í ü ° äðèéí Óòéí í ü ø ¿¿ð áèò¿¿ì æýèèéä öóòàèñáí ø èéäáýð äððææý. 1938 í í ü 4 ä¿äyð ñàðüí 26-í ü ° ä° ð Ýñ öí öí ä áí ëñí í ääæçààèäàð ø àòí ü ø ¿¿ðýñýí ýó¿¿ø èéäáýðèéä öýáýð áàòàèñáí á° ð° ä ääààä öéñí ü áéä äàñáí öóñæàð öí äí í ñí í ááéäèüí òàà äàäóó Óðáí ö öéñää ø ¿¿ðèéí ø ¿¿í ø èéäáýðèýèòèéí öóáüä äàððáí ýðð áí ëí í ø èéäáýð ä¿éöýòäýòýé öí éáí í öí é äàððáí ýððèéä ýáýéí ý äýæ çààæý. ÇÑÁÍ ÓÓ-üí ç¿äyñ äàððáí ýððýñýý òàòææçñáí ýááàè ááéðä¿é áí ëí öü äø ¿¿ð öí äí í ñí í á° ð° ä èí äýöäýý ÇÑÁÍ ÓÓ ø ¿¿ðèéí ø ¿¿í ø èéäáýðèýèòýí ä äàððáí ýððýñýý òàòææçñáí ááéèäà ÷ äýñýí ø ¿¿ðèéí ø èéäáýðèéä ä¿éöýòäýöä í ° í äàððáí ýððýñýý òàòææççáí à äýæ ¿çýðä¿é, ó÷èð í ü äýýððè öí , ð í ééä èò í ü öóñ öóñäàà áéä äààñáí ø éí æýé äýæ ø ¿¿ð ¿çæý. “...àèèäàà öéñüí ò° ð äàððáí ýððýñýý òàòææçñáí , öóòàéí ø ¿¿ðýä ø ¿¿äýð ç° äø ° ð èèéäóéñ° ð öí ü ø ¿¿ðèéí ø èéäáýðèéí äàäóó ò¿¿ì èé °ì ÷èéí öóáüä àèäààäí ä¿éöýòäýð àððæ öýí æýáí °í ç° äø ° ð ñ° í öýðýä áèø á° ð° ä ø ¿¿ðèéí ø èéäáýðèéä áéäè¿¿éýðèéí öóèä öóòàéí öéñüí í í öä é ç° äø ° ð è öýðýäýé”. Ýí ý í ü “í ëí í öéñüí ýðð ç¿éí òàòóó öí äí í ñí í öýí öýí æý” äýæí .Ä.Óø àèí ä öýí äýæýæý.²³ Ç° äë° èòèéí “Í í ëðí ññèé” óñáí í í ä öü äáèò¿¿ì æñýí öýðýáí ü ø ¿¿ðèéí ø èéäáýð ä¿éöýòäýð àæèèäàäüí ü äàððáí ýððí ü öéñüí °ì ÷èéí äàððáí ýððýé ýí àð èò öí éáí í öí é áí ëí öü äððáðèèäáéí à.

Óð áà öýäáýðèéí °ì ÷èéí äàððáí ýððèéí ø ¿¿í ø èéäáýðèýèòèéí öóòàéí Í -Á-üí ëí í ááí öèéí 19 ä¿äyð ç¿éèä çààñí ü äàäóó “ø ¿¿ðèéí ø èéäáýð äððæñí ü äàððáí äððáðèèäàð, áèò¿¿ì æýó, ø èéäáýð ä¿éöýòäýð àèäààèääüí àððæ öýí æýááàððáðèèäàñ áóñää öí öèí éäí èä ° ð öéñüí í

²³ Óø àèí áí .Ä. Þ ðèñäèèèèí í í ü á è ì í óí èòáðüí áí ñóáàððñà è èò ñí áñðáí í í ñðè. Í ., 1993. Ñ. 182.

ø ççí ø èéääýðëýèòòýé òí èáí î òí éã î ð ýì àð ÷ àèääèèääí àðææ òýì æýáää÷ áí èí òæé: à) óèñ èéí àðææ òýì æý áääòààð î èí í óèñ ù í òýéýèòýýð, àðáèòð ù í òýéýèòýýð, áè÷æéí æýðýýí à çààñáí , ø ççòèéí òí í ò í ýäýæñýí áóþ ó àèòóá ù í òí î òí í à ù í í àðææáí ççñýí èé ààðàà àè÷æýð ì ýäýæñýí ýýð ø óóà òçèýýí ç° àø° ðñ° í ; b) ýí ý ø ççò òóðàèèääàí ù í áúáèò áí èñí í í ýýì æýèèéí ø ààðàèèääí ãòàí æò ù í òòèä óèñ òí ÷ èéáí ° ò° èñ° í áóþ ó í í òã èéí í àà÷ ççñýí ; c) óèñ í ù òóòáéí ò° ð° í æéáóèñ ù í òóààèèääàí ù çí ðèèã î ð áóñ òàðèí áóñàà ° ð çí ðèèã à çí ðèòèææð èæääääáá° ð° ä ø ççòýýð òýéýèòýýí ò° ð° í æéí òóáüä ø ççòèéí ø èéääýð æðñáí ààñ òí èø òè àèääèèääí àðææ òýì æýáääääò í ° ò° èòýéæýð ø ççòèéí î ð èð óèñ ù í í òààäýáñæýð äýýð àáèæà áí èí ò í ù òí æí í æñí í áí è.”²⁴

Äèí èí ì àòðàðèèòááí ù òóòáé Ááí èéí æí í ááí òèéí 31 àçæýð ççèèä çààñí ààð “Äèí èí ì àò ò° è° è° æ÷ ñóóæà í ðí ù ýðççæéí òóóèèéí òàðèèòèèääàñ ÷° è° è° æ° ò... èðæýí èé áà çàòèðææáí ù ø ççò ýðð ì ýäèýýñ áí ææ ááéò ààðòáí ýðð ýäèýýí ý.” Ì ° í èí í ááí òèä çààñáí òí áí ðòí é òí òèí èäèí í ñ áóñàà òí òèí èäí èä “... ýì àðáàà æéòýððäýð àæèèèääàí ù àðææ òýì æý áà÷ çè áí èí ò”, “...òçèýýí àààä÷ óèñ ù í ø ççòèéí òàðüýàèèèääàñ ÷° è° è° æ° ò ààðòáí ýðð í ù òççí èéáòí ì èèí ã÷ óèñ ù í ø ççòèéí òàðüýàèèèääàñ çè ÷° è° è° èí °.”²⁵

Ò° ðèéí °í ÷èéí ààðòáí ýðð í ù ò° ðèéí ýä ò° ð° í æéí òóòáé í ýéýýä áð° í òèé óòàææàðòóóí ì ° í. Í ÕÕ-ù í ýðäýì òýí Ì .Ì .Áí æñèèääñèèè “ Ò° ðèéí °í ÷ òàèèääø æé ááèääá Ýí ýí ù ò° ðèéí °í ÷ èéáòççí èé °í ÷ è° ã÷ óèñ ù í ç° àø° ð° èæéæýýð àèääääáí òóðààæ àääò, áèòççí æýð, àø èææð áí èí í òççí ä áóñàà àèääèèääí àðææ òýì æýáðýðýæýæçè áí èí í. Õççí èéáæääääá óèñ ù í í òààäýáñæýðò

²⁴ <http://www.untreaty.un.org>.
²⁵ Ò° ðèéí ì ýäýéýé. Õñàáé áóääàð. Ï áí òü. Ì í í áí è óèñ ù í í èí í óèñ ù í äýðýý. Óèääí áääàð. 2005. 412-413 ààòü òàè.

ð ðeéí ç° âð ° ð è áàéõæé áàéõää ð ççðeéí ð ççí ð eéääýðëýèèéää òýðýæççèýðýýñ èè çç ð ðeéí áçðýí ýðòò áàéääè, áçðýí ýðòòýðò òýæ áàéääèä í í òòí é ðàèèèääñ ááçðäççèääýãæççæýý.

Åäääää óèñóáúí ýðò ççéí òýí òýí æýý òí æòí ñí í í èí í ðè àèòää çààñí ù ààæó óóääèääáí ù çí ðèèæí ð àð èæèàð ° ì ðeéí òóáüä ð ççðeéí æéðýðæýèýýñ àí æà áàéõ áàðòáí ýðòeéá í èæ òæé. Åäääää óèñúí áàðòáí ýðòeéí òóðæ ÁÍ Ó-úí 1976 í í ù òóèèéí 1610 áòæàð ççéèä çààñí ù ààæó í ýðýì æýèèéí çí äýñèýè áí èñí í òóääèääáí ù çèè àæèèèääáí à ð èæèèèääð ° ì ðeéí òóáüä æéðýðæýèèéí çéèäýè ðèèõ áí èí ì æòí é ð ì . 1978 í í ù Èõ Áðèòáí èé Õ ðeéí áàðòáí ýðòeéí òóðæ òóòèèéí 13 áòæàð ççéèèéí ä° ð° á äýð òýñýæ°, 1981 í í ù Õ ðeéí áàðòáí ýðòeéí òóðæ Í àèèòáí ù í ðáí í áí ñúí 14 äçäýð ççéèèéí òí , ð ààòü òýñýæ° óèñí ðí ù í òàääáýãñæýðò áàéæà àèèääà òóääèääáí ù ° ì ðeéí òóáüä æéðýðæýèèéí àæèèèääà ðèèõ áí èí ì æòí é áí èí òü á çààñí áàéí à.

Õ ðeéí áàðòáí ýðò í ù í ýã óèñ ° ð óèñúí ð ççðýä ð ççæýðæé áàéõ òáí æàèèèääáí áàéé áí èæ òí à ðeæýí ý. Õ ð, òççí èé ð° è° í èé ýðæýäèéí ýñðýáí ýðýì æýèèéèæäääää óèñúí ð ççðýä òçèýýí àà- òýèýèðýð ýääèü äýñýðæççéí óèñúí áçðýí ýðòòýè àñóóæèü ãñ ðæççéýí òàèèõ áí èñí í çáýñ ð ðeéí áàðòáí ýðòeéí æððáí ð° æèæèðñýí áàéí à. Õ ðeéí áàðòáí ýðòeéí æððáí í ù ç° áð° í æääääáúí ð ççðýä òýðýä òýí áí ð eéääâýðëýð àæèèèääáí ù òóáüä òáí ààðòò á° ð° á òóðæí óèñúí çí äýñí èé ð ççðeéí í ðí òáñò çè òáí ààðí à. Áàðòáí ýðòeéí æððáí çéè-èýðæé áàéõ çàðèì òóñæé òí òèí èäèóóá áèé. Óóðæèèèèè, óèñ ° ð° ç° âð ° ðñ° í ýñòçè óèñ ° ð° èðæýí èé áí èí í òóääèääáí ù ýðò ççéí òàðèèèèèè à èæè òýæ ýðæýäèéí òóáüä í ðí èòí æääèèèèè

²⁹ General acts, 1978, part 1. 1979. P.715.,
³⁰ Ibid. P.20-27.

“Ñí àòí ðǎò èí ò” (Ñí ààòñèèé òí ðǎò àú é ò èí ò) áí èǎ ñí í ãýæáàéá. Ýí ý òí ð áàéǎóéèàǎá í ù í ýǎ ýñòçè í ààà çàò í ù “Ñí àòí ðǎò èí ò” í ù ò í ò áàéǎóéèàǎá í òàà ýðò çàèǎà ãèàǎ- í ù þì óó ò° è° è° ã- í ù ãýæý. Òàðèóòàǎ-èéí òóàüà áýýðò 2 áàéǎóéèàǎá àòí òí í áí í òàí ààðàèǎçé á° ð° à “Ñí àòí ðǎò èí ò” í ù Í ðí ñú í ñàéí àóðúí ò èí òúí ýðò çàèǎà ãèàǎ- áóñ òàðèí ýì àð ÷ áóðóóǎçé òóààèèáí àààǎ- þì ãýæý. Èí ãýǎ, í ýóýì ãýýǎ-àèéí ààðàèæáóé ççéè çí ýí ÷ ãýñýí ÇÑÁÍ ÒÓ-ú í çàñǎéí ãàçðúí áàéǎóéèàǎá ò-èð ð ççò òàðèóòàǎ-èéí òóàüà ð ççòèéí ð ççí ð èéááýðèýèòǎçé ãýǎ òàðèóòàǎ- áí èí ò ò èí òú á ÇÑÁÍ ÒÓ òàèðáàááí ù í èéǎ ì ãèí é. Áóñáà àñóóàèü ààà- ççýóýýñ° ò í ò óóàüà ð ççòèéí ð ççí ð èéááýðèýèòèéí òóòàé àñóóàèü á ð èéáýò ð ààðàèèǎòàé. Ýí ýðçç àñóóàèé í ù èí í óèñúí ýðò ççéí àñóóàèéóóáí í ýǎþì .Í èí í óèñúí ýðò ççéí àààà ãèéèò çàí ð èààð ãààààá óèñáà òàðúýàèàǎàð òóààèèááí ù ð ççòí ðí í í òòèéí ð ççí ð èéááýðèýèòýýñ ÷° è° è° ãèà° á Òàðèóòàǎ- áí èí ò ò èí ò í ù ì áí àé óèñòàé í àéðñáà òàðèèéòàòàé óèñúí òàèðàèèǎà áàéáàá ãýǎǎý áàðàèñàí á° ð° à èí ãýñí ýýð òóòàéí ð ççò òá òýðýǎò ð ççòèéí ð ççí ð èéááýðèýèò áàéðǎçé áí èæááéí à. Èéí ò-èð í ýóýì ãýýèéí ð ààðàèèááí ãòçèýýí àààò , ñǎçé³⁵ ãýæý. Óèñúí ààèàéí òóààèèááí ù òñáí í í ã òí òóá óèñúí ° ì ÷èéááçðá ççèýò òýñýááí èí ò á° ð° à òýǎǎýðèéí òóààèèááí ù çéè àæèèèàǎáí ù ð èí æ-áí àðààñ çè òàí ààðáí óèñúí ° ì ÷èéí ààðòáí ýðòèéí çàð-èì çéè-èèáýǎ áàéí à. 1968 í í ù 9 àçǎýð ñàðúí 17-í ù ° àðèéí ÇÑÁÍ ÒÓ-ú í Áýýǎ ç° àè° èèéí Òýðǎççèýǎ-àèéí òí ãèí èí ð áàðàèñáí ÇÑÁÍ ÒÓ-ú í Ààèàéí òóààèèááí ù òóóèéí 20 áóǎàð ççéèè³⁶ “Ç° àè° èò óèñúí ° ì ÷ áí èí ò òñáí í í ã òü áÇÑÁÍ ÒÓ-ú í Ñàéá í àðúí Ç° àè° èèéí ç° àè° ð° èǎçéǎýýð áèòççì ãýýò, ò° èá° ð ãàðǎóéæáí èí òǎçé”

³⁵ Þ ñèñ Í .Ç Èì ì óí è ðáò ãí ñóààðñòááí í ù ò ì í ðñèèð òí ðǎò àú ò ñóáí à è í ðèçí áí è á ãí ñóààðñá (í à í ðèì áðá ñí ààðñèè ò ì ðè áàéðèé ñèè ò ðáñí óáéèè) // Ñí ààðñèèé áæááí áí è è ì áæáóí àðí áí í ãí í ðààà. 1985. Ì .. 1986. Ñ.235.
³⁶ Áààì í ñèè Áàðòí áí í ãí Ñí áàòà ÑÑÑÐ. 1987. 49. Ñò.791.

äyæçààæý. Óëñúí öyçääðèàääi àè ààðòáí ýðòèéí íííëííñè ààèàéí òóàèèääàí ù íííí óëñúí ýðòçúéí àèòáí èí òóëñúí òóàèèääàí ù óñáí íííí òí ù ààðòáí ýðòòýé òí éáíí òí é çàðèì äúðì èéáí ýáí ° ð áí èä ñí í 1926 íí ù 4 äúäýð ñàðúí 10-í ù ° àðèéí Áðð ññàèèéí èí í ááí ò óéáàèèæ äðñáí þì . Óä èí í ááí òèä 20 äðóé óëñ (Áäðì áí , Èòàèè, Ááèüæ, Áí èèáí ä, Áðàçèè, ×èèè, Ì í ðòóääè, Ì áêñèè, Í í ðááæ, Ø ááä çýðýá óèñóá í ° í ááääàä) í ðí èòáí á áàéí à. Ýí ýðçú èí í ááí ò í ù óëñúí òóàèèääàí ù óñáí íííí ò áí èí í òçúí äýýð òýáýðèýæ áóé à-àáí ù æððì ù äðóáü áí èí í òóóèèéí ýðäýäèéí ° í -è° è äýò óñáí íííí ò áí èí í òçúí äýýð òýáýðèýæ áóé à-àáí ù æððáí òàé ýí çýðýäçúèñýí á° ä° ä äääàää óëñúí óñáí íííí ò, à-àää áèòçúí æýð, òçúí ýýñ ò° èá° ð äððäðú äð ààðàðú äç° äð ° ðñ° í áàéí à. Õ ð áí èí í òçúí èè ° í -èéí ò çúðèéí ò çúí ò èéäáýðèýèòèéí ààðòáí ýðòèéí òóòàé Í -Á-ú í Èí í ááí òèéí 19 äúäýð çúéèä³⁷ çààñí ààð òýðýá òóòàéí óëñ í ðí óóä ° ð çúéè òí òèðí í äúé áí è óñáí íííí òüí ° í -è° ä-ýñòçè òçúí èéääè èæææ áóé óëñí ù ° ð óëñúí ò çúðýä ò çúí ò èéäýðèýèòèéí ààðòáí ýðòýí ä òóèæððèèæ ÷ààððäçé á° ä° á óä ò çúð í ù óñáí íííí òüí á óëñúí òóàèèääàí ù áóñ áóñàä çí ðèèäí ä àð èæèääàæ áàéð çää í ù í ýóýí æýèèéí çí äýñ áí èñí í ò àèò çúñýò í ° -èä óñáí íííí òüí ä àð èæàððàé òí éáíí òí é òýðæéèèðýá-èýí àä-ðýèýèðýð ýðòòýé áàèäää

³⁷ <http://www.untreaty.un.org>.

àà÷-èðãÿà áàéãóèèàãí í õí ï ðí í áí ò òàðèèòààãáãäðäççÿýõÿà áí òààð÷-
àæèèèáí , ç° àè°ì æèéí ççéè, çààèòàà ø àèãóóð ççççÿýèèèéã
áí èí àñðóóèàí àæèàà äçã ÿóÿýð áí èí à.

Õççí ÷éÿí , ò° ðèéí àèááí ààõü õççí ä ñóðòàè, ÷-èðÿãèèèãáóóððóéàò,
èðãÿäÿà ò° ðèéí çéè÷-èèãÿÿáí éðòóóèàò, í ÿãöÿæéí çéè÷-èèãÿÿ, óãàò
çéè÷-èèãÿÿ áí èí í òàòèì çéè÷-èèãÿÿá í ÿáòðççÿýõ, ì ÿáÿýéÿé
òàõí í èí æéí ø éí ÿ÷-éÿé òèéð òàèààð õí áí ðõí é àæèè çí òèí í áàéãóóèñáí
Í èññéÿèèéí æãçðíí àèáà, Õèññíí áçðòãÿèèéí áð°í òèé æãçàð, Æààèèéí
áð°í òèé æãçàð çÿðÿãáàéãóóèèàãóóáí çéè àæèèèàãàòàé æãçàð áÿÿð
í ùí ÷-èæòáí èèòàò àæèù áççí òèí í áàéãóóèñáí í ù áóñàä òÿðÿæççÿýã-
áàéãóóèèàãóóáàä òàðèèèòáí òóðð èàãà ñí èèèòí ò, òÿðãççí
òóðð èàãóóáí ññóàèàò çð ä ççí òÿé àðãà òÿì æÿÿ áí èñí í .

Èí ì èññ í ù “Õççí ä ñóðòàè áà òççí èé ÿðò” ñÿáÿâò ñóððãèèòùã
Í èññéÿèèéí æãçðíí àèáà, Õèññíí áçðòãÿèèéí áð°í òèé æãçàð, Æààèèéí
áð°í òèé æãçàð, Æãçðíí òí ñí ù æãçàð, Æø èãòí àèòí àèùí æãçðíí àèááí
òààã-ààã í èéòò óàààæéí 21 òàæèéí òè-ÿÿéèéã223 í ðí èòí ã-òí éãí ï ð
ççí òèí í áàéãóóèèà.

Æãçðíí òí ñí ù æãçààñ ç° àè°ì æèéí òÿðÿæèèèéí òàéèàí æà
èðççÿýÿé áí èí í .

Ç° àè°ì æèéãöÿðÿæèèèéí òàéèàí ãòáí èèòóóèèæáàéí à.

Í ÿã. Õ° ðèéí çàòèðãàáí ù áàéãóóèèàãóóáàä
1.1. Áàéãóóèèàãí í áí õí í ä çéè àæèèèàãàáí ù ÿðò çççí
àèòóóáàá í ÿã áçð÷-èèñÿí ä ççí ø éí æèèãÿÿ òèéæ, èèççäÿé ø àò
ààì æèàãà áçðäççèñÿí , èðãÿäÿä ÿì àð í ÿã áàéèèààð òççí äðÿé,
÷-èðÿãÿé ó÷-ðóóèàò áí èí ì æèéá áçðäççèñÿí ÿñÿòèéã í ÿãèèáí ,
èèÿðñÿí äóàãèèù áçãñ÷- öÿãöéÿõ àæèù ã2009 í í ù 1 äçãÿÿð ñàðä
áàãòááí òèéæãççéöÿòãÿõ;

Ãààèèéí àð°í òèé ààçðùí ò óòàéä

Ãààèèéí òóòàé òóóèù ø èí ý-èýí áàòèàãàñàí òàé õí éáí ãáóóéáí 40 äçðýì , ãøðàì , çààãðù ãø èí ýýð áí èí í ø èí ý-èýí áí èí àñðóóéàòãàà í èéòýýð ààãàæ ì ° ðã° ò òýì òýì æýý òí ãòí î ñí í çàòèèðãàáí ù ø èéäâýðèéí çí òèòóóèàèòù àí í î á-òí é áí èã ò , èèççäýè ø àò ààì æèàãà áçðãäççèýðãçé áàéò , ãààèèéí òàðèèèòààí ä í ðí èòí ã-áí ä òçí äðýè , ÷èðýããýè ò-ðóóéàòãçé áàéò ø ààðãèàãàá í èéòççèýí àñóóààèä áí òààð- àæèèèàñàí . Ì ° í ÃÃÃ-ùí ààðãùí 7 òóø ààèù ä òç-èí ãçé áí èã ñí í á° ð° ä í áí î Ãààààà òàðèèèòààí ù ñàéä , ÕÃÃ , ÕÕÃ-ùí ààðãàòàé òàì òàðñàí 3 òóø ààèù äòç-èí ãçé áí èã ò àæù äòèéãààéí à .

Õèñùíí áçðò äýèèéí àð°í òèé ààçðùí ò óòàéä

Èðãýí èé áçðòãýè , Ýä ò° ð° í æéí áçðòãýè , Õóóèèéí ýòãýýàèéí áçðòãýèèéí çéè àæèèèàãàáí ä òýì òýì æýý òí ãòí î ñí í áí èí í í èéòýýð ààãàæ ì ° ðã° ççèýðýýð ãàðãàñàí ø èéäâýðèéí ñóààèèãààãàðãàá í èéò 265 òóø ààè ø èéäâýðò äçí ø èí æèèãýý òèéñí ýýñ 42 ø èéäâýð ì ù í èéòýýð ààãàæ ì ° ðã° ò ø èéäâýð áàéñàí á° ð° ä 23 ø èéäâýðèéä òç-èí ãçé áí èã æ áóñàä òóø ààè ø èéäâýðççäýä õí éáí ãàí ò òóóèù òí ãòí î ñí æ äçðýì , ãøðàì ä í èéòççèýí í ýì ýèð , ° ð-è° èòí ðóóéãààéí à .

Í èéñèýèéí ààçðùí àèááí ù ò óòàéä

Í èéñèýèéí Ãàçðùí àèááí ù çéè àæèèèàãàáçí òèòóóèèáàéèãà Ãàçðùí òóòàé , Ì í í ã è Õèñùíí èðãýí ä ãàçàð ° í ÷èççèýðòóòàé , Ãàçðùí ò° éá° ðèéí òóòàé çýðýãòóóèèòà , Çàñæéí ãàçðùí òí ãòí î è áí èí í áóñàä äçðýì ãøðí òóààä äçí ø èí æèèãýý òèéðýä èðãýä , àæ àòóéí í ýææ áàéãòèèèãàá çéè-èèèãýý ççççèýðýä ýì àð í ýãø àò ààì æèàãà ççñãýæ òçí äðýè ÷èðýããýè ò-ðóóéñàí çí òèòóóèèèòãçé áàéí à .

Òàðèí "Õçí èé àð óéãçé áàéèèíí ñóààèèãàáí ù ò° ä" ÕÃÃ-èéí äýðãýýð "Í ýãòýæéí çéè-èèèãýý" ò° ñèèéí áàãàèè òàì òðàí Í èéñèýè , äççðèèéí Ãàçðùí àèááí ààñèðãýä , àæàòóéí í ýææ áàéãòèèèãàá ççççèèèèèè çéè-èèèãýýí èé ýðòççéí çí äýñèýè , ø àò ààì æèàãàá í ýãäçð-èýí áí àèèç

áàéí à. Ààèèéí áàéþóèèàãí /www.ecustoms.mn/ òàòèì òóóãñ ã
àæèèóóèæ ãàèèéí òóóèü òì ãì ì ì æ ãàèèéí áàéþóèèàãí áí äèí ã
çèè àæèèàãà, ø èí ý:-èýèèéí òóóàé ì ýáýýèèèã áàéðø óóèñàí .
Ààèèéí òóóàé òóóèü òì ãì ì ì ãóóà áí èí í ãàèèéí ñòàòèñòèè
ì ýáýýèèýýð çèè:-èýð ãýñýí 2 çí ãñýí -èæýýýýð èðãýà, áàéþóèèàãà
ì ýáýýèèèãðçðãýæááéí à.

ÀÀ-úí ààðãí 2008 í í ù 618, 735 äóãàð òóø ààèààð "Ààèèéí
òóóèü òì ãì ì ì æç° ð:-ñ° í áí èí í ç° ð:-èðèèãçàããñàí çèèèèéí òàèààðð
ì ýáýýèèèãðçèýýí àààð, ø èéãáýðèýð òóóàé áí èí í Ààèèéí òóóèü
òì ãì ì ì ãì é òì éáí ããñí í àñóóèèààð ç° äè° ð° ò ð° ò ãóðàì "-ù äóóñ òóñ
áàòàèñí ù ààþó èðãýà, áàéþóèèàãàñ ãàèèéí áàéþóèèàãí çèè
àæèèàãàòàé òì éáí í òì é àèèàà à ì ýáýýèèèãðçèýýí àã:- òççí èé
ì °ð° ð ð àñóóèèü áí ýæèè àèæð, Ààèèéí òóóàé òóóèü òì ãì ì ì ãì é
àñóóèèààð óóñààð áí èí í àèááí áè:-ãýýð ç° äè° ð° ã° ã:- àæèèèàãàã
áí èñí í . "Ààèèéí èàèèàð 1281" óóñ ù àæèèèóóèæ Ààèèéí òóóàé
òóóèü òì ãì ì ì ãì é òì éáí í òì é 1800 ð:-èì àñóóèèàì ä òàðèóèæ 350
ð:-èì ãì ì ì ä òççíýèð ì ýáýýèèèãðçèýýí àã:- ø èéãáýðèýñýí . 2009
í í ä /11 ä çýýð ñàðúí 23-í ù áàéèèààð/ èðãýà, áàéþóèèàãí òççíýèèéí
ààþó 700 ãàðóé ãàààà òóáàèàà, ãàèèéí ñòàòèñòèè ì ýáýýèèèã
°ã:- çèè:-èýà.

Óèñúí áçðò äýèèéí áð°í òèé äàçðúí ò óòàéä

Èðãýí èé áçðòäýè, Ýä ò° ð° í æèéí áçðòäýè, Õóóèèéí ýðãýàèéí
áçðòäýèèéí ãóðààí áàéþóèèàãà í ýãñýí òýé òì éáí ãóóèèí ÓÁÀ-úí
òàòèì òóóãñ ã /registrationmongolia.com/ ø èí ýýð òèéæ/news.mn,
oloo.mn/ ì ì ðòàè òàòèì òóóãñóóãàà ñàð áçð 3 òì í ì ãì ð ááí í àð
áàéðø óóèæááéí à. Áçðòäýèèéí çèè:-èèãýýí èé òàèààð áçð ð° ðèèéí
ì ýáýýèèèèãðòàòèì òóóãàñò áàéðø óóèæ ì ýáýýèýè àãàð áí èí ì æèã
áçðäççèñýí . Áàéþóèèàãí çèè:-èèãýýí èé òàèààð òì éáí ããí ò áçð
ð° ðèèéí ì ýáýýèèèèãýí æèéí òàñí ù òàðèð ààð àãàð áí èí ì ãì é 1890
èààèèàð óòàñ, Ýä ò° ð° í æèéí ýðòèéí áçðòäýèèéí ãàçàðò óèñúí

ò° è° àè° ð° á í î í á í ë ã í ò ý á è ÷ ÷ è æ ò í ò é á í ã ã ò á à è ã ó è è à ã ó à , è ð ä ý ä ò à ð à à ð à æ è ó à ù ã ò è é ñ ý í .

Í è é ñ è ý è è í Ç ã ñ à ã à ð ð ù í á à ò à è ñ á í ò ó à à ð ð è é í à à ã ó ñ à ð á ÷ ð è é í 2 à à ò ù á í è í î ò í í í ã è í “Í ÷ ð ý á” ã ð è ã “À æ à à ò à í è è ó ó è à ð ° á ° ð ”- è è á ç í ò è í í á à è ã ó è è æ , è ð ä ý ä ã à ç ð ù í ò à ð è è ò à à í ä í ð í ò ý ð ò ý ò ý ð ý æ ÷ ÷ è ý ò ý á í ù ð à à ð à è à ã ò à è ò ý ä ý è ý è , ç ° á è ° ð ° ° ð ò , Í è é ñ è ý è , ä ÷ ð è è í Á à ç ð ù í à è á à í à à ñ ò è é æ á à è ã à à æ ù á í è í í í è è ó ý á ò à í è è ó ó è à ð , ñ ó ð ò à è - è à ð à æ ù á ò í ã ò í è æ ó è ñ á í . Í Á Á - í ù à à ð ð ù í 2009 í í ù 17 ò í ò ò ó ð à à è à à ð “Í è é ñ è ý è , ä ÷ ð è è í Á à ç ð ù í à è á à í à ò à í à à æ è ð ä ý ä , à æ à ò ó è í í ý æ æ á à è ã ó è è à ã à ñ è ð ÷ ð è ñ ý í ° ð ð á ° è , ã ò í à í è , ò ÷ ð ñ è ò è á æ è é á ä ý ð è ý ò æ ð à ò ”- ù á à à ò à è ñ í ù à à ã ó í è é ñ è ý è , ä ÷ ð è è í Á à ç ð ù í à è á à í à è ð ñ ý í ã ò í à í è , ò ÷ ð ñ è ò è í ð è é á ä ý ð è ý è ò è é í á à è á è ù á ñ à ð á ÷ ð ò ý è ò ý ñ , à è á à á á í ò í á á í í , ó è è ð à è á ÷ ð ó à è ð à è à ã ù í ð ò ó ð ò à è ç ° á è ° è ð ° í ° ð , ò à ã ñ æ è ò ó à ò í Á Á - í ù à à ð ð ù í ç ° á è ° è è é í ò ó ð è à à ð ò ý è ý è ò á ý á á í è ñ í í . Ò à è è à í ò ò ó ã à ò à à í ä /2009.01.01-2009.11.20/ ò ò ñ à è á à í à 296 à è á à í á è - è ä 852 ã ò í à í è è ð ñ í è è 216 à è á à í á è - è ä 824 ã ò í à è ù á á ÷ ð ý í ð è é á ä ý ð è ý æ ý .

À ð è ã ò í à è ò ò à è ù í á à ç ð ù í ò ò ó à è á

À ò Á - ò 2009 í í ù ý ó í è è 11 ñ à ð ù í á à è á è à à ð À ò Á - ò è ð ñ ý í 5054 à è á à í á è - è ä 527 è ð ä ý ä ý ñ è ð ÷ ð è ñ ý í ã ò í à í è , 5109 ý á ó è ñ á í à è á à í á è - è ä 397 ç ã ñ à ã à à ð ð ù í ñ á í à è , Á á í è í æ , ó ó è ó ó ð ò à é í è à à à ñ ò ð è é í ò ý è ò ñ è é í à à ð ð ù í 767 ð è é á ä ý ð è é á á ÷ ð ò ä ý è æ ÷ ÷ è ý í , ò í è á í ã ã ò á à è á à í ò ó ð à à è ò à í à ð è è æ ÷ ð è æ È ð ä ý ä ý ñ ò ð ð è é í á à è ã ó è è à ã à à è á à í ò ó ð à à è ò à í à è ð ÷ ð è ñ ý í ° ð ð á ° è , ã ò í à è ù á æ è é á ä ý ð è ý ò ò ó à é ò ó ó è è é í à à ã ó ã ò í à è ù á ð è é á ä ý ð è ý æ á à é í à . Õ ÷ ð ñ ÷ è ý í , à ð ò è á à à ñ 182 ò ÷ ð í à ò ÷ ð ò à è , 628 ò ÷ ð í à è á à è à ã à à í ù ò ó ó è á à ð í è ã æ ý .

À ð è ã ò í à è ò ò à è ù í ò à è ã ó è è ù í á í è í í à ð è ã è à è ò ù í ò ó ñ ã à è ç ° á ð ° ð ° è ò ý è ò í è á í í ò í é ÷ è à æ è è à ã à à í ù ò à è à à ð è ð ä ý ä á à è ã ó è è à ã ó à à à ñ è ð ÷ ð è ñ ý í ã ò í à í è , ñ á í à è ó ó à ù á ñ ó à à è ñ í ù à à ã ó

Áái eí æ, óóé óóðòàéí èàààñòðúí òýèòñèéí çéè àæèèèàæàáí à òýí àèò ò èí æèèäý òèéæ àâ÷ òýðýæççéýò àðæà òýí æýíí èé ç° àè°ì æèéá áí eí àñðóóèæààéí à.

1.3. Áèèáàà àñóóäèù á ò èéäáýðèýòäýý æàðæàæ ááéääà ò èéäáýðèéí çí äýñèýèèéáí eí í í èéòýä í èéæ ääí òóéò òónñàæ, èè òí ä, í ýýèòòýé ááéó, ò ààðäèèæàòàé òýñýááçéýä, ýñäýè í èéòýä ò óóðòàé òçðäýæ ì ýäýýèéýò äí ðèì ù á çéè àæèèèàæàáí áàà òí äèì í èæóóèáí òýâð ççéýò;

Áààèèéí áð°í òèé äàçðúí ò òçàéä

ÁÁÁ-úí óàèðäèèæààñ òí äí ðòí é àñóóäèù ò óóóèù òí äèì í ì æèéí òçðýýí à ò èéäáýðèýò çàð÷ì ù á óàèðäèèæà àí èäí í àæèèèàæà. Ì í í ä èùí çí äýñí èé óóàèèàà àæçéèäáýðèéí òàí òèì èéí äýðäýäýò “Áàèèù-àéçí àñèéí òçí ò èýè”, “Óóóèèéí ç° àè° òççèèéí ç° àè° è” çýðýæ ÁÁÁ-úí çàðèì àæèòí óóà æð ççí ýýð í ðí èòí æ çàðèì ò èéäáýðèéí òàèàðð ì ýäýýèýè òçðäýðèéí çýðýæýý, æàèèéí ááéæóèèèääí çéè àæèèèèæàà, ýðð ççéí çí òèòóóèèèòúí òàèààðð ñáí àèù á àâ÷, ò èéäáýðèéí ò° ñ° è áí eí àñðóóèèàòàà òónæòààà áí òààð÷ àæèèèèæà ááéí à. Áààèèéí òàðèèèòàáí ä í ðí èòí ä-äúí çéè àæèèèèæààä æòðàì èàñàí í èéòýð äàæàæ ì òðäççéýò ò èéäáýðèéí óóóèù ççéí ì ýäýýèèèéí /Legalinfo.mn/, æàèèéí ááéæóèèèääí /www.ecustoms.mn/ òàðèì òóóàñáí à òóðàé áçð ááéðð óóéáí í èéòýä ì ýäýýèýæàáéí à.

Óèñúí áçðò äýèèéí áð°í òèé äàçðúí ò òçàéä

Óèñúí áçðòäýèèéí çéè àæèèèèæààáí eí í èè òí ä, ÷èðýæäýèæçé ááéèæò çí ðèèäí ð ááéæóóèèèääí /www.citizenmongolia.com/ òàðèì òóóàñúí /www.registrationmongolia.com/ í ýðýýð ò èí ý-èèñýí. Òàðèì òóóàñáí ä òóéæóððèèàñáí çéè÷èèäýýá í ýàððççéýò çí ðèèäí ð çéè÷èèäýýí èé çí ý òàðèð, áçðòäýèèéí çéè àæèèèèæàáí à ì òðä° äæ° æ ááéæà òóóèù òí äèì í ì æ áçðòäýè òèéòýä ò ààðäèèæàòàé áçðäççéýò ì ààðèèè, í èèñèýè, 21 àéí àä 9-í äççðýä 132 òí ðí í, 342 ñòí äúí

áçðòäýëëéí í ýæáí ëí í Æààààá óëñàà ñóóàà ëí í ñóëúí æàçðóóáúí òí ëáí í áàðëõ óðàñí ù æàñààèò áóñàà òí ëáí æáí òí ýáýýëëëáòàðèì òóóàñàí ä áàéðëóóëæ ì °í à-ì ýéëýð áí ëí í "Í í ëàéí ýðëëòëàà"-ààð èðäýäýá áçðòäýëëéí çéë-èëäýýòé òí ëáí í òí é ì ýáýýëëëéá° ã-áàéí à.

Òëñúí áçðòäýëëéí í ýæáíýí ëààèàð 1890 óòñú áàæëëóóëñí ààð èðäýäýá óëñúí áçðòäýëëéí çéë-èëäýýí éë òàèààð ç° áë° ð°, ì ýáýýëëëáàæúí 8 òàæéí óóð èðäýäýá °ã-àæëëáààá Òàééáí ò òóóàñàí ä óóñààð 6400 í ð-èì èðäýí ä ëààèààà, ì ýáýýéë °ñ° í áàéí à. ì °í 1890 ëààèàð óòàñí ù çéë-èëäýýáòàðèì òóóàñàð áí ëí í messenger-ýð ëààèàð áí ëí ì æí é áí ëá á.

Í ëéñëýëëéí ààçðúí àèááí ù ò óòàéá

Í ëéñëýë, ä ççðæéí Æàçðúí àèááà èðäýí, àæ àðóéí í ýæá áàéðóéëáàæúí àà æàçð ÿçýì ø ççéýð, àø èæóóéàð, °ì ÷èççéýð òóóáé Çàñààààðæí çàðèðàì æí ééòýá òàì ààðàð áóñàà ø ééáäýðëëáòàðèì òóóàñ áí ëí í ì ýáýýëëëéí ñàì áàðòòàáúæí ëí í í ééòýá òçðäýæááéí à.

Àø èáð ì àèò ì àèúí ààçðúí ò óòàéá

Óóñàé ç° áø °° ðëëéá ñóí ààð, òóðèàð, áóóñààààð áí ëáí ò, ø èèæççéýð áàðúòààèàð çýðýá òóñàé ç° áø °° ðëëéí ø èèæëò ò° áø èð° í éë òàèààðò ì ýáýýëëëéá° áø ð òóòì úí ñí í éí äýýð æàðææ áàéí à. Áçð ò° ðëëéí °ðð áèëéí ì àýæóóá, òóñàé ç° áø °° ð° èòýé òí ëáí í òí é çéë àæëëëààáí ù áí òí í ä çààààð, æóðàì, çéë-èëäýýí éë ò° ëñ çýðýáì ýáýýëëëáòàðèì òóóàñ áí ëí í ì ýáýýëëëéí ñàì áàðò áàéðò óóéáí, òí æí í è ø éí ý-éýí àæëëëàæááéí à.

1.4. Í ëí í í ééòýá òàì áñàí çàðèðààí ù ø ééáäýð æàðæáòáà òí ëáí æáí ò áàéðóéëáà, èðäýäééí ñàì àèú á àèú áí ëí ò °ðð í áààð, òýáäýýðëéá òàðààèçàí òóñààð ýáàèú á æóðàì èáí ì °ðäççéýð;

Óēñûí áçðò āýēēēí áð°í òēē āàçðûí ò óõàéä

ÓĀĀ-àāñ í eēòýð āāææì ° ðäççēýðýð æðæð äçðýì , æóðài , ø eēāāýðēēí ð° ñ° ēä èðāýä , ááēæóēēāāñí ñài àē òçñýēòēēā òñæāí Ĩ ðóóēāð òàēāàð àí òààð÷ ðæēēēāæāáéí à.

Í eēñēýēēēí āàçðûí àēāái ù ò óõàéä

Í eēñēýē , äççðæēí Āàçðûí àēāá í ù í ēī í í eēóýä òài āñài çàòēðæāí ù ø eēāāýð æðæāāæççé. Õàðēí Í eēñēýēēēí óóðāéí æēēēí æàçàð çī òēí í ááēæóēēēāēòûí ð° ē° āē° ð° áí ēī āñðóóēāòāāà èðāýāēēí ñài àēēēāāāð , òñæāð ÷ēæýē áàððēì òàēāāā

Àø eēð ì àēò ì àēûí āàçðûí ò óõàéä

Àì Ā-ûí /www.mram.gov.mn/ òàðēì òóóāāñò àø eēð ì àēò ì àēûí òóóē òī æī Ĩ ì æ ì ýāýý ì ýāýýēýē , òñææé ç° āø ° ðēēēāí ēā ò çēē ýāð , ø ààðāāæāð ì ààðēàē , ° ðð æēēēí ì àýæóóā , òàēēái ð° ē° āē° ð° òççēýýí àāàð çàāāð , ñí í āí ø àēæðóóēāēò ýāóóēāð çàāāð çýðæēā ááēðð óóēái èðāýāýā ì ýāýýēýē àāàð áí ēī ì æēāāçðäççēñýí á° ð° ä ýí ýðçç òàðēì òóóāñāàð èðāýāýýñ çēē÷ēēāýýí eē òàēāàðð áí ēī í áóñāā ñí í èððñí í àñóóāēāàð ñài àē òçñýēò āā÷ ðæēēēāāā

1.5. Óóóēüä àēēāāà çēē÷ēēāýý ççççēýöāýý èðāýāýýñ àāòāàð çàāñài ð° ēá° ð , òóðāàì æēéí ð° ð° ē , öýì æýýā í ýāðēái ççýæ , ø ààðāēāæāççéāí ù òç÷ēí æçé áí ēā æ ö° ð° ðççēæ áāāñæð àðæä öýì æýýā àāàð áà òóóēēāñ æāóóð ð° ēá° ð , òóðāàì æ àāàòāàð òī æī Ĩ ì ñí í äçðýì , æóðì óóāû āòç÷ēí æçé áí ēā ò , ýí ý ççé áóñ çēē àæēēēāæāā áçð ñàēāàðð òàñēái çī āñí Ĩ ò;

Āàāēēēí áð°í òēē āàçðûí ò óõàéä

Āàāēēēí ááēæóóēēāāāñ ççççēñýí çēē÷ēēāýýí eē òóðāàì æēēā Āàāēēēí òóðāē òóóēēēí 26 äóæāàð çççēä çàāñí ù àāæóó ĀĀĀ-ûí ààðñí 2008 Ĩ í ù 673 äóæāàð òóø ààēāàð áàòāēñài òóāû öýì æýýāýýð òóðāai àà÷ òēñûí ð° ñ° āò ð° āē° ðççēāýā

Óēñúí á¿ðò äýēēéí áð°í ðēē āàçðúí ò óōāēā

ÓÁÁ-úí ààðäúí 72 äóäàð òóø ààēààð ààòēàäñàí àæēúí òýñýā á¿ðòäýēēéí ÷ēæýēýýð èðäýäýñ àääāāð° ēá° ð òóðààì æéí òýì æýā í ýā á¿ð÷ēýí òýēýēöýæ áàäðēáí ø ēí ý÷ēýí òí äòí îí î ð ñáí àē áí ēí āñðóóēæ ñóāàēäà ðēēñýí . “Óēñúí á¿ðòäýēēéí áð°í ðēē óóóēü”- ēéí ð° ñ° ēā èðäýäýñ àääāā ð° ēá° ð, òóðààì æéā Çàñæéí äàçðààñ òí äòí îí áí ā ààēòààð ñáí àē î ðóóēñí ààð ø ēí ý òóóēüā òññæēāà í ēæ ààòēàäñàí .

Í èēñēýēéí äàçðúí àēāáí ú ò óōāēā

Äàçðúí ð° ēá° ðēéí òýì æýā “Äàçðúí ð° ēá° ðēéí òóóāē” òóóēü, Í ÈÕ-úí 2005 í í ú 4/21 òí î ò òí äòí î ēúí àääóó, òàðēí Í èēñēýē, ä¿ððæéí Äàçðúí àēāáí ú áóñāā òóðààì æéí òýì æýāÇàñæéí äàçðúí 2003 í í ú 205 äóäàð òí äòí î ēúí àääóó òóñ òóñ òí äòí î æ òýðýæ¿çäýā ÷ çí ä: äàçàð ýçýì ø èð, àð èäēàð ýððēéí äýð÷ēēäýí èē çí ý÷ēðäýí ä 10000 ð° äð° ä, àæàòóéí í ýææ áàēäðóēēàää áí ēí í äääàäúí èðäýí ä 35000 ð° äð° ä àððēäúí èàäēàää, òóóēāàð 200-400 ð° äð° ä çóðäáí ì ýäýýēýē 2500 ð° äð° ä æéí çí ý° ð° äð° äýē. Õàðēí èðäýí ä äýð á¿ēēéí òýðýäýýí èē çí ðēóēàēòààð áí ò óāàà äàçàð °ì ÷ē¿çýöýä ýì àð í ýäýí ð° ēá° ð òóðààì æýē áàēāā

Àø èäð ì àēò ì àēúí äàçðúí ò óōāēā

÷ èēäáýð òóāàēäààí ú ñàēäúí 2008 í í ú 181 ä¿äýð òóø ààēààð ààòēñàí òññæé ç° äð° ð° èòýé òí ēáí î òí é ð° ēá° ð òóðààì æéā òí äòí î ñí í òóáú òýì æýäýýð òóðààì àä÷, óēñúí ð° ñ° àòð° äē° ð¿çäýā Ì °í äääàäúí ò° ð° í ð° î ðóóēàēòààē àæ àòóéí í ýææéí òññæé ç° äð° ð° èòýé òí ēáí î òí é ð° ēá° ðēéā äí èēàðààð òí î òí î ðēéäýā áàéñí ú ä° ð÷ē° í, òóðāéí ° äðēéí Ì í í ä è ááí ēí ú òáí ø ààð òí î òí æ ð° äð° äð° ä äýēäýý ðēéäýāáí èä ñí í .

1.6. Õ° ðēéí àēāáí òāā÷ēā àēāáí ¿¿ðäýý áēäē¿¿ýöäýý èðäýäýä çí òēí ì í è ò¿í äðýē ¿¿ñäýæ, òýáí èē ýððēēā ¿ē

Ààèèéí áðí òèé ààçðúí ò óòàéä

“Ààèèéí óèñúí áàèòàà-èéí , ñ ççéí äçðýí ”-èéä ø éí ý-ýí áí èí àñðóóèæ àð èä ñí í èððèúí ç° ð-è° ñ áí æä áàéð, ààèèæàòàé òýì òýð, òðüä-èèái ñýðæééýðóýé õí éáí í òí é àñóóäèóóäü àòñæòàä áí òààð-, ÀÒÃ-ààñ ñái àè ààñí ù äàæóó ÃÃÃ-úí ààðæí 2009 í í ù 534 äçäýð òóð ààèààð ø éí ý-ýí áàòèää. Ààèèæàòàé òýì òýð, àð èä ñí í èððèúí ç° ð-è° ñ òðüä-èèái ñýðæééýð àñóóäèäð ÀÒÃ-úí çàðèì àèáái òóð ààèòì óóààð 3 óààà ÃÃÃ-úí àèáái òààä-ààä èäèð çí òèí í áàèæóèää.

Òèñúí áçðò äýèèéí áðí òèé ààçðúí ò óòàéä

“Ààèèæàòàé òýì òýð çéè àæèèèàæàà”-í ù 2009 í í ù ð° è° àè° ø° ä ÇÃÕÝÃ-ààñ èðççèñýí çàæàððúí äàæóó áí èí àñðóóèæàòàéái , àèäèýèòýä òýì àèò òààèí àæèèèàæààéí à. Ààèèæàòàé òýì òýð òàèààð ñóðæèð, ñóððàè-èèæàà ÿáóóèàð àñóóäèü ä òóóèèéí òýèòýñ, ñóðæèð ñóððàè-èèæààí ù í ýææ õí éáí æä ò àèáái òóð ààèòì ä òàðèóóóóèái àæèúí áàèðí ù õí áí ðòí èéí èõí ä òñæái áàòàèæàæóèää.

Ì ýä àð æàðàáäçð çí òèí í áàèæóèèää”ì ýäýýèèéí òàä'-ààð ÀÒÃ-ààñ 2009 í í ä 2 óààà ààèèæààñ òðüä-èèái ñýðæééýð ýðèà òái èòèæü ä òèéñýí . ÀÒÃ-ààñ çí òèí í áàèæóèèää “Ààèèæààñ òðüä-èèái ñýðæééýð àæèúí ð° è° àè° èò, áí èí àñðóóèèð àðæà çài ” ñýäýàð ñái éí àðò áàèæóèèääæü ò° ð° í ø í ðèí æí í ýä ççéýä áçððäýð ýðð áçðèé àèáái òóð ààèòì í ðí èõí æ ñái èí àðààñ° øñ° í -èæýèééí áàæóó “Ààèèæààñ òðüä-èèái ñýðæééýð çéè àæèèèàæàà”-í ù ð° è° àè° ø° ä ø éí ý ñòái ààðòúí áàæóó áí èí àñðóóèæ ààòèóóèái àæèèèàæààéí à.

Í èéñèýèéí ààçðúí àèáái ù ò óòàéä

Ààèèæàòàé òýì òýð Äýä ç° àè° èèéí áçðýèäýðççí èéä ø éí ý-ýí áàèæóóèæ 2009 í í ù ä “Ààçðúí àèáái ù òçí ä ñóððèúí éí ääñèèéááóóðóóèèð æè” áí èä ò çí ðèèð äýáð ççèñýí . “Ààèèæààñ òðüä-èèái ñýðæééýð, ñí , í äýäýðççéýð” -èæýèýð çí òèí í áàèæóèèää àæèúí òóòàéä:

Èðäyá áàéäóóèèàäãàñ èðñýí ã ì àèùã ø óóðõáé áàðàäãóóèèæ àæèèèàð, ã ì äí è òçñýèòèéã àèù áí èí ò °ð áàéäóóèèàäã, àéááí òóð ààèòàí ä ø èèæççýðäçé ø àò ààì æàäãäçé, ø óóðõáé áàéð çàð÷ì ààð àæèèèàæ ã ì àèùã ø èéááyðèýð, òàðèó °ð ò í ýãñýí ñòàí ààðòù ã í ýáòðççèæ, áè÷èã òýðæéí áçðòäýèèéí ì ðí äðàì òàí äãì æèéãø èí ý÷èýí áí èí ãñðí í äóé áí èã ñí í .

Í èéñèýè, äççðæéí äãçðùí àéááàà òàí ààæèðäyá, àæàðóéí í ýææ áàéäóóèèèàäãàñ èðççèñýí °ðð ä° è, ã ì äí è, òçñýèòèéãø èéááyðèýð æððì ù äø èí ýýð ì °ðäççýð, èðäyáýýñ èðççèñýí ã ì äí è, òçñýèòèéã çí òèð æððì ù í ääóóòóóèèä çààñáí òóäòààí ä òýí áí ø èéááyðèýðyá áí òààðàð, òýèòýñ, äççðæéí äãçðùí àéááí ä èðñýí àéááí áè÷èã, ã ì àèùí ø èéááyðèýèèéí áàéäèù äòýèòýñ, äççðyáäí òí í ääí î ñàð òóòàì òí îí æ óèèðáé òóòàì Áàèèæàé òýí òýð Áyá ç° äè° èä òàéèäã äããäæððàì ä ø èèæççèæ ýí ý òàèàðð òàðèóóèèä äéãñáí àéááí òààä-ààà òóòàé áçð òàðèóóèèä òí î ääí äòí èòí î äáçðäççèñýí .

Í èéñèýè, äççðæéí Äãçðùí àéááí ù àæèèòí óóäùã°ð òí î ðí í ä í ù ñýèýýí àæèèòóóèèæ áàéäàá í ù ààèèäãàñ òðùä÷èèáí ñýðæéýð çí òèèã òí è ðì . “Àø èãñí í èððèùí ç°ð÷è° ñ òàì äãàèàð äýðýý áàéäóóèèæ àæèèèàð òóòàé” Í èéñèýèéí Çàñãã äàððùí 2009 í í ù 385 áóäãàð çàðèððàì æéí ääóó Í èéñèýè, äççðæéí Äãçðùí àéááí ù ò° ðèéí çàðèððàì ù í èéòàæèèòí óóàðé “Àø èãñí í èððèùí ç°ð÷è° ñ òàì äãàèàð äýðýý” áàéäóóèèñáí .

Àø èãò ì àèò ì àèùí äãçðùí ò òóàéá

Àø èãò ì àèò ì àèùí äãçðùí , ñççéí äçðýí áí èí í ” ñççéí ç° äè° èèéí àæèèèàð äçðì èéãø èí ýýð áí èí ãñðóóèèæçéè àæèèèàäã ààà ì °ðä° æ áàéí à. Ì °í Áàèèæãàñ òðùä÷èèáí ñýðæéýð 2009 í í ù ò° è° äè° ð° áí èí ãñðóóèèáí áàòèóóèèáí àæèèèàæááéí à. Õ°ðí ð í ðèí äùí ì ýäççèäýý áóðóòì ýäççèñýí 3 àéááí òààä-ààä çí äñýí òàèèí ä3 ñàððùí òóäòààí ä 20 òóàèð áóðóóèèæñàòèèäùí ø èéòäýè í í ääóóèèñáí .

Í èèñëýèéí ààçðúí ù ò óòàéá

Í ÆÄ-ä ä í äèúí ø èéääýðëýèò òàðèóòñáí àæèèòí ù í ðí í òí í ááéé áí èä ní í ð èðäýä, áàéäóóèèääí äí äèúä òçëýýæ àääò, áçðòäýò, óàèðäèäää òàí èèòóóèàí òí èáí ääí ò í ýðäýæèèóýí ä ø èèæççëýò, ø èéääýðëýèèéí ááéääèä öýí àèò òàáèò, òàðèó ° ð ò çýðäýýð í ýæè í ðí í òí í ä ò äè° ðççëýí ø èéääýðëýæääéí à.

Àø èäò í àèò í àèúí äàçðúí ò óòàéá

èè-èèäýýí èé òçðäýí ø óóðòàé ááéääèú ááéé áí èä ò, èèççäýè ø àò äàí æèääí ä áääñääò í ýä öýæéí çèè-èèäýýä áçðä ççëýò çí ðèèä í ð èääàñðòúí áçò çèè-èèäýýäí ýä äí ð ááéòààð çí òèí í ááéäóóèèèòúí ° ð-èèæ èðäýä çèè-èýðí ýäýýéè èääèäääí ù ááéðú ááéé áí èä í ýðò ççéí óñèèèèèè çççëýò çèè-èèäýýä òóóèèéí òàñæéí àéääí òäää-ääàñ ñàð áçðýýð ýýèæýí àæèèèóóèèè òí Çí í ñ ááí èí ù ñàéääðú ááéäéäóóèèèääí äýðäýä í ýýí àæèèèóóèèèääéí à.

Àæèúí ° äðççäýä /263678/ äóääàðòàé óòñààð èääèäää, ò ýäýýèèèèèèèè ää° ä Èääàñðòúí áí èí í óñæé ç° äø ° ðèèéí ááéð ççéí òàèääðò ò ýäýýèèèè çèè-èèäýýä òàðèóòñáí àæèèòí óóà í ýäýýéè, èääèäääí ù ò° ää àæèèèè, çèè-èèççëýýä-èèèè áí òàí ø àòí ù ò ýäýýèèèèèèèè òàí ääèääéí à.

Õí, ð. Áàèèèéí áð° í òèé äàçàðò

2.1. Çàòèðääàí ù äçðýí, æòðàí, çàääðú ä “Áàèèèéí óóòàé óóóèú”-òàé í èèòççëýí áí èí àñðóóèèèè, òýä äýýðèèè áí ò áí èí àñðóóèèèè çä ø àòí ààñ í ù ýòèýýä èè òí ä, äääèèèèè çèè-èèççëýýä- (ñí í èðòí èú í áççéýä)-èéí ñáí àèú ä óòñääæ áí èí àñðóóèèèèèè æòðàí ä ø èèæèò çí ðèèä í ð Äýèèèéí ááí èí ù “Çàòèðääàí ù àèòúí ñòàí äàðò-èèèèè” ò° ñ° èä òàí ðàääàæ, äääèèèéí äçðýí, æòðí ù ä òçí ä ñòðòàè, èèçç ø àò äàí æèäääñ áí æè ááéòààð áí èí àñðóóèèèè;

Äýèèéí ááí éí ù “Çàòèðãááí ù ø èéääýðèéí ñòàí ààð-èèàð òº ñº è”-
èéã òýðýæçñí ýýð ÄÄÄ-ùí ààðãí áàòàèñáí í èéòýýð ààããæ
ì ° ðäççýð 57 ø èéääýðòýðð ççéí äçí ø èí æèãýý ðèéð àæù äçí òèí í
áàéãóéèá. Äçí ø èí æèãýýã ðèéòáýý í èéòýýð ààããæ ì ° ðäççýð
ø èéääýð ãðãðýððèéãóóéèèð òòñæéèáí í èã ñí í ýñýð; çí ðèóóéèèð
í í í â-òí é, òí æí í ñí í òí ðèãñàà çí äýñýèòýé ýñýð; óóéü òí æí í í æí é
ààãððãñáí ýñýðèéãòí æí í ò çýðýãø àéãóðù ááàðèí òàèñáí áí éí í.
Äçí ø èí æèãýýí èé àæùí òàéèáí æéí àãóó æàèèéí äçðýí , æððàí ,
çààãðù ä òçí ä ñóððàè, èèçç ø àò ààì æèàãàñ áí æè ááéð,
çí ðèóóéèèð ä í í í â-òí é áí èã ò çí ðèèã í ð 1 æððí ù ä ø èí ý-èýí
áí éí ãñóóéèæ 3 òóø ààèä í ýí ýèð ° ð-èº èð ò ðóóéèæ 10 òóø ààèü ä
ðç-èí äçé áí èã ò /ðàì òàðñáí 3 òóø ààèü ä òç-èí äçé áí èã ò àæè
ðèéãýæáàéèãà/ àæù äçí òèí í áàéãóéèá.

**2.2. Äàèèéí áàéãóéèèãí çéè àæèèèããèèè òí ä áí èã æ
í èéòýä òàðèí ì ýáýéèýýð çéè-èýð çí ðèèã í ð òº ðèéí óóéü
ççéí ì ýáýéèèéí ñèñòàí áí éí ò “LEGALINFO” ñçèæýýí ä æàèèéí
áàéãóéèèãí ãòí éáí ò;**

Äàèèéí áàéãóéèèãí /www.ecustoms.mn/ òàðèí òóóãñü ä
àæèèèóéèæ Äàèèéí òóðàè òóóéü òí æí í í æ æàèèéí áàéãóéèèãí
áí èí ä , çéè àæèèèããí ù òàèàðð ì ýáýéèèèãí ðóóéèí òí æí í è
ø èí ý-èýí áàéðð óóèæ áàéí à. Öýáéýè, ì ýáýéèèéí áàéãóéèèãí,
èðãýáýä æàèèéí áàéãóéèèãí çéè àæèèèããí ù òàèàðð ì ýáýéèèèãí
ðçðãýð ø èí ý òàì ä ãðãð çí ðèèã í ð ÄÄÄ-ùí áçòýä “Öýáéýè, í éí í
í èéòýé òàðèèòàð àèáà”-ù ááàéãóéèæ òàèèèèç, ðààèí ä í ð ì ýáýéýè
ðçðãýð àæù ä òº í ð â-èº ò, æàèèéí óèñíí áàéòàãã-ããã äçðñò
ì ýáýéýè òçðãýð, çàéí ñóðãèò ýáóóéèð çí ðèèã í ð áóó, äçðñ
àé-èýæéí ñòáè áàéãóéèáí àæèèèóéèæáàéí à.

Äàèèéí áàéãóéèèãí òóóéü ççéí ì ýáýéèèéí /Lagalinfo.mn/
ñçèæýýí ä òí éáí ò ãñóóéèèð Òº ðèéí ø óóááí , òí éáí í , Óóóéü ççéí
í ýñí èè Öçðýýéýí æéí òí éáí æí ò àèááí òóø ààèòí óóàðàé óóèçàèò

çí òèí í áàéäóéæ òàòí èèèéí ø èéäýè, àø èæàð òí í í á ò° ò° ò° í æ òç-èí ÷àààè, çàðòóóèàð ò° ò° í æéí àñóóäèààð ñàí àè ñí èèèòñí í . Óä àñóóäè ñçèæýýí èè òàòí èè, ï ðí ðòàí òàí æèéí ø èí ý-èýéýñ ø òóá òàí ààðàèòàé áàéí à. Èéí ä ÕÇÄÕß-ààñ óä ñçèæýýí ä æàèèèéí áàéäóéèàäñ ãòí èáí ò àñóóäèààð ç° áø ° ò° è òçññýí . Óàðèóäòçéýýæ áàéí à.

2.3. Ýèñí í ðòèí ã-, èí ï í ðòèí ã-èéí äýðýýí èé çí èéäçí äýñéýí æàèèèéí òàòààð í í æàóóèäää çéè àæèèèäæàäðýâø ççèæýðèýð;

Ì ýäççéýã-èéí æàèèèéí áçðäççéýèèéí òí èáí æàí ò áé-èèààðèè ò áçðýí ø ààðäèèäæ òàí æñàí , äýðýý /ðýèòýè/-í èé çí ý áí àèòí é áàéð òí òèí èáí èä Áàèèèéí òàðèð , æàèèèéí òàòààðòíí òóòàé òóóèèéí äàäóó ýèñí í ðò, èí ï í ðòíí áàðàáí ù æàèèèéí çí èéäòí áí ðòí èéí í “ðýèòèèéí çí èéí àðæà”-ù á òçèòçç òýðýæýæ áàéí à. Ì í í æ èùí çí äýñí èé òóáàèèàà, àæçéèèäýðèéí òàí òèí òàé òàí ððàí æàèèèéí çí ýèäýýí èé àñóóäèààð 30 æðóé àæàðóéí í ýææ, áàéäóéèàäñí ò° è° è° ã-èèäòýé óóèçàèòçí òèí í áàéäóéæ æàèèèéí çí ýèäýý, èàáí ðàðòí ðèéí äçä ýèð æðæð òóæòàà, àààòàè æçýðýäàñóóäèààð òàðèèòàí ñàí àè ñí èèèòí á. Äýðýýí èé çí èéäçí äýñéýí æàèèèéí çí èéäòí áí ðòí èéí ò àðæà í ù í èéð òýðýæýæýæáóé æàèèèéí çí ý òí æòí ñí í áàéääèè 68 òóáèèèäýçýèæ áàéí à.

2.4. Áàèèèéí çóó-èèã- ì ýäççéñýí áàðààòàéæà òí èáí í òí é áçð òàðèòóèèäñí áæàèèèéí áàéäóóèèäñí í ° òí í ° òçéýýæ, æàèèèéí áàéäóóèèèäæ ýèñí í ðòèí ã-, èí ï í ðòèí ã-òí é àèù áí èí ò “í ççð óóèñàí ” òàðüòààí ä í ðàí æçé í èí í óèññí í æèð æéäðýðýæççéýð òæèù äýðè ççéýð;

“Áàèèèéí ø èí ý-èýè” ò° ñèèéí òçðýýí ä æàèèèéí çóó-èèã-èèãí èí í óèññí í æèð èäòí èéòççéýí æàèèèéí áàéäóóèèèäæ, çóó-èóóèèèèéí ° òí í ° òçéýýð ççðýäòàðèòóèèäñí áí àðèéä-èáí òí æòí í òçí ðèèã í ð “Áàèèèéí

çóó-èàã-èéí çéè àæèèèàãàí ä öýí àèò òààèò æððàì "-ù ãø èí ý-ëýí áí èí àñðóóèñàí á° ð° ä í äí ï ã í ð áàòàèæàæóèèàðø òàòàí ààà áàéí à. Ì ýäççéýã-, æàèèèéí áàéæóèèèàæòàé "í ççð òóèñàí" òàðüòààí ä í ðí òü ä áàæñæð çí ðèèã í ð Óèàáí áààòàð òí ò ààòü æàèèèéí æçàð/í èéòæàèèèéí áçðäççéýèèéí 80 í ð-èì òóâü í ü Óèàáí áààòàð äàòü æàèèèéí æçàðð òèéæäýã/-ò ì ýäççéýã- "í í èàéí" öýéáyðýýð ì ýäççéýð àðãü ä òòðø èèòüí æððì ààð í ýáððççèñýí. Áàèèèéí áàéæóèèèàãü í í èéò ì ýäççéèéí 80-85 òóâü í ü æàèèèéí çóó-èàã-ààð ààì æóóèàí òèéæäýã òóè òààø èä óààðãü ä° ðð í öýðýæýð çí ðèèã í ð í ðí ððàì òàí æàè èã ñàèæðóóèèàð áí èí í áóñàà áýèðãýè àæü äðèéæáàéí à.

2.5. Áàèèèéí öýí àèòü í çí òèñòí é í ð-èí (í ð-èí çàèéí öýí àèòü í òàóí èè öýðýñéýð òàí æàð, èí æèñèèè òàðì èí àè áàéæóóèèàð, í èí í òèñü í öýáðèéí ñòàí ààðòü äöýðýæççéýð, äì .)- ù ááçðäççéýð çá ø àòòàé àðæà öýí æýý àààð;

Óèàáí áààòàð òí ò ààòü æàèèèéí æçððüí áàéð /í ýä öýæéí çéè-èèãýýí èè ò° ä, çéè-èèãýýí èè òàí òèì /, Çàì ù í ççä äýð æàèèèéí æçàðð -èí äýéýã à-ààí ù ààòí ì àø èí ø àèæàð ðáí òãýí òí æì èáí ð, çí ð-èã-èéí à-àà, öýýø ø àèæàð ðáí òãýí ò° ò° ð° ì æ Óí áãü í ßðáí ò, Áóýí ò-Óòàà ààòü æàèèèéí æçàðð çí ð-èã-èéí à-àà, öýýø ø àèæàð ðáí òãýí ò° ò° ð° ì æèã ñóóðèèóóèèàð, Óàí æ ì áí àèè ààòü æàèèèéí ñàèáàððø ø àèæàí í ýáððççéýð òí æì èáí ð çýðæèãáàðüæáàéæóóèèàð / ñóóðèèóóèèàð/ àæü ä ýðèççèñýí. Óèàáí áààòàð òí ò ààòü æàèèèéí æçððüí öýí àèòüí áçñýä í ýã öýæéí çéè-èèãýýí èè 6 ò° àèéá í ýýí àæèèóóèèæáàéí à.

Áòðàä. Èðãýí èé áçððãýè ì ýáýýèèèéí òèñü í ò° ää

3.1. Èðãýí èé áçððãýè, ì ýáýýèèèéí çéè àæèèèèàãàí ù èðãýäýä çéè-èéýðø àòààì æèãü äð° è° í, èðãýäýä ççççèæáóé çéè-èèãýýä àèü áí èí ò -èðýæãýèãýé áàéòààð çí òèí í áàéæóóèèàð;

Í ðí ãàì ù í ø èéäèèéäð ñèééí òçðýýí ä ø èí ýýð áí èí ãñðóóèæýöéýä äáéí à.

Òàòèì öýéáyðýýð èäàèèäãä àäàð òçñýèð èèäýýð, ðð èéí áí èí í ðð èéí áóñ äàèæóèèèäæóä èí òàðí ýðýýð èðäýí èé áçððäýè, ðóóèèéí ýóäýä, ýä ðð ðí æéí ýððèéí áçððäýèèéí ì ýäýýèèèéí ñàí ä òí äí ððí é ýððèéí òçðýýí ä çàðèì ì ýäýýèèèéä àð èæàð, ðð èáð ð òí í òí í ä í í èàéí ààð ðð èð ò áí èí ì æáçðèéí ì ðàè òàòèì ðóóäãñðèèèäçèýýýýð òàí ääð çàðèèäãñàí äáéí à.

3.5. Èðäýäýä çèè-èýðäýý ðóóèù òí ãðí í ì æèä çààñí ààñ èèçç ðð èáð ð, ðóðààì æòí ãðí í òäçé áàéðàà í í öèí í àí òààðàð;

Áçððäýèèéí ÷èæýéýýð èðäýäýýñ ääãäà ðð èáð ð ðóðààì æèéä ø èí ý-èýí òí ãðí í ò àèèäàð ñóäàèèäð èééæ “Óèñùí áçððäýèèéí áððí ðèè ðóóèù”-èéí ðð ñð èä èðäýäýýñ ääãäà ðð èáð ð, ðóðààì æèéä Çãñæéí æçððàãñ òí ãðí í äí äáàéðààð ñàí àè ì ðóóèñí ààð ø èí ý ðóóèùä òóñæèèä ì èæáàðèèäãñàí .

Äð ðð á. Í èéñèýèèéí Äàçðùí àèáàí ä

4.1. Äàçðùí òàðèèðààãçí ðèòóóèæáóé ðóóèù òí ãðí í ì æèççí ä í èéòççèýí æàðãàñàí í èéòýýð ääææè ðð äðð ò òýí òýí æýý òí ãðí í ñí í àèòóóäùí í ýäãñýí áçððäýèèéí ðð èèð èèéäáéé áí èãí æ äí òí í ä çèè àæèèèäãäí ù äçðýí , æððí óóäù ðóóèù òí ãðí í ì æèä í èéòççèýí ø èí ý-èèæ áí èí ãñðí í æé áí èãí ò;

Äàçðùí òàðèèðààã çí ðèòóóèæ áóé ðóóèù òí ãðí í ì æ, òççí ä í èéòççèýí æàðãàñàí í èéòýýð ääææè ðð äðð ò òýí òýí æýý òí ãðí í ñí í àèòóóäùí í ýäãñýí áçððäýèèéí Çàðèèðäà, óàèðäèèäãí òýéòýñò ðð àèð ðçèæ òàòèì ðóóäñàí ä áàéððð óéñàí . Í äí í ä í ð 10 ðóóèù, Çãñæéí æçððùí 4 òí ãðí í è, ÁÓÁ-ùí ñàéäùí 1 òòð ààè, ÁÓÁÇÇÁ-ùí

çóðæéí í ýääñýí ñçëæý áèé áí èæ çóðää àø èæàòää èèçç öýéääð ä° ò° í áí èñí í ð àæùí öýéääà òí éáí ñàéæð, çéè-èèäýí éé ø óóðòæé áàéääè òáí æääñáí .

4.3. Áí òí í ä öýí àèòú ñàéæðóóéáí æçðú í àéááí ä èðäýäýñ èðççëñýí ã ì äí è, òçñýè, ðð äèèéäçí òèðæðì ú í ääæóóóóèüä çàññáí òóääòääí ä öýí áí ø èéääýððéýöýä í í òä é áí òààð, ýí ý òàèääð òàðèóóèàää àèäñáí àéááí òààä-èä óóòæé áçð òàðèóóèàää òí í òáí äðí äðí èðí í áçðäççéýð;

“Í èéñýè, äççðæéí Áæçðú í àéááí ä òáí äàæèðä, àæàòóéí í ýææ áàéæóóèèääàñ èðççëñýí ðð äè è, ã ì äí è, òçñýèòèéäø èéääýððéýð æððáí ”-ú í ääæóó ééñýè, äççðæéí Áæçðú í àéááí ä èðñýí ã ì äí è, òçñýèòèéí ø èéääýððéýèòèéí áàéèè ñàð áçð öýèòýñ, àéááä äí òí í ääí í , óèèðæé áçð òàèðäèäüí ø óóðòæé ç° äè° èð° í ° ð, òääñ æè òòòáí Í ÁÁ-í ú äàðüí ç° äè° èééí òóðèääð öýèýèöýæááéí à.

4.4. Áæçðú í òàðèèòääí ä í ðí èðí ò ýðð, òççí èéäöýðýæççéýð àðæà çàí ú í òàèääð èðäýäýä òáí æèòæé ì ýäýýéýè ° ð ò, ýððýý òáí æàèàð áí èí ì æéáí ù òàééáàðèáí òáí èóèàð, ç° äè° ð° ° ð ò àæù äðí äðí í è çí òèí í áàéæóóèàð;

Í ÁÁ-ä “í ýäýýèèéí ò° ä” áàéæóóéáí , “Óæàð çéè-èèäý”-ááéé áí èä í /èðäýäýä èàèèääà, ì ýäýýéýè, ç° äè° èð° ° ð ò àæèè òàðèóóñáí àæèèðáí /ááéí üí àæèèèääàòæé àæèèóóèæááéí à. Í èéñýèèéí 2009 í í ù æçàð çí òèí í áàéæóóèèèòúí ò° è° äè° ð° ð° ðèéí áàéæóóèèèüí áí èí í Í ÇÄÖ-ú í òàðèè òóóääñáí ä òàâüæ 2010 í í ù æçàð çí òèí í áàéæóóèèèòúí ò° è° äè° ð° í ä òàðèè òóóääñáð äàí æóóéáí ñáí àè áààð, ì ° í í èéñýèèéí 2009 í í ù æçàð çí òèí í áàéæóóèèèòúí ò° è° äè° ð° ä í ì í áí èä í öýäèççèæ òí éáí ääí ò áàéæóóèèèæóá, èðäýäýä òàðààð àæóóüü äðèéñýí .

Í èéñëýèéí Çàñàããàððãí áàðàéñàí òóããàððèéí ààãóñàð áçðèéí 2 ààòü àí èí í òí í í æéí “Í çðýá” ãàðèæ “Àæèàà òàí èèòóóéàð °ã°ð”- èéã çí òèí í áàéãóóéæ, èðãýä ãàçðúí òàðèèòààí à í ðí ò ýððýý òýðýæççèýðýä í ù ø ààðãèèããòàé ð ýáýýýé, ç° àè° èã° °ã-, Í èéñëýè, àççðæéí Ààçðúí àéááí ààñ òèéæ áàéããà àæèù á í èí í í èéòýä òàí èèòóóéàð, ñóðòàè-èàð àæèù ãòí ãòí í èæóóéñàí .2009í í ù 10 äóããàð ñàððúí áàéãèààð ì àí àé /www.ub.gazar.mn/ òàòèì òóóãñíí “çí -í ù áýáòýð”-òòàí ãñàí 27 èðãýí èé ñí í èðòñí í ãñóóéòàä ý-ì àéé òãýããàð ì ù áí èí í òàòèì òóóãñààð ààì æóóéæç° àè° ã° ã° ã° ã°.

4.5. Èðãýäèéí ð ýáýýýé í èæããàð áí èí ð æéããàçðäççèýð, çéè àæèèèàããàí ù í ýýèòòýé èè òí ä áàéãèù ä òàí ãàð çí ðèèãí ð ãàçðúí òàðèèòààòàé òí èáí í òí é òóóéù òí ãòí í ð æ, áàéãóóéèããí í çéè àæèèèãããà, ççççèæ áóé çéè-èèãýýí èé òàèààð ð ýáýýýé, ñóðòàè-èèããàí ù àæèù ãòí ãòí í è òèéð;

Í ÀÀ-í ù òàòèì òóóããñ /www.gazar.ub.mn,www, www.cityland.mn/- ù ààæèèèòóóéæ òççí ä ãàçðúí òàðèèòààòàé òí èáí í òí é òóóéù òí ãòí í ð æ ð ýáýýí ð ýáýýýé, ãàçàð ýçýí ø èð, àø èæàð, °ì -è° è çéè àæèèèãããàí ù ààðãàèèè, ø àò ààì æèããí ñòàì , òí èáí ããí ò òçñí ýãð, ð áýãççýðæéã áàéðø óóéáí , ñí í èðòñí í èðãýä, ð ýáýýýé àããàð áí èí èòí í àí èã á. 2009 í í ù 10 äóããàð ñàððúí áàéãèèààð àããòàðãñàí òí í ãí ð òñ / www.ub.gazar.mn/ òàòèì òóóãñàí ä 46829 çí -èí òàí äæýý. Í èéñëýè, àççðæéí Ààçðúí àéááí ð çéè àæèèèãããà, ççççèæããà çéè-èèãýýí èé òàèààð òýáéýé, ð ýáýýèèéí òýðýãñèýýð ð èí í í èéòýä ñóðòàè-èèò òàèààð 2009í í ù ýðí èé 10 ñàððúí áàéãèèààð ð èí í í èéòèéí ð ýáýýèèéí òýðýãñèýýð 160 ð ýáýý, ð ýáýýýé, ýðèèèèãããà, òí äðóóéãã °ãñí . ð çí ýýñ òóòàééããè, òàèèèèèçççèéí ø óóã áí èí í ø óóã áóñí ýáððççèýãð 8 óããà ð ðí èòí í , ðããèì ä 11 óããà ð ýáýý, ð ýáýýýé °ã-, 1 óããà ø óóã í ýáððççèýýð ð ðí èòí í , °ã°ð òóòì ù í ñí í èí ãóóããã 38 óããà ð ýáýý áýèòãýí , 9 óããà ýðèèèèããã °ã-ýý.

2009 í í ù ããããã ñóðããèùí ò° è° àè° ð° áí èí àñðóóéñí ù àããó Óóé óóðòàé, ýðãýñ ààýèàãéí ÷èãýéýýð ããããã 14 àéááí òààã-èéãñóðããè ààèèàããóóéñáí . Áí òí í àáí í àí èòí ð-1, Ì àãèñòð-15, ñãðòèò èèàòù í ñóðããèòáí à-54 àéááí òààã-àù á áí òí í àùí ñóðããóéù, óàèðàèàãù í àèàáái è, òýéí èé ñóðããóéèòààà ñóðããèòóóéñáí . Áí ãè èòýéí èé ñóðããèòáí à 93, Áí Õ-í í ñ ñýðãèéýýð ñóðããèòáí à 60, òç í èé ýðòèéí ñóðããèòáí à 35 àãèèòáí , àéááí òààã-àù ãóñ òóñ òàí ðóóéñáí ááéí à.

5.3. Àò èãò ì àèòì àèùí í óóòàé óóóéù, òççí èéã ààããè ãàðñáí ãòðì ù àòààò èà óéàì áí èí àñðí í ãóé áí èã ò, óóóéùà òóñããèñáí çàðèì í ýð òí ù, í áí ýáì ° ðí èéã ì ãòí é áí èã í òýðýãýýð;

Àò èãò ì àèòì àèùí óóòàé óóóéù áí èí í óóé óóðòàéí ñàèààðùí óóóéù òí ãòí ì ãóéí èí í òççí èéãì ° ðà° ò àçðýí , ãòðàì , çààãðóóáù áýì òýðãýè áí èã í òýàèççéýí èðãýä, àãàòóéí í ýãã ããããã áí òí í àùí ò° ð° í ð í ðóóéàã-ããà òççýýí àãèèèàãááéí à.

Çóðããà. Óóóéù, òýí àèòù í áàéãóóéèàãóóàù

6.1. Óóóéù, òýí àèòù í áàéãóóéèàãóóàù í àéááí òààã-ààà òàðèèòààí ù ñ ççéí òàèààðò ñóðããèòù á ì ýðãýãèééí áàéãóóéèàãà, áàãò í àðòàé òàí òðáí òóñããèéáí áí èí àñðóóéñáí ò° ò° éá° ðééí áàãóó çí òèí í áàéãóóéàò;

Ø ççòèéí áð° í òéé ç° áè° èèéí ò óòàéá

Ø ÁÇ-èéí ààðãùí 2008 í í ù 32 áóããàð çàòèðàì ããàð "Ø ççã-, ò ççòèéí áàéãóóéèàãùí àãèèòì óóáùí ñóðããèòù í í ýããñýí ò° ò° éá° ð, ò° è° àè° ð°"-á áàòàéñí ù àããó ò ççã-àèéáí ýðãýð ççéýð çí ðèèã í ð ýðçç, èðãýí , çàòèðããáí ù òýðýã òýí áí ò èéááýðéýð àãèèèàããáí ù ÷èãýéýýð òóñ òóñ ñóðããèòýáóóéã áàãò òàáí èã òí í ñ ããáí à ò ççòèéí òàí ãù í ããàð, òýéòýñ, àéááí ù ààðãáí àðòáí èí í ò ççòèéí çàòèðããáí ù àãèèòì óóáàà çí ðèèéñáí ñóðããèòù áòí ãòí í è çí òèí í áàéãóóéèàãááéí à.

áàæ í àð çààæáàéí à.

Àéáà òààã-áúí ñàòèèæ, òàðèóòèàáú ã ñàéæðóóèàð çí ðèèã í ð Í àèáéò àçðæéí çàñàááàðáúí Òàæààæéí òýèòñýñ Òàæààæéí í èèò àèáà òààã-áàà "Òàæààæéí í ýð òçí àèéáàððà èðãýæéí áóí á ç° á àá-ýáàð, àèáàí áàà òçí áýòãýèòýé òáí áàí, áýí ò òýðýæòýé òýí òýð, í èéã èéí òýá æððáí òàí æàèàð àæèèáàà àí æèò æðæð" òàèàðð æðæñáí òðèàèáú ã ÒÁÁ-úí ààðáúí ç° áè° èéí òóðàèáàáí ààð òýéýèò ççéýí áýí æææ, òàæàà, áí òí í áúí òýðæéí 43 æàçàð, òýèòñççáýà òçðæççéýí àæèèèàæáàéí à.

"Òàæààæéí àèáà òààã-èà æèòçýáñýãòóñæé òýðýáñýè òýðýæýð ýðð ççéí çí òèóóéèèð", æèòçýáñýãòýðýæýð, ñççé, "Í àñàí à òçðýýáçé òçí ççñýñ çéèáýæáýæ áàéæà áýí ò òýðæéí ø àèòæáí í° òø° è, áí òààððàð ññóáàè", "Áýèòèéí Çí-Ì í í ã è" í èí í óèñúí áàéæóèèàæàè òàí òðáí Áí ðí í á áú àéí æéí Çàí úí - çá ñóí áí á "Í àñàí à òçðýýáçé òçí ççñýñ çéèáýæáýæ áóé áýí ò òýðæéí ø àèòæáí, í° òø° è, òàðàà òýí àèòæçé òççðèéí òàèàðð áí òààððàð ññóáàè", Çýáñýæ òç-í èé æáí æí ø òàá, Òàæààæéí àèáàí èòàé òàí òðáí "Òýðýá Òàæààæéí ýðð ççéí í ð-èí, ççðýá æçéòýòãýèð", "Í èèèéá òàí àðñáí ýí ò çàí áàðààæçé áàéáàè ççñýí çáà Òàæààæéí áàéæóèèàæàñ òèéæ æçéòýòãýð çéè àæèèèàæà" çýðýáñòðæèòóóáú áçí òèí í áàéæóèèà.

Áàðì áí ú òáí èèéí òàí òúí àæèèèàæàí ú ñàí òççæèòýðð "Áàè á èí ò ò-ð° á° èæ° í" òð ðèéí áóñ áàéæóèèèàæàñ òàæààæéí áàéæóèèàæà òýðýæççéýð "Áàè á èí ò-áýð áçé - 2009" òð ñèéí òçðýýí á ñóðæèòúí òð òð éá° ð áí èí ññðóóèæ Óóóèù ççé, áí òí í à òýðæéí ñàéáúí 75 áðæàð òðð ààèàðð áàèòóóèáí òýðýæççéç, ñóðæã-áàæ áýèòãýð ñóðæèòàá 33 àèáà òààã-, Ì ÈÈÈ áàéæóèèèáúí "Òýðæéí í° òð ðè° è" ñàéáàð, Áí Ó-úí "IBO" ÓÁÁ-úí ò ýðãæèòýí, ø ÓÁ-ééí Òèèí ñí ò è, ñí òèí èí æ, ýððèéí òçðýýéýí æéí ñóáèàà-èàòàé òàí òðáí ñýòãýè ççé-àèéí í ýæñýí ñóðæèòúí áçí òèí í áàéæóèèæ òð á,

Í ð í í í ó ó æ é í ò à æ à à æ é í æ ç à ð, ò ý è ò ñ è é í 26 ñ ý ò ä ý è ç ç é ÷ à è á à ò à à æ - à ù á í ð í ó ó è á à. Ì ° í "Õ ç è ñ è é í ò ý æ ý ð ò è é í ò ° á" Õ Á Á - ò à è ò à ì ò ð á "Õ ç í ò á à è à à è à è à ò ä ý ì ò ò ý ð æ é í ò ì ò è ð í æ - à í à ñ ý ò ä ý è ç ç é í ç ° à è ° ð ° - ç à ñ à è" ñ ý ä ý à ò 3 ò í í í æ é í ñ ò ð æ è ò ù á ç í ò è í í á à è æ ò è æ ç ò ° á, í ð í í í ó ó æ é í Õ à æ à à æ é í æ ç à ð ò ý è ò ñ è é í 35 à è á à ò à à æ - è è á ò à ì ð ó ó è ñ à í .

Ø ç ç ò è é í ò è é á ä ý ð ä ç è ò ý ò ä ý ò á ð ° í ò è é á à ç ð ù í ò ò ç à è á

2008-2009 í í ù ° á ° è ò à æ é í ñ ò ð æ è ò à à à è á à í ò à à æ - à ù á ò à ì ð ó ó è à ò ñ ò ð æ è ò ù í ð ° ò ° è á ° ð è é á Ø Ø Á Á - ù í ò à ð ù ý à à è á à, á í æ, í ý æ è à ò ç ð ä ç ç é ý í ò ý ð ý æ ç ç é ý í à æ è è à æ á à é í à. Ø Ø Á Á - ù í à à ð æ ù í ä ý ð ä ý ò ä ý ò æ ç ð ù í à à ð æ à ð ù í í ý ð ý ì æ ò ò à è æ è ò ù á 2009 í í ù 5 ä ó æ à ð ñ à ð ù í 29-30-í ù ° ä ð ç ç ä ý à ç í ò è í í á à è æ ò è æ ç ä ç í á í ý æ ä ý ò ä ý ò ò à è æ è è ò à à í è è ò ò í ð è ò á í æ, ò è é á ä ý ð ä ç è ò ý ò ä ý ò à è á à, ñ à è á à ð í ý æ è é í ò à ì ð à æ à à è ç í ò è ò 2288 à è á à í ò à à æ - à à ñ 2100 á ó þ ó í è è ò 47 í ý æ è é í à è á à í ò à à æ - è é í 91.8 ò ó à ù ò à ì ð à æ à æ ç "À" ç í ý è ä ý ò ä ý ò é, 96.3 ò ó à è é í - à í à ð ù í ç í ý è ä ý ò ä ý ò ò à è æ à æ ñ à í .

Ø Ø Á Á - ù í à à ð æ ù í 2009 í í ù Á /65, Á /96 ä ó æ à ð ð ó ò à è à à ð "Ø Ø Á Á - ù í ì ý ð ä ý æ è é í á í è í á ñ í í ò ç - í è é á ä ý è ò ä ý ò, à à à ò à ì ñ ò ð æ ò ñ ò ð æ è ò ù í 2009-2012 í í ù ò ý ò è é í ò ° ò ° è á ° ð", "Ø Ø Á Á - ù í à æ è ò à í, à è á à í ò à à æ - à ù í /2009.11.01-2010.04.20/ ° á ° è ò à æ é í ñ ò ð æ è ò - ù á ò ó ñ ò ó ñ á à ò è à ñ í ù à à æ ò ò ° è ° á è ° ð ° á æ ð æ à í, ç à ð è ì ñ ò ð æ è ò ó ó à ù á ý ò è ç ç é ý ý à á à é í à. Ø ç ç ò è é í ò è é á ä ý ð ä ç è ò ý ò ä ý ò á à è æ ò è è à æ à à æ è è à ò á í è í á ñ í í ò ç - è í á ò è è æ ñ í í á ò, ò ý á í è é á ä à à ò à ì ñ ò ð æ ò, ì ý ð ä ý æ è é í ò ç à ò è í, - à à á à ð ù á ä ý ý ò è ç ç é ý ò, à æ è ù í à à à è à æ, ì ý ð ä ý æ è é í ò ð - à à á à ð ñ à è ò à é, ì ý ð ä ý ò ñ ý í à è á à í ò à à æ - á ý è ò ä ý ò ç í ð è è á á ç ò è é ì ý ð ä ý æ è é í à è á à í á ò ì ì è è í æ à ò í í ñ ° ì í ° ò ñ ò ð æ è ò ù á 2009 í í à 2 ó à à ç í ò è í í á à è æ ò è æ ç 265 è ð ä ý í è é á ò à ì ð ó ó è á à. Ø à è æ è ò à ì ä ò ý í ò ñ ý í è ð ä ý í è é á í í í í ù à à ð à à è è à à ð í ù ñ ó è í ð í í ò í í í á ç í ò è ò à è á à í ò ò ò à è á ò í ì è è í à æ è è ò ó è æ á à é í à.

Õ à æ à à æ é í à è á à à í è é í Ø ç ç ò è é í ò è é á ä ý ð ä ç è ò ý ò ä ý ò ý ð ò ç ç é í

òýí òèí à 2009-2010 í í ù òè-ýýèèéí æèè° àðèéí àí æà 40 ñí í ñí ã-, ý-í ýý àí æà 24 àèàáí òààã-ýèñýí ñóðàèöàæáàéí à. 2009 í í à Í Õ Ó-ùí Æ Æ-í ù àýýà ñóðæóèèèòààà 9, Óàèðàèèàæùí àèàààí èà 1, òýéí èé àí èí í áóñàà ì ýàèýà àýýø èççèýò èóðñò 8 àèàáí òààã-òòñ òòñ ñóðàèöàæ áàéí à. Áàèæóèèèàæùí àèàáí òààã-àùí òóóèù, ýðð ççéí ì ýàèýæèèà àýýø èççèýò, ì ýðýæèèéí óð -ààààðù à ñàéæðóóèèò çí ðèèè ì ðí èéòèýí æðæààà"Ýðð ççé, àèàáí ù ì ýáýýèýè" ñýòæççèèé I, II, III óèèðèùí áóæàðù àí èéòèýí æðæàæ 1500 óóàèð òýàèççèèé í ì ùí ñàí æéí áàýæèè, àèàáí òààã-àùí òýðýæùýí à çí ðèèè àí òí èáí æà ò ñàèààð í ýæèà òçðæççèñýí .

6.2. òèè àæèèèàæàí ù òàèààð èðýàèéí ñàí àè àñóèèùí àòàæñ æèè óóòàí àààò, ççí èé çð äçí à ààò àðàà òýí æýýí èé ø è° àè° ø° ááí èí àñðóóèí òýðýæççèæùýàø ççèýò;

Ø ççòèéí áð°í òèé ç° àè° èèéí ò óòàèè

Ø Æ Ç ° òèéí çèè àæèèèàæàòàè òí èáí í òí é èðýàèéí ñàí àè, òçñýèðèèèà òçèýýí àà-, èðýàèèèèà òçèýýí àààò óóàààðèèéí ààæó ã ì àí è, òçñýèðèèèè àðæñàí èðýàòýé óóèçàæáàéí à. Áýà- ñççèèé 5 æèèèéí ñóààèæàí ààñ òàðàòàà ýà Ø Æ Ç-èéí çèè àæèèèàæàòàè òí èáí æáóóèí æðæàñàí æ ì àí è í àí í æ ì ð áàéòæçè á° ø° à èðæáóé æ ì àí è í ù ø ççã-, àí èí í ø ççí òàñèàð àæèèèàæàòàè òí èáí æáóóèí èðñýí æ ì àí è áàèèààá° ø° à ýáýýð æ ì àí èà Ñàòèèùí òí ðí ì òàðèó ° à-, àæèèèàæà òèèæáàéí à.

Í ðí èóðí ðùí áàèæóóèèèàæùí ò óòàèè

ÓÁÍ Æ-ùí ì ° ðà°í áàèèèààð àæèèèàæàí à òýí àèò òààèð òýèòñèéí 2009 í í ù ì óèèðèùí ø è° àè° ø° í à 2008 í í ù áàèèèààð, III óèèðèùí ø è° àè° ø° í à 2009 í í ù ýðí èé òàæàñ æèèèéí áàèèèààð Ýðççæéí áàèèèàí ø èèðýò àæèèèàæàí à ì ðí èòí ã-èà àí èí í èðýí, òóóèèéí ýòáýáýýñ æðæàñàí æ ì àí è, òçñýèðèèé ø èéááýðèýèèèèèàèèæ; äçí à òýèòñèéí ç° àè° ø° í ° ð òýèòççèñýí .

Òçí ÷éýí, ÓÁÍ Æ-úí Õýðÿá áçðòäýò àæèèèàæàí ä öýí àèò òààèò öýèòñèéí 2009 í í ù í óèèðèúí ð° è° àè° ð° í ä òññææññáí ù ààæóòýðÿá áçðòäýèò öýí àèòúí ÷èæýèýýð áàéòàáí ø èéòäýò àæèèèàæàí ä í ðí èòí Æ-èä áí èí í èðäýí, óóóèèéí ýòäýáýýñ æðæññáí Æ í áí è, òçñýèðèéí ø èéäáýðèýèèéí áàéèèúá óèñúí öýí æýýí ä í ýæññýí óàèðäàí æàð ñóààèæ í ýáýýèýè æðæññáí .

Òàæàààæéí áàéæóóèèàæúí ò óðàéä

Òàæàààæéí áàéæóóèèàæúí çèè÷èèäýá èðäýáýä ø óóððàé, òçðòýýí æýè ýèæààðäçè òçðäýæ Æýí ò öýðýäýé öýí öýò, óðüä÷èèáí ñýðæééýò àæèèä í èí í í èéò, ð° ðèéí áí èí í ð° ðèéí áóñ áàéæóóèèàæóóáúí èäýáðè í ðí èòí í, äýí æýýæéáýð÷èí æçèæ äðä èðäýàèéí àí àð òàéàáí, àð óèæçè àí üäðàò í° òó° èèéä áçðäççèýò çí ðèèæí ð ÁÍ Ó-úí Æçèéí ñáí æéí ð° ð° í ð° í ðóóèèèòààð Ñí í æéí í ðàéððáí äçððæéí 4, 7, Áàýí ççðð äççðæéí 2, 5 áóæàð òí ðí í áí ä èðäýä, í èí í í èéòèèääýí ò öýðäýýñ óðüä÷èèáí ñýðæééýò àæèèä òàðáí í ðí èòóóèàð, Æýí ò öýðýá ç° ð÷èèéä òàñèáí çí Æí í ò ÷èæýèýýð “Òàæàà à í èí í í èéòèéí òáí òúí àæèèèàæà” ð° ñèèéä öýðýæçèèæ æí í í ùð òàð, àèæòàè àí í àðàð, ñèàéí áð çýðýáòàòí èè, öýðýñèýýð òáí æà.

Ýí ý ð° ñèèéä öýðýæçèèí ýýð Æýí ò öýðýäýé öýí öýò, óðüä÷èèáí ñýðæééýò ÷èæýèýýð Òàæàààæéí áàéæóóèèàæòàé òáí òðáí àæèèèàò èðäýàèéí í ðí èòí í, äýí æýýññáéæèð÷, òóðàéí òí ðí í ä äýýð çèéäýæýæ áàéæà äýí ò öýðýáç° ð÷èèéí òí í ááóóðóóéí à Æññýí çí ðèèòòàáüæ ð° ñ° è öýðýæçèèæáàéí à. Õí ðí í áí ä ç° àè° è áàéæóóèáí, í óààäýáññýðèèä4 áçññá òóáààæ ç° àè° èèéí 1 æè ççí ä òàðèóóóóéáí ñàð áçð 40000 ð° ð° æéí óðáí ø óóèàè í èæ æ àéè ° ðð áçðèèèò° ðð èéí òí èáí í í ä òáí ðóóèáí, àðàáð, òàáüò, çóóòúí áççýò áçðèè òí èáí í áàéæóóèàò àæèúá ýðèççèýýä áàéí à. Í èèñýèèéí Òàæàààæéí æàçðúí 102 áóð ó Ì ýáýýèýè ø óóððàé óàèðäèàæúí ð° à° ñ Óèàáí áààòàð òàèáàèçèéí “ð èí ý° æ°” ð° ð° èá° ð° ð° æ° áí èæ í èðäýä, í èí í í èéòýá í èèñýè

õí òùí òýì æýýí ä áçðòäýääñýí äýì ò òýðæéí ì ýáyýéýè, ñýðýì æççèèéä° ä- àæèèèàæááéí à.

Èðäýäýýñ èðñýí ñàí àè, òçñýèòèéí ààæó èðäýäýä ççççèýõ çèè-èèäýýí èé -àí àð, çð äçí äàòèóèàò, Òàæàààæéí áàéæóèèèàæàñ äýì ò òýðýä ç° ð-èèéí äóóäèàæà ì -èò òàæéä áí æèí ñä ò, òýðæéä òàèóóí ì ° ð° ðí ù èèðççèýõ çí ðèèä ì ðí èéñèýèèéí ð° àèéí 6 äççðæéí ýðççèéí áí èíí òýá æððí ùí í ° òò° è áàéäèù äñóäàèæ Òèàáí áààòàð òí òù áí òóàä äýäñäýðèéí áàéðð èààð í ù 4 áçñ, 77 òýñýæð òóàààæ òí äí ðòí é òýæð 24 òàæàð òýí àèò òàäùæàæèèèàò ò° ä° èð° í òì àò èí ò ýðäççèèéí áàéðð èè, çóðàæàèù äð èí ý-èýí àæèèèóóèñàí .

2009íí ù ýóí èé òàæàñæèäí èéñèýèèéí òàæàààæéí áàéæóèèèàæàñ çí òèíí áàéæóóèñàí í ýýèòòýé ° ä° ð àðæà òýì æýýí ä Í èéñèýèèéí òàæàààæéí æàçàð, òàðùýà òýèòýñ, òàñæóóààñ 1406 àèáà òààä-èä àæèèèáí ýí ý àðæà òýì ýýí ä 15791 èðäýä ì ðí èòí æ èðäýäýýñ 1702 ñàí àè, 1086 òçñýèò, 141 ä ì äí è, 177 ì ýáyýéýè ää-, 1991 ñàí àè òçñýèòèèä æàçàð äýýð í ù, 278 ñàí àè òçñýèòèèä òàðùýàèèèùí äàæó òí èáí æàí ò àèáààäà° ä-, 2500 ñàí àì æ ñýðýì æççèýä æððíí ààèäù ä òàðààæ, ðààèí , òàèáàèç, òýäèýè, ì ýáyýèèèéí òýðýñèýýð 98 óààà òóóóèæ, ñóðòàè-èèæà à ýáóóèñàí . Ì ° í ýðð -° è° ° í èé òàèáàèä àì àð òàèááí àì ùäðàèùí ð° è° ° ñýäýàò í ýýèòòýé ° ä° ðè° æèä çí òèíí áàéæóóèæ òàæàààæéí æàçàð, òàðùýà òýèòýñ, òàñæóóààñ 416 àèááí òààä- àæèèèáí , 3447 èðäýí ì ðí èòí æ 143 ñàí àè, 183 òçñýèò, 17 ä ì äí è, 28 ì ýáyýéýè òçèýýí ää-, 319 ñàí àè, òçñýèòèèä æàçàð äýýð í ù, 43 ñàí àè, òçñýèòèèä òí èáí æàí ò àèáààäà ð èèæççèè 10191 ñàí àì æ ñýðýì æççèýäòàðààæýý.

Ñíí æèí òàèðòàí äççðæéí 4,7 äóààð òí ðíí áí èíí Ááyí ççðò äççðæéí 2,5 äóààð òí ðíí äí ä “Òàæàà-í èíí í èéòèéí òàì òùí àæèèèàæà” ð° ñèèèäòýðýæççèèèýðèñí ýýð òàæàààæéí áàéæóóèèäùí çèè àæèèèàæàòàè òí èáí ì òí é èðäýäèéí ñàí àà áí äèù äñí í ñí ò, äýì ò

õýðýã ç° ð-è° ñ ñýðæééýõ ÷èæýéýýð òí àí ðõí é àæóóã ù ãõèéæãàéí à. Í èéñéýèéí òàæãààæéí æçðààñ õýñæéí áàéóààã-èðãýí òàí ù ò° è° ç° ã° èð° í èéãçí òèí í áàéæóéæ èðãýãýã òàí ààí èðãýí òàí ù ò° è° òðèàèæã æðæãí ñóðòàè-èèæãã àççðãçäèéí òàæãààæéí õýéõýñõ 7 õí í í æéí òóæòààòàè àýèóóéàí, õýñæéí áàéóààã-í àðí í àæèèèàæãã èäýãõæççéýõ, òàí èóèàí ñóðòàè-èèò àæóóã ù ãõèéæãçéõýõãýã.

Ø ççðèéí ø èéããýð ãçéõýõ ãýõ áð° í òèé æãçðí í ò óòàéã

Èðãýãýã òðèéí çéè-èèãýã òçðòýýì æýé ÷èðýæãýèãçé òçðãýõ, áàéæóéèããí çéè àæèèèããããí èí í í èéõýã í ýýèõýé áí èã òçí ðèèã í ð í ýãõýæéí çéè-èèãýã Ø ÆÆ-òí ýãòð ççèñí ýýð:

- Ø ÆÆ-ùí ààðãí 2009 í í ù Æ/40 àçãýð òóø ààèààð " èè-èèãýýí èé ñàí ààðð"-ù áààòèàí çéè àæèèèãããí ààà ò ðã° õ;
- Í ýãñýí í ýãõýæéí çéè-èèãýýí èé áàéðí ãõí òèæóóéàí èðãýãèéã òççéýýí àã- çéè-èýõ;
- Èðãýãèéí ñàí àé, òçñýèòèéã òççéýýí àããò ñàí àèùí òàéðòàæéã áàéðø óóéàí àæèèèóóéã;
- Õí í áçðòãýèéí èããèèããã° ð õí ýãõí í õí ù çéè-èèãýã ççççéýõ;
- Èðãýãèéãõççéýýí àããò óóèçàèòùí òàí òèí èéãõí òèæóóéàí òàæéí óóããàðèéí áàæóó èðãýãèéã òççéýýí àã- óóèçàò àæóóã ù ã õèéæ ççéõýõãýã áàéí à.

6.3. Óóèù, õýí àèòù í áàéæóéèããã èðãýã, áàéæóéèãããñ èðççèñýí ° ðð° ä° è ãí àí è, òçñýèò, òççéèéã òççéýýí àã- ø èéããýðéýõ æòðí ù í õýðýãæèèèèãã ñàéæðóóéæ, ° ðð° ä° è ãí àèù í ø èéããýðéýèèèããñ, áçõýí æè óóòàí ñóãèáí ççýã áàéõ;

Ø ççðèéí áð° í òèé ç° áè° èèéí ò óòàéã

"ÓÆ-ã õýðýãáí èí í èðãýã, óóèèéí ýõãýã, õýðæéí í ðí èõí ã-áí ñ ãðæãñàí ° ðð° ä° è, ãí àèù ãõççéýýí àããò, óóããàðèèèèè, ø èéããýðéýõ æòðàí "-ù ã ÓÆ-èéí Áð° í òèé ø ççã-èéí 2006 í í ù 63 àçãýð

° ä° ð, äýä äàðæá° ð° ä äýì ò òýðýäýé òýì òýò òýèòñèéí äàðæá 3 äàòü
° ä° ð, çàðèðæàà òäèðäèäæí òýèòñèéí äàðæá 4 äýò ° ä° ð òón áçð 16
òäæàñ, áóñäà òàðüýà æàçàð òýèòñççä, òýääýðèéí ýðð áçðèè àèááí
òø òàèòì òóààññàð áçðèéí äí èí í òí í òòòòàì òàæéí òóàààðü æðæí
èðäýäèèäòçéýýí äààò, òàðèí Í èéñèýèèéí òàæàààæéí æçðüí äàðæá
í ðí í í òòæàñ èðñýí èðäýäèèä òóàààðü òàðæàçàðçé òçéýýí äààò
àæü äòí äì í èæóèñáí .

Ø ççðèéí ø èéäáýð äçéòýò äýð áð° í òèé äàçðüí ò òòàéä

Èðäýä, áàèæóèèäæàñ èðççèñýí äí äí è, òçñýèðèéí òàèààðð
ì ýáýá14 òí í òòòòàì áí èí í òèèðàè áçð ÕÇÄÕß-ä òçðäççéäýä 2009
í í ü 11 ñàðüí áàèäèàðð ØØÄÄÄ èðäýäýñ í èèòäýý 2924 äí äí è
òçéýýí ààñí ü ä° í ð ðñ° í í í ü ò° í çáòýé òàðüòóóèàòäà 15.2 òóàèèð
° ññ° í çççéýèðòýé áàéí à. Èðñýí äí äèü ä í òòàä áýáñäýðèéí
òàðüýäèèäàð äà÷ ççäýè 2063 áóp ó 70.6 òóàèèä í èéñèýè
Õèààí áààòàðàñ, 861 áóp ó 29.4 òóàèèäí ðí í í òòæàñ èðççèñýí áàéí à.
Ýääýð í ü ø èéäáýð äçéòýòäýèèéí ÷èæýéýð 614, òí äì í è äçéòýòäýèèéí
÷èæýéýð 839, áóñäà àñóóäèèàðð 1471 äí äí è èðñýí áàéí à.

**6.4. Èðäýäýñ æàðæñáí ° ðð° ä° è, äí äí è ø èéäáýðèýò çéè
àæèèèäæáí ü æòðì ü ä ç° ð÷ñ° í, òçí ä ñòðòàè æàðæñáí àèááí
òààä÷äàä òóóèü òí äòí í òæéí äàæóó òàðèòóèèäàä òí í òí ò
òí äòí èòí í àèèçç çð í ° è° ° òýé áí èä ò;**

Ø ççðèéí áð° í òèé ç° äè° èèéí ò òòàéä

“Ø ççðèéí àæèèòí ü , ñ ççéí äçðýì ”-èéäØÄÇ-èéí òóðàèäààì ààð
áàðèòóèèäàðð àæèèèæ áàèæàà á° ð° ä í äí í æéí áàèäèàðð í èèò
ø ççðèéí àæèèòí òóààññáí àè äà÷, òýèýèòççéýýä áàéí à. Óääçðì ýýð
ø ççðèéí çàðèðæààí ü àæèèòí ü , ñ ççéí äòñæéèáí í ðóóèæ° ã-, áààò
àðæá òýì æýáçààæ° ã- áàèæàæàðð í í èí äðì .

Ø ÅÇ-èéí ààðáí 2009 í í ù 14 ä çäýð çàòèðàì æàð Ø ççä-èéí , ñ ççéí ä çðì èéä Áàì äàèì ðúí çàð-èì ä óýèäóóèáí ø èí ý-èýí áí èí àñðóóèàð àæùí òýñæéäáàéæóóèæ “Øðáì ñì ýðýí ñè Èí òàðí ýð í è Ì í í ä è” ÓÁÁ-òàé òàì òðáì àæèèèæááéí à.

Í ðí èóðí ðúí àáéäóóèèäáúí ò óðàéä

Í ðí èóðí ðúí ì ýðäýæèéí óð -ààààð, , ñ ççéí àñóóàèèòàé òí èáí æáóóèáí èð ççèñýí ä ì äí è, òçñýèòèéáí ýðäýæèéí áí èí í ” ñ ççéí Ç° äè° èèéí æðì ùí ààæó òçýýí áàààä ä ì äí è ì ýáýýéýè ä çðèéäá çðòäýèðàä-, æèééí ýóýñòòàéèáí æðææí èéòì ðí èóðí ðóóàä ì ýáýýéýè òèéáýä Ì ýáýýèèèèäóèèðèäèä óóòàì ÓÁÍ Á-ààñ æðæáàä “Í ðí èóðí ðúí ì ýáýýéýè” ñýòä ççýýð í èí í í èéóýä ì ýáýýéáýä

Òàæààæéí àáéäóóèèäáúí ò óðàéä

Òàæààæéí àèáà òààä-òàé òí èáí í òí èä í ð èðäýä, ááéæóóèèäæàñ èð ççèñýí 296 ä ì äí è, ì ýáýýèèèèä ççýýí ää- àèááí ù ø àèæèèò ýáóóèñí ààñ 274-èéäòóóèèéí òóæòààì ä ø èéäáýðèýæ 35 òçñýèòýä òàðèó ° äñ° í . Ì çðýæ àæèèäàà òàðèóóèèææçé òáí äàæ ñàðèèæ, , ñ ççéí ç° ð-èè æðæñáí 19 àéäà òààä-èä òí èí ù ì °í æéäòàñàòààð, 71 àéäà òààä-èä çí äñýí òàèèí äòàñàòààð, 34 àéäà òààä-èä òí è ù áí ýä ø àðáóóðóóèèäòààð, 7 àéäà òààä-èéí í ò èòáð òí è ù äóððààæòàæààæàð òí ì èèí í àæèèóóèèä ñàðèèæíí ø èéòäýè í í í æóóèñáí . Òààð èä òçí ä ñóðòàè æðæñáí , èðäýáýýñ æðæñáí ° ðä ä° è, ä ì äí è ø èéäáýðèýð çéè àæèèèäæàí ù æððàì ç° ð-ñ° í àéäà òààä-äàä òóóè ù òí æòí ì í æéí äàæó òàðèóóèèä òí í òáí ä òí æòí èòí í ä áí èí àñðí í æóé áí èä ò çéè àæèèèäæàäýáóóèèæááéí à.

Ø ççòèéí ø èéäáýð ä çéòýð äýð áð° í òèé äàçðúí ò óðàéä

Ø Ø ÁÁÁ-ùí ààðáí 2009 í í ù Á/40 ä çäýð òø ààèààð áàòèäæàñáí “- èè-èèäýýí èé ñðáì ààðð”-ùí 6.1 äýð çààèòúí ààæó çéè-èèäýýí èé ñðáì ààðòúí ä ç° ð-ñ° í àæèèðáì , àéááí òààä-äàä Ø ççòèéí ø èéäáýð ä çéòýð ä ááéæóóèèäæàí àæèèðí ù ñàòèèæíí ä çðýí ä çààñí ù ààæó

òàðèòóèàà òçÿýÿÿí àæèèàæààéí à.

6.5. Ø ççã-, ì ðí éóðí ð, òàààà, ø ççðèéí ø èéääýð ãçéöýðãýð áàéãóéèàãíí àèááí òàãã-ì ýðãæèéí, ñ ççéí ç° ð-èè æðããñáí òàèààð ã ì áí è æðããñáí òí òèí èáí è áçðä ñóààèèàà òèéæ, òàðèòóèàà òçÿýÿÿíííí ýñýð òóðàè í èí í í èéöýä ì ýáýýèäýä áàéö;

Ø ççðèéí áð°í òèé ç° áè° èèéí ò óðàéä

2009 í í ù 11 äçãýð ñàðùí 30-í èé áàèèèààð Ø ççðèéí ñàðèèãíí òí ðí í í ä í èéð 137 ø ççã-èä òí èáí æãí ò 120 ã ì áí è, òçñýèð òçÿýíí àãñáí ààñ áçð ø àòí ù ø ççðèéí áð°í òèé ø ççã-ýýñ 8 òçñýèð, èðãýä, àæàðóéí í ýææ àèááí áàéãóéèèààãñ 112 ã ì áí è òóñ òóñ èðççèæý. Ø ççðèéí ñàðèèãííí òí ðí í í ä èðççèñýíí ã ì áí è, òçñýèðèéãðçÿýííí àã-, Ñàðèèãíííí òí ðí í í ù ààðã, æø ççäýä òàí èèòóóèæ çí òèð ø àèèãð àæèèèààà òèéñí ýýñ 15 ø ççã-èä ñàðèèãííí ø èéòãýè í í í æóóèñáí áàéí à.

Í ðí éóðí ðùí áàéãóéèèàãííí ò óðàéä

Ì í í ã è Óèñùí Áð°í òèéè° æ-èéí 2002 í í ù 148 áóæàð çàðèèèààð "Í ðí éóðí ðùí " ñ ççéí äçðýí ", "Í ðí éóðí ðùí ñàðèèãííí äçðí èéãòñ òóñ áàðàèñáí. Ì ýðãæèéí áí èí í " ñ ççéí ç° áè° èèéí ààðã í àð áí èí í àéí àã, í èéñýè, òýáýð äçðæéí Ì ðí éóðí ðóóä ýí ýðçç äçðí èéí òýðãæèöýí ä öýí àèðòàáüæàæèèèààã ÓÁÍ Á-ùí 2009 í í ù III óèèðèúí ð° è° áè° ð° í á òóñæããñáí ù ààãóó "Í ðí éóðí ðùí, ñ ççéí, ñàðèèèàà òàðèòóèèãíííí ááýð ø ççÿýð -èæýèýýð àãñáí àðãä öýí æý, çð äçí æéí òàèààðð ñí í ñã è ù ã ÓÁÍ -ùí äýðãýýð ç° áè° èèéí òóðèààð àã- öýèýèççèñýíí.

Òàããààæéí áàéãóéèèàãííí ò óðàéä

Òàããààæéí àèááí òàãã-òàé òí èáí í òí èã í ð èðãýä, áàéãóéèèààãñ èðççèñýíí 296 ã ì áí è, ì ýáýýèýè òçÿýííííí àã- àèááí ù ø àèèèèèð

6.6. Ýí ý òàèààð ì ýðÿæèéí , ñ ççéí äçðì èéí òýðÿæèéòýä òÿí àèò òààèò àèááí òòø ààèòàí , í ýæè áàèæóéèàæà òñæèéèñàí ò° ò° éá° ð áí èí àñðóóèæ ççéè àæèèèàæààí ù òàà òàèààð í èéòýä òí ààí ì è ì ýäýèäýááéò;

Ø ççðèéí áð°í òèé ç°áè° èèéí ò òòàéä

2009 ííú ýóí èé òèèðàèä ò ççðèéí ò° ðèéí çàòèðæààí ù àèááí òààæ-äúí , ñ ççéí äçðì èéä ò éí ý-èýí áí èí àñðóóèæ áàòèóóèàòààð òýéýèò ççèèéí ò àòàí ä ýæèááéí à. Ø ççæ- í àðò àààæñàí ñàòèèæíí àðæà òýí æýí èé ñòààèæà Ø ÁÇ-èéí Ñàòèèæíí òí ðííí ä òèéæäýä á° ð° ä ýí ý òàèààð Ø ÁÇ-èéí òàéèáí ä èè òí áí ì ð òòñæí , æèè áçð òýáéýè ì ýäýèèèéí òýðÿæèéýð áí èí í "ì íí æ è Òèñúí ò ççðèéí òàéèáí"-áííí òýéáýðýð ì èí í í èéòýä òçðÿæ ááéí à. Ñàòèèæíí àðæà òýí æýí àààæñàí ò ççæ- í àðúí ì ýäýèèèéä òàæñ, áçòýí æèéýð æðæí ò ççðççäýä òçðæççèäýä

Òàæààæèéí áàèæóéèàæúí ò òòàéä

ÒÁÁ-úí ààðæí 8 òí ì òòò òàèààð áàòèèæñàí Òàæààæèéí àèááí òààæ-èéí , ñ ççéí äçðì èéí òýðÿæèéòýä òÿí àèò òààúæàæèèèèò ççðèéí Òàæààæèéí áàèæóéèàæúí áçð ò àòí ù òàèðààð àèááí òòø ààèòí òóä æéòýòäýä

Òàæààæèéí áàèæóéèàæúí òýí æýí áí èéò9 òààà "Í ýéòòýé ° á° ð"- èéí àðæà òýí æýíáçí òèí í áàèæóéèæ òààæúí òçðýýí ä 14128 èðÿäýýñ 893 ñàí àè, 1191 òçñýèò, 155 æ ì áí è, 112 ì ýäýéýè òçéýýí àà-, 1956- ä æçàð äýð ì ù ò èéäáýðéýæ 225-ä òàðúýàèèúí ààæó ò èèæççèè ò àèææ ò èéäáýðéýò ò ààðäèàæàòé 168 ñàí àè, òçñýèò, æ ì áí è, ì ýäýèèèéä òçéýýí àñàí ù çýðÿæòýý æýí ò òýðÿýñ òðüä-èèáí ñýðæèéýò òóòàé ñàí àì æ ñýðýí æççéýä òàðààð ì àòàðèèè 13066-ä òàðààæ òýáéýè ì ýäýèèèéí òýðÿæèéýð 120 òààà ñóðòàè-èèæà ýáóóèáí , Òàæààæèéí áàèæóéèàæúí ççéè àæèèèàæà, , ñ ççéòýé òí éáí ì òí é 30 ñàí àè òçéýýí àñàí . " ñ ççéí äçðì èéí òýðÿæèèèèè

èðäýäýýñ èðççñýí ñáí àè, òçñýè, ÕÃ-ùí äí òí í ä öýí àèðø àèæèòúí àèáà, Õàæàààæéí áàéæóéèàæí áçð ø àòí ù óàèðààð àèááí òòø ààèòí óàä æçöýòäýæ, ñ ççéí ç° ð-èèèã áóóðóóèàð àðæà öýí æý çí òèí í áàéæóéèàí àæèèèàæááéí à.

Õàæàààæéí áàéæóéèàæí àæè, çéè-èèäýí èé ñòàí ààðòúí áàèòóéæí òðä° áàáèæàà òàèàðí èí í í èéòéí öýäýè, ì ýäýéèèéí öýöýñýè áí èí ò Ì Í Õ, Ì Í ã èúí ðààèí, “a í ° ò ä ° ð”, “a æ ° ò í èé ñí í éí”, “Í èéã èéí òí èü”, “Àðä-èèèè” ñí í éí, Õàæàààæéí áð° í òèé æàçðúí òàòèì áí èí í “news.gogo.mn”, “news.mn”, “medee.mn”, “evidence.mn” òàòèì òóóãñààð èðäýä, ì èí í í èéòýä òçðäýä. Õàæàààæéí áàéæóéèàæí àæè çéè-èèäýí èé ñòàí ààðòúí òí èáí æí ò çààèòàä í ðñí í òàæàààæéí áàéæóéèàæí àèááí òààã-èéí çéè-èèäýí èé çàð-èì, çéè-èèççýã-òýé òàðèèòàð ñòàí ààðò, òààèæààð ø ààðàèàæ, çéè-èèäýí èé çãä òí ðèæèí ò, öýýðèýð ççéèñèéí òóðàé öýí öýí æýí ççàèèáí èí í í èéòýä öýäýè, ì ýäýéèèéí öýöýñýè, èí òàðí àð ñçèæýäýð òçðäýñýí.

Äí èí í . Ø ççòèéí áð° í òèé ç° àè° èä

7.1. Ø ççòèéí áàéæóéèàæí áçðòöýðæéí ò° ä° èæ° í, ° ðæ° ä° è æí ì àèü äöýí áí ø èéäáýðèýñýí áàéäàè, ø ççò òóðàèèààí ù òí ä, ø ççã-àèéí àæúí òàæéí òóáààðü, òí ì èèí èð, ø ççò òóðàèèààí ä í ðí èòí æ áàéæàà ýñýð çýðýä ì ýäýéèèèèã áàæààñàí ø ççòèéí òàòèì òóóãñü ã òí àòí í è àæèèèóéæ, òççäýð äàì æóéèàí ° ðæ° ä° è, æ ì äí è öýðöýí ø èéäáýðèýñýí òàèààð èðäýäýä áàéí æä ì ýäýéýè òçðäýæ, òàðèò ° æ ò ð-èè ççðýä áçðèé í ýæ (àæèèòàí) àæèèèóéèàð áí èí ì æéãñóà àèæöýðýæççéýð;

ØÃÇ-èéí 2007 í í ù 65 áóæààð òí æòí èí í ð áàòàèñàí “Õýðæéí èí áàèñèéí æóðàì”-úí áàæó àí òàí ø àòí ù ø ççòççä ýðçç, èðäýí, çàòèðæàí ù áçð öýðæéèèí áàèñæççéñýí. 10 í ðí í òí í áçðèé ø ççòèéí

í ýð, öýðýãðçëýýæããñàí í í, öýðýã ççñãñýí çàðèðàì æéí äãããððùã áããðããñàí áè-áýð ááéð þì . Ýí ý öýðæéí ð° ä° èð° í ä öýí àèð òàáèðãã à- òí éáí ããí èðí é á° ð° ä áçð ø àòí ù ø ççðýã ýí ý öýðæéí èí áãñ ì ° ðã° ã° æááéí à.

Ø ÅÇ-ééí 2007 í í ù 61 äçãýð òí ãòí í èí í ð áàðàèñàí “Ýðçç, èðãýí, çàðèðããàí ù öýðæéí ð° ä° èð° í èé ñòàí ààðð”-ù í öýðýãæèðýí ä öýí àèð òàáéí àæèèèàæããéí à. Óãòí ãòí í èã ø ççðýã ì ° ðã° ã° ò áçð ýðð ççéí àèðóóäúí æãñãàèèð, áçððãýè ð° òè° èðèéí çãããðóóäúí áããàðàèñàí á° ð° ä ýí ýðçç ñòàí ààðð ù ì ° ðã° æàæèèèèð ì ù öýðæéí í ðí èðí ã-ãúí ýðð àð æéãðàì æããèàðãã à- òí éáí ããí èðí é þì .

Ø ççðèéí öýí æýýí ä Ø ÅÇ-ä /gcc.mn/, ÓÄØ-ä /supremecourt.mn/, ø ççðççýã /judge.info/, òàðèì ðóóãñóóäúí áãæèèèðóóèáí ø ççðèéí çéè àæèèèãããàí ù òàèààðððì ýáýýèèèéáí èí í í èéðýã ðçðãýæááéí à. Ýããýð òàðèì ðóóããñò Áãýí -^a èæé, Áí ðí í ä, ^a ä° ðòàí æé, Áàðòàí -óóé àéí äã Í èéñýé, äççðæéí ø ççðççä áí èí í í èéñýéèéí çàðèðããàí ù öýðæéí ø ççð òí éáí ããí í . Óàðèì ðóóããñóóäúí áãð èæèèèðàí ä í ðóóèàð ì ù ø ççð òóðàèèèèèè òàãðàà òèéð, ø ççð òóðàèèèèè ù ä çí äýñýéèçéãýýð òí éð èóóèàð, òí ð° è° ã-, óèñúí ýèèàã- í àðúí ø ççð òóðàèèèèè áããðòàèèè áãðèèèèèèèè -èæýæýí ý.

Judge-2005 í ðí ãðàì ì ù í ø èí ý-éýèðèéã Ø ççð ýðð ì ýãèéí ø èí ýðãýèéí ð° ð° éá° ð° ñ òèéæýæááéñàí áà í äí í GTZ-ééí ð° ñèéí ðçðýýí ä ø èí ý-èèñýí áí èí áñðí í ãóé ááéãèèèè òèéæýæ ááéí à. Í ðí ãðàì ä ñóóðèèèèèñàí ðóóèèèèèè ì ° ð-è° èð /^a ðø° èèéí áí èí í ýðçç, èðãýí èè ãýðì ýð/ èðí ðæááèèèèèèèè òí éáí ããóóèáí óãããð ðàèðàè òèéæýæááéí à.

Í èí í í èéðýã ø ççðèéí çéè àæèèèèèèèè ù òàèààðð áçðèé è ì ýáýýèèèèèèè ð° ð ççðýãáçðèé “Ì ýáýýéýé, èããèèèèèè ù àéáá”-ù ñø ççð áçððáéé áí èã ñí í í ðí í òí í ù àæèèè ù áãæèèèèèèèèèèèè èí à. Ø ÅÇ-ééí

Í æí .Í ðí éóðí ðúí áæéóóéèàää

8.1. Í ðí éóðí ð óóéèàð òçÿýñýí òýí àèòúí ÷èã ççðäýý òýðýæççÿýòäýý ýðççæéí ááéòàáí øééòäýò àæéèèàääáí ä í ðí éóí ã÷äúí ýðò, ýðò ÷° è° ä ç° ð÷èæ ááéääà àèèààà èèðýèççæéèàñèáí çí ãñí í òúí òóèä äí òí í äúí òýí àèò, àéááí ú ø àèææèòúí ä çð äçí òýé ýäóóèæ, ø àèææèòúí ì ° ð° ð èèýðñýí ç° ð÷èééí ø àèòääáí ú äçàààèè òí ãòí í æ, òí éáí ääí ò àðää òýí æýý àääääááéò ýäèèú äóýâø ççÿýò;

ÓÁÍ Æ-úí 2009 í í ú í óèèðèúí ð° è° àè° æ° í ä òónææãñáí ú ààæó "Íè ýæèççÿýò àæéèèàääáí ä òàâúæáàéèèà òýí àèòúí àæéúí ° í °° æéí ááéääè, çð äçí , òààø èà áí òàððàð àñóóèúí òàèàð ñí í ñã èú ÆÓÁÍ Æ-úí òýèòñèéí ç° àè° æ° í °° ð àà÷ òýéýèðñýí .

Óèñúí Áð° í òèé í ðí éóðí ðúí 2007 í í ú 274 äçÿýð òóø àèèàðð Óàääáí òí ðèò 461 äçÿýð áí æéí çéè àæéèèàääáí ä òýí àèò òàáèò í ðí éóðí ðóóäúí àæéèèàð æóðí ú ä áàòàèñí ú ààæóó Í èéñÿýèèéí í ðí éóðí ðúí äçððúí Íè ýæèççÿýò àæéèèàääáí ä òýí àèò òàáèò òýèòñèéí òýí àèòúí í ðí éóðí ðóóä àæéúí 5° ä° ðòýéæýí àæéúí òàääàð òí ðèò ø èèääýðèéáéèèèè ççÿýò àæéèèàääà òóóéèàð òí ãòí í ñí í í ° òó° è, æóðàí ä í èéóýæ ááéääà ýñýò, òóóèú ç° ð÷ñ° í çéèèèèèè èèðççÿýí òàñèáí çí ãñí í ò òççí ýýñ òðúä÷èèáí ñýðæéèýò, òçí èé ýððèéá òáí æóéàð, Óàääáí òí ðèò 461 äçÿýð áí æéí çéè àæéèèàääáí ä ááéí æ òàñðàèèðççÿý òýí àèò òàâúæ àæéèèàæááéí à.

Ì ° í Óèñúí Áð° í òèé í ðí éóðí ðúí 2007 í í ú 269 äóääàð òóø àèèàðð áàòèàääñáí "Ýðççæéí òýðæéí ì ° ðä° í ááéòààèòúí àæéèèàääáí ä í ðí éóðí ðí í ñ òàáèò òýí àèòúí àæéèä Ýðççæéí ááéòàáí ø ééòäýò òóóéèéí çààèòúí äääæææí ° ðä° ò àðæ÷èèñáí çààáðúí 4 äçÿýð ççÿéèéí 38-ä çààñí ú ààæó "Ýðççæéí òýðýð òàääáí òí ðèæáí æ ááéääà ñýææýý ýèèàääàã÷àèé í ðí éóðí ð 14 òí í í ãò 1-ýýñ äí í ø æçé óààà

óóèçàæ ýðççè ì ýí àèéí áàéääè áí èíí òýðæéí òàèààðð ã ì áí è òçñýèðèéãñí ì ñí æ ýí ý òóðàé òýì äýæýè çéèäýæ æðæñàí ã ì áí è òçñýèðèéã òàèààð ì ðèí æ- ì ðí èóðí ðò òàí èèòóóèáí òí èáí æí ò àðæà òýì æý ý àà-, ã ì áí è òçñýèð æðæñàí ýðäýäýà òàðèóá° æ- àæèèèàæ ááéí à. ÓÁÍ Æ-ùí 2009 í í ù Ì òèèðèùí ò° è° àè° ð° í ä òñææñàí ù 2009 í í ù 04 äçäýð ñàðùí 15-í ààñ 05 äóæàð ñàðùí 25-í ù ° äðççäýà ì ðí í óòæéí ì ðí èóðí ðùí æçðóóää ì ýðäýæèè àðæà ççéí òòñèèèòàà ççççéýð, æçàð äýýð í ù ñóðæèò çí òèí í áàéæóèèò àæù ááçñ-èèýí ýáóóèèà.

8.2. Ì ðí èóðí ðùí ì ýðäýæèèéí óð -ààáàð, ñ ççé, ñàðèèæà òàðèèòóóèèãñí áäýýð èççéýðýà -èæýñýí òí áí ðòí é àðæà òýì æýä áà-, Ì ðí èóðí ðùí ì ýðäýæèèéí Ç° áè° è áí èíí " ñ ççéí Ç° áè° èèéí çéè àæèèèàæàí ù òàéèáí á òàðèè òóóáñààðàà ààì æóèèí í èíí í èéòýä òçðäýäýááéó;

Óèñùí Áð° í òèéí ðí èóðí ðùí 2008 í í ù 146 äóæàð òòø ààèààð "" ñ ççéí Ç° ð-èè, òóóèù áóñ àæèèèàæàðàé òýì òýð òóðàé" áàðèáí , í èéò ì ðí èóðí ðóóää òýì àèòùí -èã ççðäýý òýðýæççéýð çóðæàí ççéè, àñóóàèù á áí òààðóóèæ ÓÁÍ Æ, òýèòñèéí ààðæà, àéí àã í èéñéýè, òýýäýð, äççðæéí ì ðí èóðí ðóóää ì ðí èóðí ðí ñ, ñ ççéí äçðýì Ç° ð-èð, äýì ò òýðýä, Ç° ð-èèä òí èáí æí ò ýáàèù á æðæóèèòàðçé áàéòàà óàèðàèèãñí ççäýñ òààèò áí òí áùí òýì àèòù á -áí æòæàð, ýí ý -èæýéýýð ýðèèèèèæà òèéð, ñóðæèò ýáóóèèò -èæýè ° äñ° í . Áí òààðóóèæ, Ç° áè° í æ ççðýä áààèæààð ° ð ò çýðýá óðùä-èèáí ñýðæééýð àæù áðí æò ì è çí òèí í áàéæóèèæàæèèèòù á àààèæñí ù ààæóí ýæéáð òí áí ðòí é àæèè çí òèí í áàéæóèèæ àæèèèàæàéæàðàè æçàð äýýð í ù í -èæòáí èèñàí .

Ì ° í ì í í æ è Óèñùí Áð° í òèéè° æ-èéí 2007 í í ù 263, 264 äçäýýð çàðèèæààð Ì ðí èóðí ðùí ì ýðäýæèèéí Ç° áè° èèéí àæèèèàð æðàì , Ì ðí èóðí ðùí " ñ ççéí Ç° áè° èèéí àæèèèàð æðí ù áòòñ òòñ áàòàèñí ù

9.2. Èðäyá, áàéäóóèèàäàñ òàäààäæéí áàéäóóèèàäà, àéááí òóð ààèòáí ä äàðäàñáí ñáí àè, ° ðä° ä° è, ä ì äè ù ä òçèýýí àààð, ø èéäáýðèýð æóðì ù ä äàòèí òýí àæ, èðäyáèéá ÷èðýää ççèýóäç è áàéò ÷èæýèýð í ýì ýèò ° ð÷è° èò í ðóóèàò, ø ààðäèèàäàè òí òèí èáí èä í ýì ýèò ýðð ççèí àèò áí èí äñðóóèáí äàðäàð àæè ù ä çí òèí í áàéäóóèèàò;

Öýðyááçððäyèò, ì ° ðä° í áàéòààð áàéäóóèèàäàñ Ýðççèéí áàéòàáí ø èèðäyð òóóèèä çààñáí çí äýñèyè, æóðì ù í äàäóò èðäyáýñ ° ðä° ä° è, ä ì äí è òçèýýæ àààð, áçððäyð æóðì ù ä ø èí ý÷èýí áí èí äñðóóèèàò ò° è° äè° ä° ä ÖÁÁ-ùí äàðäyí 2009 í í ù 528 äóäàðð òóð ààèààð áàèòèèäàñ "Òàäàà, äí òí í äùí öýðäèéí àéááí òààä-èéí àæè, ò° ä° èí ° ðèéí çèè àæèèèàäàäçí òèòóóèèàò ýðð ççèí áàðèì ò áè÷æéí ääñààèò"-ä í ðóóèèáí .

ÖÁÁ-ùí äàðäyí 2009 í í ù 403 òí í ò òóð ààèààð Öàäààäæéí áàéäóóèèèäyí àæè, çèè÷èèäyýí èé ñòáí äàððò ù ä áàòàèñí ààð Öàäààäæéí áàéäóóèèèäyí àéáá òààä-èéí çèè÷èèäyýí èé çàð÷èì , çèè÷èççèýä-òýé òàðèèòàòà òààèäàð ø ààðäèèàä, èðäyáèéí äàðäàñáí ñáí àè, ä ì äí è, òçèýèèéí äàäóò çèè àæèèèèäàäà ø óóðòàé ýáóóèèàò òàèààð í àðèéá÷èáí çí òèòóóèèáí.

9.3. ° ðä° ä° è, ä ì äí è ø àèäàð ýðð áçèèé àéááí òóð ààèòí ù ° ðä° ä° è, ä ì äí è òçèýýí àà÷, ø èéäáýðèýæ áàéäà áàéáàèèä òýí àèò òàáüæ, äàðñáí äçáí ýèòèéá òýáí èé àæè ù ä çí ýèýðyá ø àèäóóð çççèýèòáí èä ò;

Áí ì äè ù ä òçèýýí àà÷, ø èéäáýðèýæ áàéäà çèè àæèèèèäàí ù òàèààð öýðyæyá÷èéí çí ýèäyáàà÷ í ýääyí , òççí ä äçáí ýèò° ä÷, òààð èä áààð àðäà òýí æýááí èí äñðóóèèàò, èðäyá, áàéäóóèèèäàñ èðççèæáóé ä ì äè ù ä öýððýí ø èéäáýðèýñýí òàèààð çççèýèò í ù òóòàéí òàäààäæéí áàéäóóèèèäyí àæè, çèè÷èèäyýí èé ä è òç÷èí ççèèä

õí î õí ãáí æáàéí à.

Èðãÿäÿñ èðñÿí ã ì áí è í ù òÿðÿã áçðòãÿèò, ì °ðã°í áàéòààèò, í èéã èéí òÿá æððàí ñàòéòèàò àæèèèàãà, Õàãààãèéí áóéãóéèèàãàñ òÿðÿæççèäÿá áóñàà çèè-èèãÿÿòÿé õí èáí î õí é æððààã ó-ðààñ ø àò ø àòí ù áàéãóéèèàãúí óàèðààð àèááí òóø ààèòàí , ì °í áí õí î áúí òÿí àèò ø àèãàèò, èðãÿäÿñ èðççèñÿí ã ì àèù ãø èéáãÿðèÿò ÿðò áçòèè àèááí òóø ààèòàí ä òÿí àèò òàáúæ àðãà òÿí æÿÿ áààò, òÿáí èé àæùí çí ññÿí ççççèÿèòÿ òàí ààðóóèáí òí î òáí ã

Àðàà. Ø ççòèéí ø èéáãÿð ãçéòÿòãÿò áð° í òèé æàçàðò

10.1. Èðãÿä, áàéãóéèèàãàñ ø ççòèéí ø èéáãÿð ãçéòÿòãÿò áàéãóéèèàãà, àèááí òóø ààèòàí ä æððàñáí °ðã° á° è ã ì àèù ã ñóààèæ, õí èáí ãáí õ ñáí àèù áàéãóéèèàãúí áí àèí ã ø èéáãÿðò òóñáí , °ðã° ä° è, ã ì àèùí ø èéáãÿðèÿèò, áàéãóéèèàãúí çèè æèèèèàãàí ù òàèààð òÿáèÿè ì ÿáÿÿèèéí òÿðÿñèÿÿð æèè 2 óààà ì ÿáÿÿèÿò àæùí ãçí òèí í áàéãóéèò;

Èðãÿäÿá ò° ðèéí çèè-èèãÿÿá òçðòÿÿí æÿÿé -èðÿæÿèãçé òçðãÿò, áàéãóéèèàãúí çèè àæèèèàãàáí èí í í èéòÿá í ÿÿèòÿé áí èãí òçí ðèèãí î ð í ÿáòÿæéí çèè-èèãÿÿáí ÿáððççèñÿí . Ø èéáãÿð ãçéòÿòãÿò àèáá áí èí í õí ðèò áí æà ÿè ÿáÿèæáóé ÿèòí ù ñáí àè òçñÿèòèéãñí í ñí ò, èðãÿäÿñ èðççèñÿí áçòÿÿè-, àæèè òÿðÿã- ñáí àè, ø ççí æÿÿèèéã °° ðèéí áàéãóéèèàãúí áí àèí ã , çèè àæèèèàãàí ààà òóñææ òÿðÿæççèÿòÿÿð “í ÿÿèòÿé òààèãàí ù ° ä° ð”-èéãòóñææ è° è° áè° ð° í èé áàãóò çí òèí í áàéãóéèæ Ø ççòèéí ø èéáãÿð ãçéòÿòãÿò òóðàé òóóèù òççí ä í èéòççèÿí æððàñáí áóñàà ÿðò ççéí àèòóá, ÿèòí ù ÿè ÿáÿèæáóé í ° òó° è áàéèùí òàèààð èðãÿäÿá òáí èèòóóèáí òÿáí èé òçñÿèòèéãòççèÿÿí àã- ì ÿáÿÿèÿè, èààèèàãàã° ð ò àæùí ãòí ãòí í èæóéñáí .

Õýäëýë ì ýäýýëëëéí ááéäóóëëäàäóóàòäé òàì òðàí àæëëëàð, ááéäóóëëäàäí ççäýýñ òýðýäæçéæáóé áí äëí ä , çéë àæëëëäàäà, òççí èé çð äçí æéí òàëààð èðäýäýä ñóðòàè-ëàð, í ëí í í èéòýä í ýýëòòýé ááéëäò ççäí ýýñ ðàäëí , òäëäàèç, ñí í éí áí ëí í áóñàä ì ýäýýëëëéí òýðýäñëëéí àæëëòàí , ñýòäççé-äëéä^o ðëéí ááéäóóëëäàäà òðùä ñàí àè áí äëí í òàðëëòàí ñí ëëëòí í àæëëëäàäáéí à . ñ çí ä: “Ì Í Í Ì È Ò Ä Ä È Ç”, “SBN”, “MN-25”, “È é æ”, “Ò -5”, “Ò -9”, “Ò -25 äóäàðð ñóäàä”, “UBS”, “Ò -8”, í ðí í í óòæéí “Ñçæýý-3”, “Õí ää Ò ”, “Èòà”, “Ì °ðí”, “Ñàí áçðä”, “Òàì èð” áí ëí í “ä äðëéí ñí í éí”, “Çóóí ù ì ýäýý”, “ä í °ä ð”, “Ì Í Í Ì È Ò Ù Í ì ýäýý”, “- í ýí”, “Õóóëù ççéí ì ýäýý”, “Õóóëù äýýäëýò , ñ”, “Ñýðççëýä áí ëí í í ðí í í óòæéí FM, ðàäëí çýðýäòýäëýë ì ýäýýëëëéí òýðýäñëýýð ì ýäýý, ì ýäýýëëëä^o ä: ááéäóóëëäàäí çéë àæëëëäàäàññóðòàè-ëàä.

10.2. Èðäýä ááéäóóëëäàäàñ ø ççòëéí ø ëéäáýð äçéòýòäýò ááéäóóëëäàäà àëááí òðð ààëòàí ä ääðäàñàí °ðä ä° è, ä ì äí è ø ëéäáýðëýò äóðòí ù ääàòëéí òýí àæ òí éáí ääí ò ýðð ççéí àèòòàé òýëäóóëéí í ýí ýëò, °ð ð-ë° èòí ðóóëàð, òýðýäæëëëëäòàí äóóëàð;

Èðäýäýýñ ò° ðëéí ááéäóóëëäàäà, àëááí òðð ààëòàí ä ääðäàñàí °ðä ä° è, ä ì äëù ä ø ëéäáýðëýò òóðäé òóóëù, Ççñæéí ääçðùí 2005 í í ù 67 äóäàðð òí äòí í èù äòòñ òòñ çí äýññéýí ØØ ÄÄÄ-ùí äàðäí 2008 í í ù A/18 äóäàðð òðð ààëàðð “Èðäýä, ááéäóóëëäàäàñ ççòëéí ø ëéäáýð äçéòýòäýò ááéäóóëëäàäà, àëááí òðð ààëòàí ä ääðäàñàí °ðä ä° è, ä ì äëù ä ø ëéäáýðëýò äóðòàí ”-ù äáàòëéí ì °ðä° æ èðäýä áí ëí í òí ðëääí äáóé òçí ççñòýé òàðùòàð òàðùòààí ù ñòàí äàðòòýí òýí äýýäòí äòí í æ áí æ, àëááäàä òçðäççéýí òýðýäæçéæááéí à.

ХҮНИЙ ЭРХИЙН ОЛОН УЛСЫН НЭР ТОМЪЁО

Æ

Æèè áçðèéí òàèèí òàé àì ðàèò ýäèýò ýðò – ì ðààì í à áààì äí ù é í ì èè-èàààì ù é í òí òñè-right to annual holidays with pay

Õ òñì èé ò° ä° èì ° ð ýðòýèæàáéæà òýí áí èí à-æèè áçð òì æì ì ñì í òýì æýýí ýýñ äì ì ø çé òóæàòààì ù òàèèí òàé àì ðàèò ýäèýò ýðòòýé. Í ÓÓÁ-ùí 1970 ì í ä ààòàèñàí 132 äóæàð èí í äáí òèä “æèè” äýáýäò òóàí èèéí æèè ýñòçè çì òèò, ñì ì ð òì æì ì ñì í, ° ð ççì òýé ààèè òóæàòààì òàì ðóóèàð òóðàé çààñàí. Ì ° í èí í äáí òèéí ààæóò àæèùí í ýäæèèä ì ì æì ò ýýèæèéí àì ðàèò í ù èí í äáí òèä í ýäáýæì ðñì í ì ðì óóäùí òóðàéä àæèùí 3 äì èí ì òì í ì ä ì ñ ààæàçé áàéò, ñòì é.

Æèðýì ñì èé àà àì àðæñàí ù àì ðàèò-ì òí òñèì í ááðäì áí í ì ñè è ðì ààì – maternity leave

Í ÓÓÁ-ùí Áð° í òèé Áààà òóðèùí 1952 ì í ù -óóèæàì ààð ààòàèñàí 103 äóæàð èí í äáí ò, ñì ì ð ýì ýäýé-ççä æèðýì ñì èé àà àì àðæñàí ù àì ðàèò ýäèýò ýðòòýé. Èí í äáí òèéí 3 äóæàð ççéèèé 2-ò çààñì ààð æèðýì ñì èé áí èí í àì àðæñàí ù àì ðàèòùí çðäýèæèýò òóæàòàà ì ù òàì æèéí áààà äýòýä 12 äì èí ì òì í ì ä ì ñ ààæàçé áàéò á° æ° ä àì àðæñàí ù ààðàà çààààè ýäèççéáyè çì òèò òóæàòàà ì ðì í. Ýí ý àì àðæñàí ù ààðààð àì ðàèòùí çðäýèæèýò òóæàòààäì ðì í áçð òóóèù òì æì ì ì æì ðì òì òì òì áí èí à-òýðýð 6 äì èí ì òì í ì ä ì ñ ààæàçé áàéáàè çì òèé í. Õýðýä ò° ò° èò òì äèí æàñì í òóæàòààì ààñ òýðýðäýè òýð òçðòýè ààñàí àì ðàèòùí ä° ò° ò ççðòýè í ù ñóí æàð á° æ° ä èí äýñì ýýð àì àðæñàí ù ààðàà çààààè ýäèççéáyè çì òèò àì ðàèòùí òóæàòàà òì ðì æàóóèàðçé.

¹⁰ ì í ° ò í ù äóæàð 2009/3-ò

Æèðýì ní èé áà àì àðæñàí ù àì ðàèòàà yäyæ áàéæàà yòèéã àæèààñ òàèàòù ã òí ðèæèí ò çàð÷èì – ì ðèí òèí çàì ðáòà óàí èüí áí èy ì àòàðè, í àòí äyù áéñy á î òí òñèá î î ááðàì áí í î è è ðí ààì – principle of prohibition to dismiss mothers, who is absent from work on maternity leave

Í ÓÓÁ-ùí Áð°í ðèé Áàæà ðóðèààñ 1952 í í ä áàòàèñàí “Ýò÷ççæéí ýðòèéãòàì æàèàò òòòàé 103 äóæàð ãí í ááí ò”-èéí 6 äóæàð ççèéä : “...Ýì yäyè òçí æèðýì ní èé áí èí í àì àðæñàí ù àì ðàèòàà yäyææáàéò çãä yñäyè ì °ðä°í ðýðyæççéyð ðóæàòà ì ù òççí èéã áàéðæçé áàéò çãä òí òèí ñí í í °ðò°èä óã yì yäyèã òàèàò òòòàé ýçí èé æàðæñàí òòò ààèù ã ðóóèü , ñí ù æyæ ççýðæçé” æyæ ðóóèü÷èáí çàð÷ì ùí òyì òyì æyáòì æòí ñí í ðì .

Æèðýì ní èé áà àì àðæñàí ù àì ðàèòyäyææáàéæàà ýò÷ççæéí ì °í ðí ðýðäyì æáí èí í yì í yèæéí òòñèàì æ áààò ýðò – ì ðàáí ì àòàðáé, í àòí äyù èòñy á î òí òñèá î î ááðàì ù í í î è è ðí ààì í à î í èò÷áí èä ááí áæ í æ î î ñí áéy è ì áàèòèí ñèí é î î î ì è – right of mothers on maternity leave to receive cash and medical benefits

Í ÓÓÁ-ùí Áð°í ðèé Áàæà ðóðèüí 1952 í í ù ÷óóèæàí ààð áàòàèñàí 103 äóæàð Èí í ááí òèéí 4 äçæyð ççèéä æèðýì ní èé áà àì àðæñàí ù àì ðàèòyäyææáàéæàà ýòì °í ðí ðýðäyì æáí èí í yì í yèæéí òòñèàì æ áààò ýðòèéãòòí òàæàòùí çýðyæççéy ì °í ðí ðýðäyì æéí òyì æyáí èé áí èí í yì í yèæéí òòñèàì æà òàì ààðàò çéè÷èèæyáí èé æèð æéáí èí í òèñüí ýðò ççéí ñòàì ààðòòyì òyì æyáí èé ì òí æòí ñí í .

Ç

Çí òèò äyá ð àòì ù àéááí òòò ààèä äyáð èò ààèè áí èí ì æ– ì äéí àèí àäy áí çì í æí ì ñòü äèy ì ðí áàèæáí èy á ðááí òá í à ñí í òáàðñòáòp ù áá áí èäá áü ñí èèá ñòóí áí è – equal opportunity to be promoted in his employment to an appropriate higher level

Õçí áçð ææðòçç àæèèèñàí ðóæàòàà, ì ýðæyæèéí ò° àð èí á

çí äýñëýí çí òèò äýýä ø àòí ù àèááí òø ààèä äýâø èò ààèè áí èí ì æí ð òáí ãããàð ýððòýé. Ýí ý òóòàé “Ýäèéí çàñàã í èéãýì , ñì , èúí ýððèéí òóòàé í èí í óèñúí Ì àèò”-úí 7-äóããàð ççéèéí ñ/-ä çàñàí àáéääã

Çí òèñòí é í ðí í ñóóòáí ä àì üäðàð ýðð – í ðàáí í à í àäèáããù áá æèèü , – right to an adequate housing

Õçí áçð áí èí ì æéí çí ýýð, àð óèãçé ááéääè òáí ããñáí , çí òèò äýðýé:ççéãããàðãóòèèèòàé, óñáí òáí æáí æ áí òèðúí äýòì ýòñèñòáí í ü èæ áçðýí , àæèè áí èí í çí äñýí çéè-èèäýýí ä í éð ä ò, òòñããàðèäããñáí í ðí í ñóóòàð òáí ãããàð ýððòýé.

Çýáñýäò ì ° ðãèä° í èé áí èí í í í öáí é áàéääèä òççðýä, ýí ýäýé÷ççäèéä òáí ããèäò òóòàé òóí òããèè – áäèèäðàèè ý í çàù èòá æáí ù èí è äáòáé á ÷ðáçáù ÷àéí ù ò í áñòí ýðäèüñòáàð è á í áðèí ä áí í ðóããí í ü ò èí í ò èèèð á – declaration on the Protection of Women and children in Emergency and Armed Conflict

Ýí ý òóí òããèè í ü 1974 í í ü 12 äóããàð ñàðúí 14-í èé Í -Á-úí Áð° í òèé Àññàí áéáéí 3318 /XXIX/ òí æòí èí í ð áàðèèããñáí . Ýí ý òóí òããèèè çààñí ààð áçð óèñãçðýí çýáñýäò ì ° ðãèä° í áí èí í í öáí é ááéääè òí æòí ñí í çãä òççðýä, ýí ýäýé÷ççäèéä òáí ããèäò ÷óòàè áàðàèããà áçðèé òçí èé ýððèéä òçí äýðäýððýé òí èáí æáí ò 1925 í í ü Æáí áäèéí Ì ðí òí èí , 1949 í í ü Æáí áäèéí Èí í ááí ò áí èí í í èí í óèñúí ýðð ççéí áóñàà áàðèí ò áè-æéí äàãó° ðèéí ççðãý áçðýí äççðýí áèèèççéýð, ñòí é.

È

Èðãýí èé áà óèñ òð ðèéí ýððèéí òóòàé í èí í óèñúí Ì àèò – ì áããóí àðí áí ü é Ì àèò í äðããáí ñèèò è í í èèòè-áñèèò ð ðààò – international Covenant on Civil and Political rights

“Èðãýí èé áà óèñ òð ðèéí ýððèéí òóòàé í èí í óèñúí Ì àèò” í ü 1966 í í ü 12 äóããàð ñàðúí 16-í ü Í -Á-úí Áð° í òèé Àññàí áéáéí 2200À/XXI/ òí æòí èí í ð óèñ í ðí óóá ýí ýðçç Ì àèòáá í ýããýí í ðí ò, ñì , ðòí í

áàòèàò áí èí í ãàðùí çñýāçóðàòàà í ýýèòòýé ãýæáàòèàãñàí . Ýí ýòçç Ì àèòí ü 1976 í í ü 3 áóããàð ñàðùí 23-ä òç÷èí ò ð ä ä° ð áí èñí í . Í - Á, òççí èé ò ð ð èæñ° í áàéãòéèèàãí ãèð ççí àèü ÷ óèñ, Í èí í óèñùí ø ççòèéí äçðýí ä í ðí èòí ã÷ àèü ÷ óèñ, ýí ýòçç Ì àèòàà í ýãäýí í ðí òü ä Í - Á-úí Áð° í òèé Åññàí áéáéããàñ óðññàí áóð óÍ àèòí ü áóñàä àèü ÷ óèñ ãàðùí çñýāçóðàòàà í ýýèòòýé áàéí à. Ì í í ã è óèñ ýí ýÍ àèòàà 1974 í í ä í ýãäýí í ðñí í .

Èðãýí èé áà óèñ ò ð ðèéí ýðòèéí òóòàé í èí í óèñùí í àèòù í í ýí ýèò í ðí òí èí è – ò àéóèüòàòèáí ú é í ðí òí èí è é Ì àæäóí àðí áí í ò óÍ àèòóí ãðàããáí ñèèò È í í èèòè÷ãñèèòí ðàããò – Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights

“Èðãýí èé áà óèñ ò ð ðèéí ýðòèéí òóòàé í èí í óèñùí í àèòù í í ýí ýèò í ðí òí èí è” í ü 1966 í í ü 12 áóããàð ñàðùí 16-í ü Í - Á-úí Áð° í òèé Åññàí áéáéí 2200Å (XXI) òí ãòí í èí í ð óèñ í ðí óóã ýí ýòçç í ýí ýèò í ðí òí èí è í ýãäýí í ðí ò, ñí , ðóí í áàòèàò áí èí í ãàðùí çñýāçóðàòàà í ýýèòòýé ãýæáàòèàãñàí . Ýí ýòçç í ýí ýèò í ðí òí èí è í ü 1976 í í ü 3 áóããàð ñàðùí 23-í ä òç÷èí ò ð ä ä° ð áí èñí í . Ì áí áé óèñ í ðí òí èí è ä 1991 í í ä í ýãäýæí ðñí í .

Èðãýí èé áà óèñ ò ð ðèéí ýðòèéí òóòàé í èí í óèñùí í àèòàà í ðí èòí ã÷ óèñùí í èèòãýé – Åí èèàä, í ðããñòàãèýáí ú é ãí ñóãàððñòàà ì-ó÷ãñòí èèàì è Ì àæäóí àðí áí í ãí Ì àèòè í ãðàããáí ñèèò è í í èèòè÷ãñèèòí ðàããò – Reports of the States – Parties to the International Covenant on Civil and Political Rights

“Èðãýí èé áà óèñ ò ð ðèéí ýðòèéí òóòàé í èí í óèñùí í àèò”-àà çàñí ààð í ðí èòí ã÷ óèñóóã í àèòààð òççýýí ç° áð ° ðñ° í ýðò, ççðæéã òýðýæççèýð çí ðèèã í ð àã÷ ýáóóèñàí àðãã òýí æýý, ýí ý òàèààð ãàðñàí àðèæç ° ð-è° èòèéí òóòàé èèòãýéèéãÕçí èé Ýðòèéí Õí ðí í í ä èðççèæ áàéò ççðýãðýé.

Õýðýá ýí ýòçç Ì àèòù ãðýðýæççèýðýá í ° è° èæááéããà òç÷èí ççèé,

áyððø ýýé ááéááè òýð òóòáé èèðäýèä çàáí à. Õí ðí î ýí ýóçç Ì àèòàà î ðí èõí ã- óèñóóáààñ ãððãñáí èèðäýèèéãñóáàèæ° ðèéí èèðäýè áí èí í ø ààðäèèãðàèé ãýæçñýí áí è í èéðèýãñáí àì æééãí ðí èõí ã- óèñóóáàà èèãýáýã

Èðäýí èé áà óèñ ðð ðèéí ýððèéí òóòáé î èí í óèññí í Ì àèòàà î ðí èõí ã- óèñããñ Ì àèòàà î ðí èõí ã- ° ð óèñ í ù óã Ì àèòààð òçèýýñýí ççðäýý áéáè ççèýðäçé ááéããà òóòáé ì ýãýããðçèýýí áààð - Ì ðèí ýðèá ñí î áù áí èé î áí î ãñ ãñ ñóáàððñòáà-ó-ãñòí èèà Ì áãáóí àðí áí î ãñ Ì àèòà î ãðãããáí ñèèò è ì èèðè-ãñèèò ðãáí ò î í ááù ì í èí áí èé ñáí èò î áýçàðäèùñòá ãððãè ãñ ñóáàððñòáí - ó-ãñòí èèí ì í ãñòí ýù áã Ì àèòà - Receiving communications from one state party to the International Covenant on Civil and Political Rights "That another state party is not fulfilling obligations under the present Covenant"

"Èðäýí èé áà óèñ ðð ðèéí ýððèéí òóòáé î èí í óèññí í Ì àèòà"-ààð òçèýýñýí ççðäýý òççí ä î ðí èõí ã- àèù í ýãóèñ áéáè ççèýðäçé ááéããà òóòáé Ì àèòàà î ðí èõí ã- ° ð óèññí ì ýãýãããçç èé Ýððèéí Õí ðí î òçèýýí áà-ðýéýèöýí ý.

Òãðéí Õçç èé Ýððèéí Õí ðí î ýí ýí ýãýããðçèýýí áà-ðýéýèöýð ýðð òýí æýããðçèýýí ç° áð ° ð- ááéããããà ýí ýóçç Ì àèòàà î ðí èõí ã- àèù ð óèñ òýáèéá ð ì ýãýããýæáí èí î .

Óãí àèòù í áãáóýí ýí ýãýãããçç èé Ýððèéí Õí ðí î ýðð òýí æýãã ° ðèéí ð° òóáüä òçèýýí ç° áð ° ðñ° ì ýãýããýè ðèéñýí î ðí èõí ã- óèñ ° ãñ° ì ããððçç òýð òí ðèí èáí èä òçèýýí áà-ðýéýèöýæ áí èí î . Èéí ì ýãýããýè ðèéãýýçé î ðí èõí ã- óèñòáé òí èáí ããí èõí é ýí àð ð ì ýãýãã Õçç èé Ýððèéí Õí ðí î òçèýýí áààðäçé.

Èðäýí èé áà óèñ ðð ðèéí ýððèéí òóòáé î èí í óèññí í Ì àèòàà î ðí èõí ã- óèñããñ Ì àèòàà î ðí èõí ã- ° ð óèñ í ù óã Ì àèòààð òçèýýñýí ççðäýý áéáè ççèýðäçé ááéããà òóòáé ì ýãýããðçèýýí áààð æòðáí - Ì ðí óãáóðà ðãññí î ððáí èý ñí î áù áí è, î ðèí ýòù ò î ò

í á í í ã ã ñ ó à ð ñ ó à à – ó ÷ à ñ ò í è è à ì á ã á ó í à ð í á í í ã ï à è ò à í ã ð à ã à í ñ è è ò è í í è è ò ÷ ã ñ è è ò ï ð à á í ò í í á á ù í í é í á í è é ñ á í è ò í á ý ç à ò à è ù ñ à ã ð ó à è ì ã ñ ó à ð ñ ó à í í í í à ñ ò í ÿ ù à í ó í à è ò ó – Procedure of consideration of communications received from one state party to the International Covenant on Civil and Political Rights that another state-party is not fulfilling obligations under the present Covenant'

“È ð ä ý í è è à à ó è ñ ò ð è é í ý ð ò è é í ò ó ò à é í è í í ó è ñ ù í í à è ò”-à à ð ò ç è ý ý ñ ý í ç ç ð ä ý ò ç ç í ä í ð í è ò í ã ÷ à è ù í ý ä ý í ó è ñ á è à è ç ç è ý ð ä ç è á à è ã à ò ó ò à é í à è ò à à í ð í è ò í ã ÷ ð ò ó è ñ ù í ì ý ä ý ä á í ð à ò ð ù ä ñ à í ã ð ð í ù í à à ã ò à à ÷ ò ý è ý è ò ý í ý .

a) Ý í ý ò ç ç í à è ò à à í ð í è ò í ã ÷ à è ù í ý ä ý í ó è ñ í à è ò ù í ç à à è ò ù à ð ò ç ç í ä í ð í è ò í ã ÷ ð ò í ý ä ó è ñ ò ý ð ý ã ç ç è ý ð ä ç è á à è ã à à ã ä è ã à ä ý ç ä ý è ý í ý ò ó ò à é ã à à ò ý ð ó è ñ à à à è ÷ ä ý ð ð í ý ä ý ã ä ý æ á í è í í . È è í ì ý ä ý ò ç è ý ý æ à à ñ à í ó è ñ ò à è é à à ð ð í ý ä ý ã è è é á ì ý ä ý è ð ç ç è ñ ý í ó è ñ à à 3 ñ à ð ù í á í ò ð ð à è ÷ ä ý ð ð ð ò á ð ð ð à ò ç ç í ä ý ý ó à à ñ ó à è à à ð á í ò ð í á á í í à à ñ à í , à à à ò ä ý æ á à é ã à à ó ð ó à à ÷ á í è í ò à ð ã ò ý í æ ý í è è ò ó ò à é á í è í ì æ ç ç è ç ð è ñ ù í ò ý ð ý ð ð ò ñ ã à à .

b) Á í ò í ù ì ý ä ý ä ò ç è ý ý æ à à ñ í à à ñ ò í è ð 6 ñ à ð ù í á í ò ð ð ò í è á í ã à í ò ò í ð ó è ñ ù í ý ð ð à ð æ è á ò á í ã ð ó é ò à à ð ð ó à ñ ó ó à è ù à ð è è á ý æ ÷ à à ð ä ç è á í è ý í ý 2 ó è ñ ù í à è ù í ù ÷ ý í ý ò ó ò à é à ñ ó ó à è ù à Ò ç ç í è è Ý ð ò è é í Õ í ð í í à ð è è æ ç è ý í ð ð ò ò ý ð ý ä ý è .

c) Õ ç ç í è è Ý ð ò è é í Õ í ð í í í à ð è è æ ç è ý í ð ð ñ í ÿ ì à ð í ý ä à ñ ó ó à è ù à ð ò í è á í ã à í ò ó è ñ ó á ù í ý ð ð à ð è ð ò á í ã ð ó é ò à à ð ð è è á ä ý ð è ý ý ä ç è á í è Õ ç ç í è è Ý ð ò è é í Õ í ð í í ò ý á í è è ç ð á ð ð ð è è é á ò ð ù à ÷ è è á í à à ñ í ù ç ç í ä ñ ý í ä ý ð ý Ý ä è ý ð ç ç è ý ð È í ì è ñ ù à ð ò ì è è æ á í è í í .

È ð ä ý í è è ò à ð ù ý à è à è – Á ð à ã à í ñ ó à í – Citizenship

Ó ó ò à é í ý ð ä ý ä ò ð á í ð ò í é ó è ñ ù í í ò à à á ä ý á ñ ä ý ð ä ý ð á ó ð ó ò ç ç í è è ã à í à á à è ò à à ñ ç è ò à ì à à ð à í ý ð ð ç ç è í ð ó á ù à ó á ó è ñ à à ò à ð ù ý à è à ã à ð á í è í í ç à ò è ð à ã à ð ð , ñ .

**Èðǻýí èé òàðüÿàèèòàé áàéõ ýðõ – Í ðàâí í à ãðàæãáí ñòâí –
The right to a nationality**

Òóòàéí óéñúí òóóëüà çààñàí èðǻýí èé ýðõèéã ýäýèæ çððæéã
ãçéõýòäýæ óá óéñãã òàí ààðàí çàòèðàããàæ, òççí èé èáýýé
òàí æàèèèòàá áàéõ ýðõ.

**Èðǻýí èé òàðüÿàèèü í ðàéí òáãðàòè – Ðàéí òáãðàòèÿ
ãðàæãáí ñòâà – Reintegration of nationality**

Ðàéí òáãðàòè í ü ÿì àð í ýǻýí òççí èé áí óí ü èðǻýí èé òàðüÿàèèü á
ñýðǻýõ öýéáàð, òí áí ð òí òèí èããí ãçéè àæèèèããà ðì .
Ýí ý òí òèí èãí èã ðàéí òáãðàòèéí òóñèàì æðàé òççí áçð èðǻýí èé
òàðüÿàèèèòàé áàéõ ýðõýý ýäýéí ý.

**Èðǻýí èé òàðüÿàèèèà ñí í ã õ ýðõ (Í ï òàòè) – Í ðàâí í à
âú áí ð ãðàæãáí ñòâà (Í ï òàòèÿ) – Rights to choice of citizenship
(Option)**

Õççí áçð °° ðèéí èðǻýí èé òàðüÿàèèèà ñí í ã õ ýðõýé. Èðǻýí èé
òàðüÿàèèèà ñí í ã ñí í í ð ýðõ ççéí òóáüà àèüí ýãóéñãã òàðüÿàèèããàð
áí èí í çàòèðàããàò áí èí í. Èðǻýí èé òàðüÿàèèèà ñí í ã õ í ü ðàéí òáãðàòè,
æãããããüí òàðüÿàð òççí òýé ãýðèýð çãã, ì °í òí, ðàí í è èðǻýí èé
òí, ðàí í è òàðüÿàèèü áàðèèããò çýðýãð òýðýæýýã Ýãýýð òí òèí èãí èã
èðǻýí èé òàðüÿàèèèà ñí í ã õ í ü ñàéí áòðúí ççí ãñýí ãýýð ýããããáí à.

**Èðǻýí èé òàðüÿàèèèãçé òççí – Èèõí ááç ãðàæãáí ñòâà –
(Apatride), Stateless person**

Òóòàéí í ðí ü èðǻýí èé òàðüÿàèèèãçéãýýñ æãáí à °° ð ÿì àð í ýǻýí
í ðí ü òàðüÿàð áèø ýðǻýã.

Æ.Àì àðñàí àà, Ä.Áãçàðñãã, Ñ.Áýðýèí àà, Á.Í òãí ááýð,
Ï.Òãããáí, Á.Èòããããñçðýí “Õççí èé ýðõèéí í ýð òí ü, í í ü òí á÷
òàééáàð òí èü” í ï ï ï ñ...
...çðǻýéæýé áàðàãæéí áóãããðò